

Kamil Eşfak Berki

Rachel Corrie

yeni çocuklar gelecek
dönüp geriye bakacak
Rachel Corrie'yi görecekler
anne, bana Rachel'ı anlat diyecekler
anne, "şey" diyecek: "şey tatlım, biz babanla..." diyecek
çocuk, annesini süzecek!..
ve çocuk, diyecek:
-anne, Rachel yaşıyor!..
ben, Rachel'ı bildim anne
ben, Rachel'ı sevdim anne
Rachel'ın güzelliğini bir bilsen!..
Rachel'in bir yolun tam ortasında durduğunu bir bilsen!..
ben çağrılıyorum anne
bana içimde bir ses oluyor anne
baba!.. insan insanın kurdudur derdin
insan insanın yurdudur diyebilirdin baba!..
baba! İçimden bana bir çağrı oluyor
kulak veriyorum insanın izzeti adına
aşk işte böyle bir şey, sâde ve yüce
benzer Rachel'in yaptığı sürprize
Rachel geçmişte değil gelecekte kaldı
aşkın ve barışın değerini bileceklerle
aşkta hile olmaz dedi Rachel
kanı toprağa aktı, çıktı Tanrı katına
o, sütsüz ninnisiz nereye? demedi
bir ruh annesi oldu Gazzeli çocuklara
baba!.. Tanrı Ağacı bir yemiş daha verdi!..
Rachel elma dişlemeği severdi
büyüdü, büyüdü, büyüdü, büyüdü!..
bir insan suyu kaldı buldozerle toprak arasında..
varsın her şey geçsin anne!..
toprakta bir kahraman kaldı..
Rachel şöyle yazmış ailesine, arkadaşlarına:
-gidip okyanusu görmeğe hakkım var
soluk soluğa çöllere koştu Rachel
herkes için bir ölüm öldü Rachel
o'nda
fazlalıklardan kurtulmuşların bakışı var
dikildi işte yolun ortasında
rüzgârları solduranların karşısına!..
dikildi işte
anne! çekilmedi Rachel
anne! bir zulme karşı durmuş olan
bütün zâlimlere karşı durmuş olur..
-şey tatlım biz babanla bu akşam restoranal!..
gidin anne! toprakta bir porsiyon kahraman kaldı

Rachel Corrie gelecekte kaldı..

Siyah, Gri ve İnsansız Şehir: Gazze

Üzeyir İlbak

yazar.dilveedebiyat@tded.org.tr

Filistin'de dünyanın "medenî(!), egemen, emperyalist" güçlerinin gözetiminde ve "günah çıkarma ayini" şeklinde bir dayanışma sonucu, İsrail eliyle benzeri sadece Japonya'nın Hiroşima'sında görülen bir bombalama, yıkım ve soykırım yaşanıyor. Her bomba sonucu Gazze'de bir mahalle moloz yığına dönüşüyor. Yükselen kara ve gri du-manlardan yükselen bebek sesleri bir süre sonra boğulma sonucu sessizliğe, ölüm sükûtuna dönüşüyor. Ses yok artık. Ev moloz ve toprak!

Gazze'ye bakan gözler kör, bakanların kalpleri orada olup bitenlerin farkında olmadan öldürülen bebek, çocuk ve şehit olsun diye çocuk doğuran ve bebeğiyle öldürülen annelerin kalpleri kadar soğuk ve hissiz. Bebek, çocuk ve anne cellatlarının kulaklarına mazlumların feryatlarını işitmesinler diye kurşun dökülmüş. İnsan hakları savunucusu(!) AB ve ABD'li muktadir despotların dili kesilmişçesine dilsiz, elleri koparılmışçasına elleri işlevsiz, zulme destek için koşarken can çekişen mazluma kötürüm.

Seksen yıldır bize "Yahudi Soykırımı" filmleri izleten, savaş yıkıntılarında piyano dinleten, dolapta yaşayan, Yahudi kızın günlüğündeki dramı anlatan Siyonist İsrail destekçisi ABD ve suç ortağı Batı medyası, hiçbir film setinde oluşturulamayacak büyük yıkımların, soykırımın görüntülerini yayımlamıyor. Tarihin bir yerinde bir gün insanlar Gazze'de yıkılan evlerin, okulların, hastanelerin, ibadethanelerin (cami-kilise) ve Gazze soykırımının bir film karesi olmadığını; ABD, AB ve İsrail uçakları tarafından bırakılan bombaların, tankların kustuğu top mermilerinin sonucu olduğunu mutlaka anlayacak ve insanlık vicdanı soykırım yapanları mahkûm edecektir. Katiller, siyah çöp torbalarıyla çocuk cesedi toplayan masum insanlara karşı işledikleri suçların cezasını mutlaka verecektir. Çünkü hâlâ insanlıktan bir iz taşıyan ve insanın insanlık için yazdığı destanların gerekliliğine inanan insanların yaşadığına ve yaşayacağına dair umudumu diri tutmak istiyorum.

Açık hava cezaevi Gazze'yi elektriksiz, susuz bırakarak bombalarla yıkıp insansızlaştırmak üzere soykırım yaparak toplu mezara dönüştüren, savaş ahlakından mahrum zalim İsrail ve dayanışma içinde olduğu devletlerin yöneticileri bir gün insanlık ahlak ve vicdanını mücehhez, vicdan sahibi insanlar tarafından yargılanacaklar.

**

Recep Seyhan

"Çiçekler Selamı Kesti" hikâye kitabı ile edebiyat dünyasının kibirli ve bencil kapısından girmişti, edebiyat mahfillerinin. *Mavera* dergisinde yazdığı hikâyelerle yolunu arayan Recep Seyhan, bir mahfilin çete elemanı olmadığı için görmezden gelindi. Kimileri tarafından da "öykücü" olmamakla itham edildi. O, hikâyesini tahkiye geleneği içinde sessiz ve sakin dokunuşlarla sürdürdü. Öğretmendi. Dertli, mümin duruşlu ve sükût suretinde biriydi. Çıkar ilişkilerinden arınmış, kendisiyle ilgili gereksiz lakırdı üretenlere dair konuşmamayı tercih etmişti.

Son yazı ve hikâyeleri Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği'nin çıkardığı *Dil ve Edebiyat* dergisi ile *Olağan Hikâye*'de yayımlandı. Sağlıklı günlerinde dergiye zaman zaman uğrardı. Köyünde bitirmeye çalıştığı ve huzurla yaşayacağı bir ev hikâyesi vardı dilinde. Epey vakittir sadece yazı ve hikâyeleri geliyordu. Bir arkadaşımızdan rahatsız olduğunu öğrendim ve aradım. Hastaydı. Sesi, kendisine ait değildi. "Doğru zamanlama, tedavi yorucu ve uyutuyor, telefonlara bakamıyorum" dedi. Helalleştik. Şifa diledim. "Allah'ın takdiri ne ise o olur" diye telefonu kapattı.

Bir sabah dünya ile olan ünsiyetinin sona erdiğini haber aldım.

Hoş bir sada bırakarak ve vedasını yazarak göçtü: *"Beni ilk terk edecek olan adım ve yazılmamış öykülerimdir. Adım terk edecek ilkin beni. 'Cenaze geldi mi?' diyecekler. 'Recep geldi mi?' değil sözgelisi... 'Cenaze nerede' diyecekler. Israrla adımları anmayacaklar.../ Sonra bir hikâye bile yazamayacağım.. Hikâye(m) bitmiş olacak. Dünya budur..."*

Rahmet diliyoruz. İnandığı gibi yaşadı. İnandığı ve yaşadığına mağfiret ile yarlıgana.

**

Cumhuriyetimizin kuruluşunun yüzüncü yılında ve yeni yüz yılların başında tevarüs ettiğimiz kültür – medeniyet havzasında kalarak yapacağımız kutlu yürüyüşlerin daim olması temennisıyla yüzüncü yıl kutlu olsun.

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

Adına Sahibi

Ekrem Erdem

Genel Yayın Yönetmeni

Üzeyir İlbak

Yayın Yönetmeni

Zafer Acar

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Elif Tokkal

Yayın Kurulu

**Aykut Nasip Kelebek, Elif Sönmezşık Aydın,
Elif Tokkal, İlhan Kurt, Murat Ertaş,
Üzeyir İlbak, Yûnus Emre Özсарay, Zafer Acar**

Danışma Kurulu

Ahmet Koçak, Hikmet Özdemir, Kâmil Çakır

Ekonomik İlişkiler ve Reklam

Zekeriya Kaan

Ar-Ge Basın ve Halkla İlişkiler

Ömer Berkli

Tasarım

Erdem Özсарay

Basıldığı Yer

**Aktif Matbaa ve Reklam Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
Söğütlüçeşme Mah. Halkalı Cad. No:245 / 1A
SEFAKÖY K.Çekmece - İSTANBUL**

Abonelik Servisi: 0212 581 61 72

Mahibe Alşahin

Satış Fiyatı: 90 ₺ 6 Aylık Abone: 495 ₺

12 Aylık Abone: 900 ₺ Öğretmen: 810 ₺

Öğrenci: 648 ₺

Genel Ağ (İnternet) sitemizden de abone olabilirsiniz

ISSN: 13087797

Aylık ulusal süreli yayın

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

Feshane Caddesi Nu: 3

Eyüp / İstanbul

Tel: 0212 581 69 12 - 581 61 72

Faks: 0212 581 12 54

yazar.dilveedebiyat@tded.org.tr

www.tded.org.tr - bilgi@tded.org.tr -

dilveedebiyatdergisi@gmail.com

dilveedebiyatdr

dilveedebiyatdergisi

dilveedebiyatdergisi

Dergiyeye yazılar elektronik posta yoluyla gönderilir. Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayın Kurulu dergiyeye girecek yazılarda gerekli gördüğü düzeltme ve değişiklikleri yapabilir.

- 02 Siyah, Gri ve İnsansız Şehir: Gazze
Üzeyir İlbak
- 04 Tahrifin Gücü
Zafer Acar
- 05 Dört Deniz
Aykut Nasip Kelebek
- 06 Karaçalan
Kaan Eminoğlu
- 07 Dahası Meçhul
Nurettin Durman
- 08 Hayat Devam Ediyor
Ercan Ata
- 10 Düş Sihası
Hayrettin Taylan
- 11 Şirke Yaklaşmadan Putlaşmak
İlhan Kurt
- 12 Your Village / Senin Köyün
Elena Bell
- 13 Palestinian Child / Filistinli Çocuk
Sandra Watfa
- 14 Yüzyıllık Yara Filistin
Hayrettin Taylan
- 15 Bezirgân
Mehrap Altan
- 17 Gündem
Üzeyir İlbak
- 24 S'özün Gözden Düşüşü -III-
Zafer Acar
- 34 Edebiyatta ve Gerçeklikte İstanbul
Dilare Adilgil
- 42 Sanat ve Yazmanın İç Dinamizmi
Hayrettin Taylan
- 46 Hakikatin Büyüğü Yer ve Azatlık Felsefesi
Könül Nehmetova
- 51 Manisa Kadısının Tabduk Sultan ve Yunus Emre'ye Dair Verdiği Bilgiler
Naci Yengin
- 53 Mikrop
Aykut Nasip Kelebek
- 64 Üçe Çeyrek Kala
Serpil Tuncer
- 69 Geminin Dümeni Yok
Arzu Ceylan
- 75 Ayakkabı
Cansev Çiğirim
- 78 Eksik
Sena Yiğci

Zafer Acar

Tahrifin Gücü

70'ini aşmış bir Filistinliye rastlamak şaşırttı beni
savaş alanında olacaksın 70 yıl yaşayacaksın, şaşırtır tabii
eminim daha cani değildir İsrailden
zincirleme trafik kazası doğal afet kanser verem

70'ini aşmış bir Filistinliye rastlamak şaşırttı beni
çünkü "düşmandan nefes alan kimseyi hayatta bırakmayacaksın" der Tevrat
bu yüzden ibadet eder gibi öldürür Yahudiler önüne geleni
tahrifin tahribat gücü kadar tehlikeli bir silah yapılmadı daha
tahrif edilmişse bir insan Tanrı'ya soyunabilir
tahrif edilmişse bir kabile öteki kabileleri köle edinebilir
tahrif edilmişse bir düşünce din kisvesine bürünebilir
tahrif edilmişse bir devlet sınır tanımayabilir
anla kaçış yok Hıristiyansan düşmansın onlara
Müslümansan iki defa düşman
bebek çocuk yaşlı kadınsan düşmansın onlara
bir kedi köpek bir karınca sineksen düşman
fotosentez yapan bitki örtüsüysen -nefes alıyorsun ya- düşmansın onlara

70'ini aşmış bir Filistinliye rastlamak şaşırttı beni
hem doğduğun an giydirecekler kefeni
hem 70 yıl kaçacaksın kurşundan bombadan zehirli gazlardan
az değil tam 70 yıl, bilmem kaç bin gün bilmem kaç yüz bin saat kaçacaksın
beşikte uyuyan bebeğin bomba düşebilir başına
daracık sokaklarda tanklarla top oynarken çocuk ezilebilir
kurşuna dizilebilir delikanlı taş attığı için zırhlı araca
70'ini aşmış bir Filistinliye rastlamak şaşırttı beni

şükredelim
Yahudiler Tanrılarından daha merhametli

Aykut Nasip Kelebek

Dört Deniz

Dört duvarın arasında uzanıyorum bir ada gibi
ırmaklardan güzel sürahideki su güneşten göz alıcı tavan
mutfakta beyaz peynir zeytin cennet yemişleri kadar tatlı geliyor bana
hurilerin dırdırı da başka karalarda
televizyon kapalı olduğundan duymuyorum cehennemden gelen iniltileri
şu anda dünyanın en güzel diyarındayım
şu anda ne Paris ne Roma ne de İstanbul
yatağım yastığım ve ben
bahtiyarım...

Kaan Eminoğlu

Karaçalan

Bir 6mür yanılğular okyanusunda yüzdün
Dilindeki kir bir su, ağızındaki su bir arzu gibi büyüdü
Sen hep kendinle uyuyup başkalarının düşünüyördün

Amacın ilacı olmaz, terk edişin yeri ve zamanı
Bir imkânsızlık biçimidir ne de olsa yeteneksizin itirazı
Kır kalemi geçemiyorsan aşağı çekmeye çalıştığını

Yazık sana yazılana, ismine boca edilen söze ayıp
Bir tasarruf meselesidir bana kalırsa susmanın bu kadarı
Şarjörün boş, silahın oyuncak; sana harcanan zaman kayıp

Karaya oturmuş bir gemisin, miçosuz bir kaptan
Sözünün gücü eksik, rutubetin eskittiği bir perdesin
Kalemin havah, kıyafetin janti ama yeteneğın noksan

Cila tutulmuş ama sönüksün, varsın ama görünür de değilsin
Ağı atıp ayağına dolamış, tuluat yaparken bir hayli bocalamışsın
Usturan kör, neşterin sıksa; utan artık başın biraz öne eğilsin

Şimdi Esnafımız ve Şirketlerimiz de Şubeye Gitmeden Ziraat Mobil'den Ziraat'li oluyor.

0850
220
00 00
Müşteri İletişim
Merkezi
www.ziraatbank.com.tr

Hemen indirin!

Ziraat Bankası

Bir bankadan daha fazlası

Nurettin Durman

Dahası Meçhul

Sözün başındaki hangi sesi izlesem
Bir diğeri çıkacak sokağın başından
Çarşılardan çok geçtim hangisinden
Daha sevimli olabilseydim

Şuradan geçerken tebessüm etsem
İyi olurdu ama bir şey var ki neresi
Daha iyi açardı gülünü gül pazarında
Sabah yelini de çağırabilseydim.

Yani sevgili yalnızlığım hüzünbazım
Nasıl olsa derdimi kendime saklayıp
Sonbaharı beklemek gibi iştiyakla
Koşmasın peşimden diyebilseydim.

Geçtim kıyısından içeri ne bulsa beni
Bakmasam hiç yoktan bir kıvılcım
Çarpınca bu geçimli zamanın ağına
O kadarını bari bilebilseydim.

Ercan Ata

Hayat Devam Ediyor

Hayat devam ediyor Ulu Tanrı'nın kontrolünde
her şey olması gerektiği gibi stabil!
ne bir eksik ne bir fazla
hedefini vuracak kurşunlar milim bile sekmiyor
ve nükleer başlıklı füzelerde tam isabet!

Hastalar olması gerektiği gibi yataklarında,
yanı başında sevgili yakınları, zarafet yüklü melekler!
son derece hâkim alanlarına memurlar
patron fabrikasına, okul müdürüne,
işsiz yoksulluğuna, öteki yolsuzluğuna
yeni doğanlar ünitesinde tarifsiz bir sevinç...

-Biz bu savaşı sokakta bulmadık
damarlarımızı kesseler mavi akar kanımız Marmara'da
sonsuz çıkar daima özgürlük yolumuz!

Evet ne olursa O'nun izniyle olur bu hayatta.
izinsiz rüzgâr esmez, kuş uçmaz, av avlanmaz
kibirlerinden titrerdi muhkem dağlar bile
siyah cipleriyle bir gurur abidesi kisvesiyle uçarlarken otoyollarda
tekerli sandalyelere mahkum olan nice kaplanlar gördüm!

O'nun izniyle savaşıyor Ukrayna ve Rusya
bakın birazdan bombalar yağacak istasyona,
sığınaklarda ölüm korkusu,
bazıları yaralanacak, sakat kalacak birileri
yalnız eceli gelenler ölür bayım burada
ötekiler duymayacak olan biteni
dünyanın daimi mutlu insanları olarak
yaşayacaklar uzak bir yerlerde!

Hayat devam ediyor
her şey yerli yerinde,
olması gerektiği gibi stabil.

Buradayız, kaçmıyoruz hiçbir şeyden
kaderin önünde eğilmeyecek güç mü var?
ölüm gökten yağar üstümüze
acının yağmuru bombalar
yine de her şey olağan ve stabil
hayat devam ediyor olması gerektiği gibi!

Hayrettin Taylan

Düş Sıhası

öyle kum gibi leyla'lar süzdüğüm gece ile aşkın sonundayım
şahdamara yakın anlar gibi şah ile ah arasında kendimdeyim
seni tamamen yakardığım türkünün dilsiz sazında sızlanıyorum
seni tamamen savurduğum rüzgârın perdesiz makamındayım
öylece dökülüyorum kendimle savaşmanın sırrında
öylece vuruluyorum onca kalabalıkta düş sıhalarınca

etrafıma sardığım varoluşun virdinde toplasır umut
düşten ve düşünüşten sızan hasretin vaslında ağlaşır kısmet
olmak boşluğuyla sevmek hoşluğunun sırrında birleşir aşk
süzüle süzüle kendim olduğum aşkında dinginleşir sabrım ve çağrım
güzelden de güzel geçmişimle rastlaştığım tatlı kederinin sefiriyim
gelecekmiş gibi uzakta kalışında yavruluyor hasret ve kavuşmak
süzüle süzele ben oluyorum
üzüle üzele sen oluyorum
nereden geçmiş, geçememiş varsa beni unutmaklı dağ yapıyor
dilin ucundaki hançerin kanatıyor belgesini getiren sevda
kuşlarının peşindeyim sevdiğini beklemenin belgesidir, aşk”
dilin ucundaki hançerin kanatıyor kavuşmak bülbülünü
sinenin içindeki varışın volkanı ısıtıyor olacaklarımın gülünü
mümkünler ile belkiler arasındaki uçurumda kalıyor hasret dili
olmuşa çarenin gölgesindeyim
sana kavuşmanın belgesini getiren sevda kuşlarının peşindeyim
sevdiğini beklemenin belgesidir, aşk
dönmek ile dünler arasında batan güneşin dersidir yokluğun
on sekiz bin âlemin müthiş, meyhoş hatası sevmeler çokluğundayım
sadece gözlerin gökyüzü
sadece bakışın yaryüzü
baka baka yıldızlaşıyor ay yüzüm, gecenin üçü...
kala kala ben oluyorum, ontolojik bir aynada

İlhan Kurt

Şirke Yaklaşmadan Putlaşmak

gem bilmez bir arzu ile serilince bedestene
eceli saklanmış buldum bir paslı hançerin ağzına
dilimin üşümesini yükleyemem mevsimsiz karlara
ecel elinde katran yağı ısıtırken buz tutmuş tepeleri
zamansız yağın karın soğuşunu suçlamak yakışmaz elbet bana
ölümle korkutulmak ne boş iş derdim bir ölümlüyü
o iş öyle değilmiş -öğrendim-o iş öyle değil
vaktim olursa bir gün anlatırım belki size
bir de canım isterse elbet

ölüm hep başkasına yakışırdı ve ben dilimde Fatihalar
kıldım ölümümün namazlarını
arzu kanatlanıp putlaştığında kalbimde hayat diye
ölümlü dünya işte deyip kaç can koydum toprağa
ölümlü dünya işte, doğan ölür;
bunda şaşıracak ne var diye haykırırdım
kendimi doğmamış bilerek
ölmek hatırımdan bile geçmezdi
tanrıdan bir parça olurdum o an, şirke yaklaşmadan
bundan mıdır kondurmazdım ihtiyarlığı bile kendime hatta
ölüm uzaktı,
uzak ne ki

yazık ki kimse kılamiyormuş kendi cenazesini
kendi Fatiha'sına âmin diyemiyormuş
geç de olsa öğrendim
şirke girmeden putlaşabiliyormuş insan

Tercüme : Mehmet Kaan Eğretli

Aleyna Bel (Elana Bell)

Senin Köyün

Bir gün yanan bir köyde
çünkü bir yerde hep bir köy yanar

Ve görmezsen değil diye senin köyün
bil ki orası yine de senin köyün

O köyde solgun bir çocuk var
Simsiyah gözleriyle sana baktıkça
boğuluyorsun

Ve ağlamazsan değil diye senin çocuğun
bil ki o yine de senin çocuğun

Kaçabilecek tüm hayvanlar kaçmış
Kalanlar açıklarının türküsünü
söylüyor

Evler harabe
Bahçelerde hiçbir şey büyümüyor
Dedemin mezarı orada küçük bir taş

kavrulmuş bir meşenin gölgesinde
Kimler süpürecek kalıntılarını yaprakların
Kim onu sabah namazına çağıracak

Nerede kılacaklar - bu evde yatıp bu
topraktan yiyenler -?

Yor Vileyç (Your Village)

Once in a village that is burning
because a village is always somewhere burning

And if you do not look because it is not your village
it is still your village

In that village is a hollow child
You drown when he looks at you with his black,
black eyes

And if you do not cry because he is not your child
he is still your child

All the animals that could run away have run away
The trapped ones make an orchestra of their
hunger

The houses are ruin Nothing grows in the garden
The grandfather's grave is there
A small stone

under the shade of a charred oak
Who will brush off the dead
leaves Who will call his name for morning
prayer

Where will they – the ones who slept in this house
and ate from this dirt – ?

Sendra Vafa (Sandra Watfa)

Filistinli Çocuk

Bekler saat üçü uyku için,
Yorgun gözleri, ağrılarıyla.
Bekler, dalar, ağlar için için,
Olanların hatıralarıyla.

Babası delice dövülmüş, annesi yerde,
Ağlıyor onlara, yalvarıyor ki
Bağışlasınlar oğlunu.

Bekler saat üçü biraz daha,
Çünkü sokak sessizken ve tenha,
Gelecek savaş suçunu bekler,
O suç ki, yeryüzünde ceriha.

Kapılıp atılmış cehenneme,
Güzel günleri, çocukluğu yok.
Bekler saat üçü uyku için,
Bekler, bakar ki, özgürlüğü yok.

Palistinynın Çayld (Pelstinian Child)

He waits till three to go to sleep,
With heavy lids and aching limb.
He waits and thinks and starts to weep,
Recalling all that's been.

His father badly beaten, his mother on the floor,
Keening and beseeching them to
Let her young son go.

He waits till three and waits some more,
Awaits the shock of the knock on the door;
Heralding a scene of a mad war crime,
A crime, in truth, which all ignore.

Snatched and flung in hell and beyond,
His innocence shafted, his childhood gone.
He waits till three to go to sleep,
And while he waits, his freedom's gone.

CABIRYAPI

İnşaat ve Mimari alanında Deneyimli ve Güvenilir Ekibimizle Hizmetinizdeyiz

MİMARİ HİZMETLER

İç Mimari Proje Uygulama
İç Mimari Proje Tasarımı
Yapı Taahhüt Hizmetleri
Altyapı Çalışmaları

YAPI HİZMETLERİ

Alt-Üst Yapı Çalışmaları
Dekorasyon Çalışmaları
Ahşap, Mobilya Tasarım
Tarihi Eser Proje Uygulama

Sürdürülebilir ve Yenilikçi
Mimari Çözümler Sunuyoruz

Hayrettin Taylan

Yüzyıllık Yara Filistin

muhteşem meteliksizliğin kurşun ucuydu kan revan zaman
hayatla kan arasında dokunmadık canlar yarışır yaramızda
can ile canan haritasında ,haritası yırtık can yarısıydı gazzeli gözlerin
çocuklarını saklayacak yeri kalmayan anne gibi çaresizliğin güzelliydin
sevme zamanı ile ölme zamanın birbirine sarıldığı anlatılmazlığın dilisin
susturulmuşlarla hiç susmayanların yolculuğunda aşka ve direnişe güldün
elimde taş,infiaada uçurumunda seslendim sesli dirilişin bülbülüyle
ey lain ve zalim!!!

tahrif ve kendince tarif edilmiş tevrat, atomdan daha zararlı
atomlar bağladığın "kabala" düşlerin ölüme kafiyeli

parçalanmış canından konuştu çaresizlik ve gazzeli taşlar
simsiyah zaman ile ölüm çukuru arasında taşlaşan insanlık
elim ,ayağım,ekmeğim,doyamadığım kudüs gibi ağlar veballer
ben iyiyim de kardeşlik delik deşik
ben iyiyim de filistin paramparça
ben iyiyim de çocukların gözbebeklerinde ölen kelebekler var
ben iyiyim de annelerin cennetini saklayacak mekanlar kayıp
ben iyiyim de çevrem ile derin sülüklerin kötülük çamuru sıcıyor

sonu kana bulanmış soykırımları zaferine saran lainden uzaktayım
bu lain domuzu ,ormanında kovmanın son farzındayım
selam verdim kudüs'e,gazze'ye ,islambul'a
kelam yazdım,bulutlara,ünlemlere, dirilişe
kuşlar yerine vurulan çocukların öcünü alacağız
yağmurlar yerine yağdırılan bombaların öcünü alacağız
bizi duman eden her şeye karşı bulut olup yağmurlar ısmarlayacağız
nur güvercinleri uçuracağız gazze'ye
yarın bir yâr gibi orada bizimle bilal 'le ezanlar okuyacak

masumu ve mağduru oynayan lain domuzun kan sahnesinde inecek bülbül
uçacağız,kuşlar yerine öldürülen çocuk gibi selahattin 'in fethine doğru
yeryüzü hastalığı olan kötülükten uzaklaşacağız kendimizi fetihle
güneşin zafer sahnesine çıkardığı sabahlarımızda muştular yağacak
o aynada göreceğiz kanatları yeni çıkmış diriliş güvercinlerini
o duanın içinde olacağız azizler,mazlumlar,susmayanlar
o doğrunun ucunda açılacağız kudüs için kendimiz için
o hakikatin varoluş virdinde sarılacağız birliğe,kardeşliğe,dirilişe

Mehtap Altan

Bezirgân

/utancımızın entrikasız bağından kopan güller
hakikati heceler ölümün müstakbel duruşunda/

kelimeler sancılanır
semazen pervanelerin od'unda!
suya acısını çizen turnalar
hicret eder iğde ağacının gölgesine!
ve duvar dibindeki öksüz
ve gül mezarlığına dua süren gök
ve düşündeki ırmağı yakan derviş
teslim olur yağmurun kuyusuna
Kerbelâ'da üşüyen kum tanelerinin hatırına!..
teslim olur da bezirgân gölgesi çekilmez
çekilmez çocukların nefesinden
çekilmez masumların kanından
çekilmez bebeklerin kaskatı bedeninden...

başı dönen kötülüğün
gözlerine oturan kan çanağı hesaplar!
şehit olan çocuğunu sallayan babanın
titreyen dizlerinin depremi olur
enkazında tüm insanlığın kaldığı!

"Şehit, Allah'ın sevgilisidir" nidası yükselir
Gazzeli çocukların gün görmemiş gamzelerinden
"Kün fe yekûn" der günahsız ağızları
kün fe yekûn...

bindallsını giymiş yıldızlar öper!
toprağına kınasını gömen kadını
Kabil'in attığı taşlar birikir
mendili kanayanın üşüyen gözlerine!
"Rızam yoktur" der bir ses rızam yoktur
masumiyetime dokunan karanlıklara...
rızam yoktur!

GÜNDEM

I.

Türkiye Yüzyılı Yazıları: Harf İnkılabına Dair

Devlet gücüyle kültür ve medeniyette değişimin birinci yüzyılı biterken harf devriminin Kasım ayında yapılmış olmasını da dikkate alarak kısa bir değerlendirme yapak istedik. Bu yazının amacı bir asır sonra yine, yeni bir harf ve dil devrimi önerisi tezi ortaya koymak değil. Sahiden "Harf Devrimi" işe yaradı mı? sorusuna birazcık cevap aramak. Harf devrimi veya Latin harflerinin kabulünde öne çıkan tez "*okuma yazmayı kolaylaştırdığı*" ön kabulüne dayanmasıydı. Sahiden böyle mi

oldu? Ya da bir "çağdaşlaşma projesi" olarak dayatılan şey, ülkeyi beklenen hedeflerle buluşturabildi mi? Hatırlayalım: 1927'de yapılan nüfus sayımlarında okur-yazar oranı yüzde 10,6. Açılan Millet Mektepleri, Halk Evleri'nin gayretlerine rağmen harfler hızla yaygınlaşmadı. Mesela Cumhuriyet'in 50. yılında (1973) okur-yazar oranı nüfusun yüzde ellisi civarında.

Tanzimatla başlayan III. Selim, II. Mahmut ve II. Abdulhamit'le devam eden itidalli "Batılılaşma/modernleşme", Cumhuriyet'le medeniyet değiştirme ile sonuçlanırken hedeflenen şey sahiden gerçekleşti mi? Kuzey Afrika'da, Ortadoğu'da, Balkanlarda ve Anadolu topraklarında uzun yıllar boyunca savaştığımız düşmanların medeniyetini, kültürünü ve düşüncesini olduğu gibi benimsemek bizi, bizim coğrafyamızın batısındaki ülkelerle ne kadar yakınlaştırdı? Biz yakınlaşmaya çalışırken, onlar bizi ne kadar benimsedi? Daha dün "Doğu Bloku" paktından kopanların hemen AB'ye alınması ve Türkiye'nin hala dışarıda bırakılması büyük Batılılaşma projesinin bir parçası mıdır?

Tanzimat nesli, Fransızca kelimeleri Osmanlı Türkçesiyle yazdıkları metinlere ekleyerek "entelleşirken"; Cumhuriyet nesli doğrudan onların alfabesini benimseyerek elif-bâ'yı yok etmeyi seçti. Elif-bâ'dan alfabeğe geçiş söylendiği gibi bir kültür ve medeniyet değişimi miydi? Sadece bir harften bir başka harfe geçerek yapılan bir tercüme miydi? Sese dayalı alfabe iddiasının ilmî bir temeli var mıydı? Göktürk alfabesinde sesleri temsil eden otuz sekiz işaret kullanılırken, yirmi dokuz harfe neden razı olduk?

Bu soruların cevaplarının yapılan ilmî çalışmalarla ortaya konulduğunu ve verildiğini kabul etmek mümkün gözüküyor. Tür-

kiye'nin modernleşme/Batılılaşma projesinin, bir Cumhuriyet tezi olduğu meselesi de yeniden tartışılması gereken bir iddia. Türkçenin ilk kez 1928 harf inkılabından sonra Latin harfleri ile yazıldığı iddiası da boş bir iddia. Mesela Karaman'da yaşayan ve Türkçe konuşan toplum, Türkçeyi Kiril alfabesiyle yazıyordu. Hıristiyan Frensiskenlerin 14. yüz yılda Volga civarında Kıpçak Türklerine yönelik metinlerde de Latin harfleri kullanıldığı bilinmektedir. Alman, Macar ve Venedik tüccarları ile Oryantalistler için de Türkçe metinlerin Latin alfabesiyle yazıldığını biliyoruz. 1680'den itibaren Viyana'da Meninski'nin Türkçeye dair yaptığı çalışmaları da burada hatırlamakta fayda olacaktır. Bir asır sonra en azından "Kültür ve Medeniyet" değiştirmenin zeminini doğru tespit ederek bir yolculuk yapma gereği var.

III. Selim'in girişimleriyle başlayan orduda ve kıyafette Batı'ya yönelme çabalarının II. Abdulhamit'le eğitimde kurumsallaşarak yaygınlaştığından başlayarak bu tartışmayı yaparsak meseleyi anlamaya başlarız. Özellikle II. Meşrutiyet dönemi aydınlarının ve İttihat Terakki mensuplarının tartıştığı meselelerin tamamının Cumhuriyet'i kuranlar tarafından resmî ideolojiye ve devlet politikasına dönüştürülerek yürürlüğe konulduğunu bilmemiz gerekiyor. Medeniyet ve kültürde değişimin ana muharrir gücünün de "Harf İnkılabı" olduğunu kabul etmek durumundayız. Bunun Cumhuriyet'in en önemli projesi olduğu da not edilmelidir. 1922 yılında yapılan bir basın toplantısında Hüseyin Cahit Yalçın'ın Gazi Mustafa Kemal'e sorduğu "Niçin Latin yazısını almıyorsunuz?" sorusuna "Henüz zamanı gelmedi." cevabı bilinmesine rağmen bu kararın "masada" alındığını iddia etmek de gülünçtür. Çünkü harfler değiştirilerek bir kopuş ve

kırılma kurgulandı. Kırılma fayından da yeni bir kültür ve medeniyet iklimi üretmeye girildi; ancak fay kırıklarının zaman içinde yeniden kırıldığını da biliyoruz.

Miladi on birinci yüzyıldan itibaren Müslümanlık üzerinden benimsediğimiz medeniyet ikliminden on dokuzuncu yüzyılda başlayan tartışmalar sonucu yirminci asrın başında koparıldık. Kimi "entel" çevrelerin Arap Elif-Bâ'sı dediği Türkçe Alfabe, Arapçanın harflerinden teşekkül etmez; Türkçenin ihtiyaçları ve sesleri dikkate alınarak hazırlanan ve Arapça harf sayısından fazla harf ihtiva eden bir alfabedir. Bugünlerde akademisyenler ve popüler gazeteci yazarların bir kısmı tarafından hâlâ gündeme getirilen "Arap alfabesiyle yazılmış Türkçe metinlerin okunmasında karşılaşılan zorluklar" iddiası, Çin, Japonya, Hindistan alfabesinin harflerini gören-

ler tarafından artık gülünç bir tez olarak görülmektedir.

Bir asır sonra Türkiye'nin, Türkçeye ve Türkçenin korunmasına dair resmî bir politikasının olmaması büyük bir sorundur ve "Türkiye'nin Yeni Yüzyılı"nda bu meseleye yoğunlaşmak gerekiyor. Türk dünyası ile yapılan işbirliği ve geliştirilen ortak politikalar doğrultusunda AB'nin iletişim dili olarak İngilizceyi benimsemesine benzer bir girişimle Türk Dünyası iletişim dili olarak Türkçenin önerilmesinden başlayarak yeni bir iklim kurulmalı ve en kısa zamanda ortak alfabe geçmenin zemini hazırlanmalıdır. Bu çerçevede Gaspıralı İsmail'in "Türk dünyasının ortak dil düşüncesi"ne dikkat çekilmeli ve girişim bu anlayışla hayata geçirilmelidir.

Yabancı kelimelerin Türkçeyi istila etmesine ve radyo-televizyonlarda Türkçe kelimelerin İngilizce telaffuzuna ve harflerin İngilizce seslendirilmesi yasaklanmalıdır. Yazışmalarda Türkçesi olan kelimelerin yerine yabancı kelimelerin yazılmasına izin verilmemeli, ne idüğü belirsiz plaza dili kullanımına son verilmelidir. Bu melez dille yapılmış resmi yazışmalar kayıtlara girmemeli ve iade edilmelidir. Resmi klavye dışındaki klavyelerin ithal edilmesinin "istisnai ithal rejimine" dahil edilmesi gerekirken "F Klavye ve F klavyeli bilgisayarların" "istisnai" olarak ithal edilmesi garip bir durumdur.

Türkçenin imlasının kolaylaştırılmasına ve ikircikli kuralların istisnai kural haline getirilmesine ihtiyaç var. Doğu dünyası kelimeleri ile Batı dünyası kelimelerinin kullanımına dair kılavuz girişinde yer alan kurallar açık bir çifte standart ve çelişkiyi ortaya koymaktan öte bir anlam taşıyor. Batılı ülke pasaportu taşıyan Müslüman birinin isminin Batı diliyle telaffuz edilmesi,

güldürü programlarına malzeme üretmektedir. Türkçenin zenginleştirilmesi için *kom-pitür (computer)* yerine *bilgisayar*, *online* yerine *çevrimiçi (bitişik olmak kaydıyla)*, *dizayn (design)* yerine *tasarım*, *lansman* yerine *tanıtım* kullanılarak başlamakta fayda var. Dil ideolojik tartışmaların ve kısır çekişmelerin ortamlarının malzemesi olmaktan çıkarılmalıdır. *Dünya* yerine *acun*, *ruh* yerine *tin* önermenin bir anlamı yok. *Büyüteç* yerine kimse *pertavsız* önerisinde bulunmuyor.

Ve...

Harf inkılabını yapan kadro bir anda kendilerine yabancılaştılar. Konuyla ilgili kaynaklarda yer aldığı için burada da zikretmek istedim. Dönemin genel kurmay başkanı Fevzi Çakmak'ın Latin harfleri ile sadece *Fevzi* yazabildiği not edilir. Fransızca bilen ve kütüphanesinde bu dil ile yazılmış eserler bulunan Gazi Mustafa Kemal'in de bir yabancılaşma hissi yaşadığını düşünüyorum. Hatırlayanlar olacaktır. 1980 darbesinin muktedir generali Kenan Evren'in notlarını Osmanlı Türkçesi alfabesi ile alması ilginç bir tercih miydi? Kolay yazmaya uygun olduğu için miydi?

Bu aziz ülkede medeniyet değişiminin sebep olduğu kültürel yıkımı en açık şekilde ifade edenlerden biri olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü'ndeki günlüklerinin tamamı Osmanlı Türkçesi alfabesi ile yazılmıştır (Son notları 1962 tarihlidir). Kendisini Cumhuriyet'in ve devrimleri büyük bir nimet olarak tanımlayan, mensubu olduğumuz kültür ve medeniyet birikimini reddetmekten haz alan Aziz Nesin'in yeni yayımlanan notları "Birlikte Yaşadıklarım/Birlikte Öldüklerim" Osmanlı Türkçesi alfabesi ile aldığı notlardan Latin alfabesine aktarılarak yayımlanmıştır.

Sonuç olarak Latin alfabesi, Cumhuriyet'in birinci ve ikinci neslinin iltifatına mazhar olmamış; iddia ettiklerinin aksine uzun yıllar hızlı ve kolay yazıldığı için kültür çevreleri ile pek çok yazar tarafından kullanılmaya devam edilmiştir.

II.

Avşvits (Ausschwitz) ile Gazze Arasında

"Ve Kudüs'ü terkettiğin o ikindi
Birinci Cihan Harbi günü vakti
Kan sızdırıyor kaburga kemikleri
Karlı dağlardan indirdiğin atların
Bir evde perdeyi indiriyor bir kadın
Mahşerin perdesini kıyametin perdesini
Ağlıyor yere inen saçları" Sezai Karakoç

Tarihleri süresince sürgüne maruz bırakılan, gittikleri yerlerde köleleştirilen ve her türlü kötülüğü yaşamaya zorlanan Yahudiler, tarihlerinin en müreffeh ve huzurlu yıllarını Endülüs ve Osmanlı topraklarında

insanca yaşadılar. Endülüs Avrupalılar tarafından yağmalandığında Yahudiler Müslümanlarla birlikte İber Yarımadası'ndan kovulduklarında Avrupa ve Macaristan'a yerleşen ve en çok da Osmanlı Balkanında yaşayanların kendilerine zulmedenlerle iş birliği yaparak intikamlarını Çağ Auschwitz kampındaki mazlum Gazze'den alma mantığını anlamak mümkün görünmüyor. Endülüs'ten atalarını sürgün ederek Amerika'yı keşfedenlerle, dedelerini Avşvits'de (Auschwitz)'de yakan Avrupalıların uçak ve bombaları ile mazlum sivilleri yakan zalimler, 1900'lerin başından başlayarak işgal ettikleri Kudüs ve Filistin topraklarını hangi meşru hukukla çiğnemeye devam ediyorlar?

Keşiflerle başlayan işgal ve zulüm tarihinin bir kısım mağdurunun efendileriyle iş birliği yaparak, kan ve savaş üzerinden meşruiyet araması, zulmün ve zalimin ektiği oç tohumunun yeşermesinden ibarettir. BM kontrolündeki hastahane, okul ve sivil yapıların ölçsüz, insanlık duyarlığından uzak bir açlıkla

bombalanması dün olduğu gibi yarın da İsrail'e meşruiyet ve haklılık kazandırmayacaktır.

Dün Endülüs ve Gelibolu önlerinde gördüğümüz işbirlikçi zalimlerin bugün aynı duyarlılıkla Gazze önüne demir atması, bilmediğimiz hangi Bağdat'ın, Bosna'nın, Şam'ın, Kabil'in ve İslam coğrafyasındaki mazlumun ölümü için namlularına mermi sürmektedir? Dünyanın en büyük ve en donanımlı uçak gemisinin gövde uzunluğu, açık hava hapishanesi Gazze kıyılarından daha fazla. Ekindeki destroyer ve diğer gemilerle, Filistin topraklarındaki huzursuzluğun ve zulmün mimarı İngilizlerin filoya eklenecek gemilerini hesaba katmadan meseleye baktığımızda bile zalimlerin zulmünün ölçüsünü kavramaya başlayabiliriz. Bu savaş neyin ve kimin, kim için savaşı? Tecrit edilmiş, açlığa ve zulme maruz bırakılmış açık hava hapishanesi Gazze'nin hemen yanı başında Rak (Rock) Müzik Festivali düzenleyerek açlık ve tecritle yaşayanlarla dalga geçenlerin cenazelerini almaya mı geldi bu donanma? Bu festival Av-

U.S. POLO ASSN.
SINCE 1890

www.uspoloassn.com

şvits'de (Auschwitz)'de eğlenen Nazi Subaylarına bir nazire olarak mı düzenlendi? Nazilerin zulmünün intikamını mazlum Filistinlilerden almak niye? Ve bir hapishaneyi ablukaya almanın savaş hukukunu bilen var mı?

Siyonist ilan etti: "Ve Gazze'de taş üstünde taş ve insanların mahremiyetini örten evler olmayacak. Ve bir çağ Kerbelası yaşanacak Gazze'de." Ve her çocuk su vanasını kapatan ifrit siyonistin zulmünden şehit olacak. Gazze şehri toprak ve molozdan bir şehirdir artık. Amerika üretimi çelik kanatlıların gökten fosfor ve uranyumdan bombalar bıraktıkları, acımasız Yahudi askerlerin hedef gözetmeksizin tetik düşürdükleri, Amerika ve İngiliz gemilerinin vicdanı sızlayan insanların yardım eli uzatmalarını engelledikleri sığınaksız bir şehirdir Gazze. Ve Gazze, düşen bombaların anne rahmindeki çocukların beynini parçaladıkları ateşten ve baruttan bir şehirdir. Kerpiç ve biriketten evlerin tanklar tarafından yerle bir edildiği şehrin adıdır Gazze! Binlerce yıldır oturdukları yurttan kalmak için direnen insanlara karşı uygulanan vahşet karşısında BM neye ve kime kulak kesildi?

Sezai Karakoç merhumun ifadesiyle *"Roma'nın, Babil'in, Asur'un ve Firavunların/ Ve nice milletlerin zulmünü görenler tarafından/ Zalime olan öcünü mazlumdan almak/ Zalim olmak ve en zalim olmak/ Ve artık ne İbrahim ne Yakup ve ne Musa var/ Tersinden okunan Tevrat hükümleri/ Karaya boyanmış Mezmurlar"* ifrit siyonisti besliyor. Musa'nın on emri, Süleyman Mabedi'ne defnedildi. Roma'nın mirasçıları ile iş tutuyor Yahudi olduğunu iddia edenler.

İnsanlığı karanlık orta çağ zihniyetine mahkûm eden Batı, 20. asrın yarım

kalan intikamı için mi harekete geçti? Birlikte yaşamanın hukukunu asırlardır silah ve tehditle ölçsüz bir şekilde yürürlükte tutan Batı'nın kurumsal bir örgüt olarak şekillendirdiği Siyonist devlet eliyle Ortadoğu coğrafyasını kontrol etme çabasının anlaşılır ve kabul edilebilir bir ölçüsü kalmamıştır. Dünyanın yeniden ve bir arada yaşayabilmesinin biricik ölçüsü; her insanın inanç, derisinin rengi, konuştuğu dil ve ait olduğu etnisiteden bağımsız olarak insan kabul edilmesiyle mümkündür. Bu kabul noktasında olmayan hiçbir devlet huzur ikliminin ve insanlık değerlerine sadakatle bir arada yaşamanın mimarı olamayacaktır. Ve her devlet "öteki devleti" kendisine eşit bir devlet olarak kabul edip diyalog kurmak zorundadır. İsrail, 1967 sınırlarına çekilmeli ve Asya'nın Afrika'nın huzur destanı yeniden yazılmalıdır. Bu şartlarda birlikte yaşamak

mümkündür ve bunu sağlamak insanlıktan bir iz taşıyan insanların biricik vazifesidir.

III.

Soykırım "İstisnai Hal" midir?

Batı siyasî pratiğinde demokrasi, totalitarizm ve Nazizm arasındaki ince çizgi, Antik Yunan'dan, Pagan ve Hıristiyanlaştırılmış Roma İmparatorluğu'ndan tevarüs ettikleri tarihi suç birikimin izlerini taşır. Bu tarihi yolculuk süresince zulüm, masumların katli ... kimi sınıflara hak tanınmış ve tarih boyunca insanlık suçu işlenmiştir. Bugün Filistin topraklarında şahit olduğumuz ölçüsüz bombalama ve taammüden gerçekleştirilen soykırım bu anlayış ve inanışların izlerini taşımaktadır. Dayanışma ve masum insanların ölümüne sessiz kalmama adına yasadışı ve boşluk üretilerek Filistinlilerin öldürülmesine seyirci kalınmaktadır. Silah

varlığına ve kullanılması muhtemel mümkün güçle kurgulanan yasadışı ve boşluk araçsallaştırılarak bir toplumun bebek, çocuk, kadın/hamile, ihtiyar farkı gözetilmeden masum insanların soy kırımına göz yummak normal bir durum/hâl haline gelmiş durumdadır. Burada sorulması gereken soru: İnsan kimdir ve insan hakları kimler içindir? Katledilen "sarı saçlı ve mavi gözlü Ukraynalı çocuklarla" "siyah saçlı, koyu tenli Filistinli çocukların" katledilmesi arasındaki fark nedir? Sarı saçlılar katledilirken karşı durmak insani bir duruşsa, koyu tenli ve Arapça konuşan çocukları Hiroşima bombardımanına denk bombalar ölçeğinde bombalarla soy kırımına tâbi tutmak nasıl bir insanlık alametidir? Bu sorunun cevabını Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Sözcüsü John Kirby "Oskarlı aktörleri aratmayacak" bir ikiyüzlülükle dramatize ederek ortaya koydu. "Putin'in ordusunun Ukrayna'da yaptıklarını izlemek çok zor. Etik ve ahlak sahibi bir insanın bunu savunabileceğini düşünmek kolay değil. Zor olan bir diğer şey de bazı fotoğraflara bakabilmek zor. Akl-ı selim, ciddi, olgun bir lider bunu yapmaz. Psikolojisini bilmem ama sanırım hepimizin ahlaksızlığı ile ilgili konuşabiliriz. Kadınlar, hamile kadınlar öldürülüyor. Vicdana aykırı. Bilemiyorum. Olanları aklım almıyor." Aklını yitirmiş aynı kişi Filistin'deki vahşete dair şunları paylaştı: "Bu bir savaş. Kanlı, çirkin ve karmaşık olacak. Masum siviller zarar görecektir. Keşke size farklı bir şey söyleyebilseydim." İnsanlık vicdanını yaralayan bu demeçlerin yerini değiştirdiğimizde daha doğru bir söylem olur. Çünkü savaş iki ordu arasında yapılır, katliam ve soy kırım zorbanın masumlara uyguladığı tek taraflı bir vahşettir. Tüm Batı'nın desteklediği Ukrayna ordusu ile Rusya arasında bir savaş var;

ABD ve AB'nin bomba, füze, tank ve uçaklarla desteklediği, ordusu olmayan Filistin'in Gazze'sinde tek taraflı bir yıkım ve soy kırım yapılıyor. Bombalara maruz kalan ve ölmek üzere olan hamile kadınların bebekleri yeni bir siyon bombasıyla karşılaşacağı birkaç yıl sonrası için yaşatılmaya çalışılıyor. Ortadoğu'da, Filistin'de, Gazze'de insanlar yaşamasın ve çocuklar büyümesin diye iş birliği yapan İsrail, ABD ve AB hangi insanlık ailesinin üyeleri? Kuralsızlığı kural haline getirerek insan soyunu yok etmek üzere siyonist haçlı dayanışmasına istisna hali tanımlayarak yasadışı, hukuk dışılığı ve ahlaksızlığı yasaya, uluslararası hukuka ve evrensel ahlak kurallarına döndürmek mümkün müdür? Pagan Roma'nın Yahudileri sürgün etmesi, Orta çağ Hıristiyanlarının Yahudi ve Müslümanları Endülü's'te katletmesi ve tasfiye etmesi, II. Dünya Savaşı'nda Avrupalı Nazilerin Yahudileri pek çok esir ve etnik azınlık üyesi ile birlikte gaz fırınlarında yakarak işledikleri soy kırım ve adi suçlarından arınmak için bugün Yahudilerle dayanışmaları; tarih boyunca insanlara ve insanlığa karşı işledikleri suçlara bir yenisini eklemekten öte bir suç ortaklığıdır.

**

I. ve II. Dünya Savaşlarından bu yana Batı'ya ve işbirlikçisi yapılara tanınan istisna hali (*istediği coğrafyada asker bulundurma hakkı, dilediği ülkeyi işgal etme, düşman ilan ettiği ülke halkını suçlu ilan etme ve her türlü baskıyı uygulama, tutuklayıp istediği yerde tutma veya katletme, ekonomik ambargo uygulama ve uluslar arası ticaretlerini engellemek üzere dolaşımdaki paralarına el koyma...*) insanlık adına utanç verici bir boyut kazanmış, kurdukları BM'de de kendilerine tanıdıkları istisna hakkı ile bu zulüm ve işgal hakkını yasal olarak ilan edecek kararlar

almaktalar. Son elli yılda Asya ve Afrika'da yaşanan büyük işgallerin ve zulmün arkasında Batı ittifakının olduğu bilinmektedir. Bosna'da yaşanan soykırımın güvenlik ve gözetleme elemanları da BM'nin askerleriydi ve Amerikalı senatörün ifadesiyle "İncil okuyorlardı". İsrail başbakanının sözünü ettiği "bizi orta çağa götürmek istiyorlar" ifadesinin alt metnini "Batı'yı yeni bir Haçlı Seferine" davet olarak okumak gerek. Ancak unutulmamalıdır ki Kudüs'te Siyonist Yahudiler, Hıristiyanların kutsallarına da saygısızlık etmekte ve orada yaşayan topluma ikinci sınıf insan muamelesi yapmaktalar.

Neredeyse dünyanın her yerinde yönetim, seçilmiş parlamentolar yerine yürütme erkinin gücüne ve tasarrufuna dayanmaktadır. Evanjelist ve siyon anlayışının egemen olduğu silah sanayiinin öldürme kapasitesi tehdidine ve ekonomik gücüne yaslanan yönetimler kurguladıkları modern totalitarizmi ve masum insanları katletme hakkını lehlerine istisna hal durumuna getirdiler. İsrail ile dayanışma adına ABD başta olmak üzere AB'nin hukuk ve ahlaki kuralları ortadan kaldırarak hasta ve çocukları hastanelerde vuracak mühimmatı vermesi, masum insanları koruyormuş gibi onları bir yöne yöneltmesi ve vurması da istisnai hal kapsamına alınmış durumdadır. Kendileri ile iş birliği yapmayan tüm yapıları demokrasi düşmanları ve terörist olarak niteleyen anlayış, kendileri adına tetik düşüren katilleri de kahraman ilan edebilmektedir. Devlet baskısı ve yasaklara rağmen aklı selvi ve merhametli dünya sivil güçlerinin Filistin'in masum halkına ve büyüyen çocuklarının büyümesi için yaptıkları ateşkes ve bağımsızlık desteklerine minnettarız. Bu ortak direniş ve ses, insanlığın geleceği için umudumuzu diri tutuyor.

S'ÖZÜN GÖZDEN DÜŞÜŞÜ -III-

Modern Batı ile kapitalizm ayrılmaz ikilidir. Farabi "El-Medinetü'l-Fazıla'da dindarlık kisvesiyle insanları az yemeye, az uyumaya, az konuşmaya yani mütevazı olmaya çağırın fakat kendileri sefahat içinde gününü gün edenlerin ikiyüzlü tavırlarına değinir: "İnsanın ibadet ettiği, bu dünyada peşinden koşulan nimetleri terk ettiği ve bu yolda sebat ettiği takdirde ölümden sonra elde edeceği büyük nimetlerle mükâfatlandırılacağına, bu şeyleri yapmadığı, bu dünyanın nimetlerini tercih ettiği takdirde ölümden sonra cezalandırılaca-

ğına, başına gelecek büyük bedbahtlıklarla karşılaşacağına inanmak, bütün bunlar, insanlar tarafından insanlara karşı kullanılan hile, aldatma ve sahtekârlıklardan başka bir şey değildir." (2018, 141). Yanlış kader anlayışını da yanına alarak bu tarz tebliğlerde bulunan kişilerin böylece daha rahat ve bolluk içinde yaşamayı hedeflediğini belirtir Farabi. Her türlü sistemin yıkılmasına neden olan bu ikiyüzlü müsrif tiplerdir. Luter (Luther) ya da Marks kim bilir Farabi'den neler öğrendiler. Marks'ın damadı Paul Lafargue de o öğrencilerden biri olabilir: "Bay Tiers (Thiers) 1849 yılı ilköğretim komisyonunda şöyle demişti: 'Ruhbanın nüfuzunu hâkim kılmak istiyorum, çünkü insana bu dünyanın keyfini çıkar diyen felsefenin aksine, bu dünyaya acı çekmek için geldiğini öğreten o iyi felsefeyi yaymak konusunda ruhbana güveniyorum.' Bay Tiers (Thiers), yırtıcı bencilliğini ve darkafalılığını şahsında temsil ettiği burjuva sınıfının ahlak anlayışını dile getiriyordu." (2022, 1). Alman düşünür Maks Veber (Max Weber), kapitalizmin ruhunu aradığı kitabında meseleyi başka bir açıdan ele alır, kapitalizmi dinlerle ilişkilendirir: "Din zorunlu olarak hem çalışkanlığı (endüstri) hem tasarrufu (tutumluluk) üretmek zorundadır. Bunlar da sadece zenginliği getirebilir." (2017, 159). Veber (Weber), meselenin bir başka yönünü gözden geçiriyor, çünkü İncil'de maddî değil, manevî zenginliğin övüldüğü ayetler var: "Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin. Burada güve ve pas onları yiyip bitirir, hırsızlar da girip çalarlar. Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin. Orada ne güve ne pas onları yiyip bitirir, ne de hırsızlar girip çalar. Hazineniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır.

(Matta, 6: 19-20-21). Weber'in yaklaşımı, dindarlar içerisinde en çok Yahudilere uyuyor; fakat Kur'an'da da savurganlığın çok sert bir dille eleştirildiğini biliyoruz: "Çünkü (malını) saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür." (İsrâ Suresi, 27). Bir itidal dini olan İslam, bir yandan cimriliği yererken öte yandan cömertlikte ifrata kaçmamayı önerir. Esasında tutumlu olmanın zenginlik getirdiği kadim dünyada yerleşik bir bilgidir. Aristo "Retorik"inde "insanlar yalnızca var olan gelirlerini artırmakla değil, giderlerini kısmakla da zenginleşir," (2008, 46) der. Aklın yolu birdir.

Ticareti bir din gibi gören kapitalistler; sadece biriken parayı sevmez, aynı zamanda paranın farklı sektörlerde yatırıma dönüşmesini, sürekli bir devinim içerisinde olmasını, artmasını arzularlar. Kirlenmeyen para ekonomiyi batırır, elden ele dolaşmalıdır. Para veya eşya hiç fark etmez. Şandel, Batı emperyalizmi Eskimolara bile buzdolabı satmıştır, derken ironik bir durumu dile getirir. Muhtemelen buzdolabı karşılığında kürk almıştır. Kazanca dönüşmek şartıyla meta-eşya, para kılığında bir seyyah gibi dolaşmalıdır.

"Kapital"de Marks, "Metanın Fetiş Olma Özelliği ve Sırrı" peşine düşer ve şu ilginç sonuçlara varır: "Genel toplumsal üretim ilişkileri, kendi ürünlerini metalar, yani değerler saymak ve bu maddi biçim içinde, kişisel emekleri arasında eşit insan emekleri olarak ilişki kurmak olan meta üreticilerinden oluşan bir toplum için, en uygun din biçimi, soyut insan kültürüne sahip olan Hıristiyanlık, deizm vb.'dir." (2021, 89). Metaya doğaüstü görünüm kazandırmak için aracı varlığın maddî üretimde

insan, dinler açısından peygamber soyutlanarak dışlanmalı ya da mümkünse tamamen ortadan kaldırılmalıdır. Hıristiyanlara göre İsa, Tanrı'nın oğludur, bir peygamber değil, buradan başlar insan soyutlanmaya. Yahudiler ile Müslümanlar Tanrı'ya değil, ancak kul-peygambere muhatap olabilmişlerdir, bu yüzden maddeyi Hıristiyanlara göre daha az mistifize eder, tapınç nesnesi haline getirmez. Marks, bu bakımdan Protestanlara yüklenir: "Sömürge sistemi, ticaretin ve deniz taşımacılığının olgunlaşması için sera etkisi yarattı. Luter'in (Luther)'in 'tekelci şirketleri' {"Gesellschaften Monopolia"} sermayenin yoğunlaşması için güçlü kaldıraçlardı. Sömürgeler, gelişen manifaktürlere piyasa ve piyasa tekeli yoluyla da güçlenmiş bir birikim sağlamıştır. Avrupa'nın dışında doğrudan doğruya yağma, köleleştirme ve katletme yoluyla ele geçirilen servet anayurda akmış ve orada sermayeye dönüşmüştür... Sömürge sistemi, Avrupa'nın eski tanrılarının yanında kendisine sunakta yer açan ve günün birinde diğerlerinin tümünü elinin tersiyle bir yana iten 'yabancı tanrı'ydı. Kâr elde etmeyi, insanlığın nihai ve biricik amacı ilan etmişti." (2021, 721). Marks'ın takipçisi Veber (Weber) de kapitalizmin gelişmesinde Protestanlara hatırı sayılır bir yer verir: "Protestanlar yalnız dindarlara borç vermekte ve paralarını onlara emanet etmekte, dürüst ve sabit fiyatları orada buldukları için de yalnız ve yalnız dindarların dükkânlarından alışveriş yapmaktadırlar... Tanrıların, fedakârlıklarıyla ve dürüst davranışlarıyla onları memnun eden kişileri zenginliklerle kutsayacağı inancı gerçekten bütün dünyada yaygındır. Ancak, Protestan mezhepleri bilinçli olarak, bu inanç ile bu türlü ibadet arasında, ilk kapitalizmin

'Doğruluk en iyi siyasettir' ilkesine uygun bir bağ kurdular. Bu bağ Protestan mezheplerine özgü olmamakla birlikte yalnız Protestan mezhepleri arasında devamlılık ve tutarlılık getirmiştir." (2021, 30). Veber (Weber), tam bir Yahudi ahlâkından bahsediyor. Yahudiler, Mısır'daki sefil kölelik dönemlerini unutup "Muhammet'in Allah'ı fakirdir" diyerek daha yolun başındaki yoksul ilk Müslümanları küçümsemişlerdi. "Yahudiler, 'Allah'ın eli sıkıdır' derler. Sıkı olan onların elidir: Ve bu iddialarından dolayı (Allah tarafından) lanetlenmişlerdir. Tersine, Onun elleri sonuna kadar açıktır: O, (lütfunu) dilediği gibi dağıtır." (Mâide Suresi, 64) Sonra, kısa bir süre sonra Müslümanlar büyük fetihler gerçekleştirip koca bir coğrafyaya hükmetmişlerdi. Geçicidir fakirlik de zenginlik de, çabuk el değiştirir. Bazen bir fikir, bir inanç güçlenir ve her şeyi tersyüz eder.

Zenginlik-sermaye kir içerdiği için, Kur'an birçok yerde zekâtтан, bağıştan, yardımlaşmadan bahseder: "Öyleyse, saltatta devamlı ve duyarlı olun, arınmak için verilmesi gerekeni verin ve sınımsız Allah'a bağlanın." (Hacc Suresi, 78). Kapitalizmin ruhu, Protestanlıkla oluştuysa doğal olarak bu ruh, hazdan uzak duracaktır. "Veber (Weber) kapitalizmin ruhunu 'daha çok, daha çok para kazanmak ve yaşamdan doğal bir zevk almaktan katı biçimde kaçınmak' ile özdeş tutar... 'insanları para kazanma, yaşamın nihai amacı olarak kazanç elde etme düşüncesi yönetir." (Callinicos, 2013: 248). Gerçek şu ki para, Nirvana'ya dönüşmüştür, kapitalist için gökdelen –Babiller denemişti-, uçak ya da uzay mekiğinden başka yükselme şansı yoktur. NASA böylesi bir psikolojinin sonucu kurulmuş olabilir mi, sorup geçelim.

Luter'in (Luther)'in Peder Albret (Albrecht)'e yazdığı din ve para meselesini irdeleyen mektup manidardır: "Aziz Petrus'un inşası için, sizin pek seçkin unvanınız altında Papalık endüljansları dağıtılıyor, bu konuda işitmediğim vaizleri bağışladıkları için suçlamıyorum, sadece halkın onlardan tümüyle yanlış anlayışlar edinmesine üzülüyorum, bu anlayışlar avamın her köşesine yayılıyor, örneğin bu zavallı zihinler endüljans belgeleri satın alırlarsa, kendi kurtuluşlarını güvenceye alacaklarına inanıyorlar. Aynı zihinler, bağış sandığına katkı yaptıklarında, Araf'ı uçarak geçeceklerine inanıyorlar, yine endüljansların lütufları öyle büyükmüş ki, sonrasında insanda hiçbir büyük günah kalmıyormuş, hatta (dediklerine göre) hâşâ, biri Tanrı'nın annesine tecavüz etse, o günah bile bağışlanabilirmiş, aynı şekilde bir kişi bu endüljanslar aracılığıyla her tür suç ve cezadan kurtulmuş... Aksine Havari bize her daim

kurtuluşumuzu korku ve titremeye etkin kılmamız gerektiğini buyurmuştur. Petrus da doğru kişinin bile zor kurtulacağını söyler. Dahası yaşama giden yol öyle dardır ki, Rabbimiz, kurtulacak olanlara, Amos ve Zekeriya peygamberler aracılığıyla 'ateşten alınmış yanık odunlar' diyor ve yine Rabbim her yerde kurtuluşun zorluklarından bahsediyor." (2022, 2-3). 1515 yılında Papa X. Leo Almanca konuşulan yerlerde endüljans dağıtımına onay vermiş, gelirin ise Roma'daki Aziz Petrus Bazilikası'nı yeniden inşasında kullanılacağını belirtmişti. Bu durum, Luter (Luther) açısından bardağı taşıran son damla olmuştur. Luter (Luther) meşhur "Doksan Beş Tez"ini (1517) yayımlar. Mahkemeye verilir ve Kilise tarafından aforoz edilir. Esasında endüljans uygulamasına Hıristiyanlık tarihinin ilk yüzyıllarında da rastlanır. Pragmatik bir eylemdir. III. yüzyılda işkence altında dinden dönenlerin sayıları artar. Bazı mür-

Kaanlar®

1978'den
berisi

Sevgi dolu kahvaltılar...

Sofranız size Günaydın Desin

KAANLAR
for eating breakfast

www.kaanlar.com.tr

/Kaanlar

tetler yeniden Hıristiyanlığa dönmek ister. Böylece endüljans uygulaması başlar –uzaktan da olsa bizdeki Oran fetvasını ve keyfi hale getirilen takiyeyi çağrıştırır-. Günahın büyüklüğüne göre kefaretin ağırlığı da değişir. Uzun süren bir kefareten sonra Kilise, mürtetlerin yeniden dine kabul edilip edilmeyeceğine karar verir. VII. yüzyıldan itibaren endüljansların koşulları giderek daha yasal bir boyut kazanır, her günah için standart bir kefaret öngörülür. Kur’an da bu çarpıklığa dur demiş, dini kullananları şiddetle eleştirmiştir: "Siz ey imana erişenler! Bilin ki, hahamların, rahiplerin çoğu, insanların mallarını haksızca yiyip yutuyor ve (onları) Allah'ın yolundan alıkoyuyorlar. Fakat bütün o altın ve gümüşü toplayıp Allah yolunda harcamayanlar var ya, (işte) onlara (sonraki hayat için) çok çetin azabı müjdele: Bu (toplanıp saklanan altının, gümüşün) cehennem ateşinde kızdırılıp onların alınlarının, böğürlerinin ve sırtlarının damgalanacağı Gün,

(bu günahkarlara:) 'İşte, kendiniz için topladığınız hazineler!' denecek, 'Şimdi tadın bakalım, sarılıp sakladığınız hazinelerin (başınıza açtığı belanın) tadını!'" (Tevbe Suresi, 34-35). Luter (Luther) bir sonuçtur yani. Öyle ki, XI. yüzyılda Haçlı Seferleri'ne katılım, günahları büyük olanlar için (öldürme, tecavüz, yağma...) kefarete dönüşür. 1215'teki IV. Latran Konsili'nde kınanmış olsa da Kilise'ye ödeme yapmak yaygın bir feragat yolu olmaya devam eder. Zamanla af belgesine dönüşen endüljans Kilise için bir geçim kapısı haline gelir. 'Kilise'nin halka cennetten arsa sattığı' inancı yayılmaya başlar. XV. yüzyıldan itibaren zenginler, günahları için kefaret ödemek yerine Papa'ya para ödemeyi tercih ederler. Bu gidişattan rahatsız olan Luter (Luther) gibi din adamları endüljans meselesini tartışmaya başlarlar. Luter (Luther), Hıristiyan halkın soyulmasına dur diyen "Doksan Beş Tez"ini yayımlar: "Papa, kendisinin veya kanonların yetkisiyle verilmiş cezalar hariç, hiçbir

cezayı bağışlamayı isteyemez ve bağışlayamaz... Atılan para sandıkta çınladığı anda ruhun Araf'tan uçup gittiğini söyleyenler bir insanın öğretisini vaaz ediyorlar. Para sandıkta çınlayınca kazancın ve açgözlülüğün artabileceği kesindir, oysa Kilise şefaatt ettiğinde ne olacağına Tanrı karar verir... Ruhları satın alıp Araf'tan çıkarma veya itiraf imtiyazı satın almaya yeltenenler için pişmanlığın gerekli olmadığını öğretenler Hristiyan olmayan bir inancı vaaz ediyor... Hristiyanlara, ihtiyaçlarından fazlasına sahip olanlar hariç, kendi haneleri için gerektiği kadarını elde tutmaları ve lütuf için boş yere harcama yapmamaları gerektiği öğretilmeli. Hristiyanlara, lütuf satın almanın emredilmediği, bunun bir tercih meselesi olduğu öğretilmeli... İncil'in hazineleri, bir zamanlar servet sahiplerinin balık gibi avlanmasında kullanılan ağlardır. Bu yüzden endüljans hazinesi, şimdi insanların servetinin balık gibi avlanmasında kullanılan bir ağdır." (2022, 9-13-14-16). Luter (Luther)'in işi zordu, çünkü Orta Çağ Batı'sında Kilise'ydi baş soyguncu. Sonra sömürgeciliğe evirildi bu dinî gelenek, burjuvaya, bireye doğru yayıldı, el değiştirdi yani. Kesinlikle modern Batı tarihi, soygunlar tarihidir. Bu durumu Vestern'den (Western)'den "Oşıns İlevin'a (Ocean'a Eleven)"a birçok filmle beyaz perdeye taşımıştır Holuvud (Hollywood). Batı insanı için soygun bir içgüdü haline gelmiş, iktidarlar, bu içgüdüyle uzun yıllar baş etmekte zorlanmıştır. Önümüzdeki on yıllarda daha da zorlanacağı benziyor. İşaretler var. Batı'da yaşanan küçücük ekonomik krizlerde bile alışveriş merkezlerinin zapt edilemez bir açgözlülükle yağmalandığını gördük, çünkü rahata alışmıştır Batı. Mütevazı Doğu ise

yağmaya mahal vermeden büyük ekonomik krizlerle baş etmeyi hiç zorlanmadan başarabilmektedir, konforun her şey olmadığını dinî ahlâk ona öğretmiştir.

Luter'in (Luther)'in Kilise tarafından yapılan soygunlara dur demesiyle Hristiyanlar zenginleşmeye mi başlamıştı? İyi mi olmuştu bu çıkış kötü mü? Cozif de Mestir (Joseph de Maistre) (1754-1821), Protestanlığı neredeyse bütün kötülüklerin müsebbibi olarak görür: "Avrupa'nın suç olmayan yöntemlerle bastırılması gereken en büyük düşmanı, kendini bütün egemenliklere bağlayan ve onları sürgit kemiren öldürücü çıban, kibrin oğlu, anarşinin babası, evrensel bağ çözücü Protestanlıktır. Protestanlık nedir? Bireysel mantığın genel mantığa karşı ayaklanmasıdır ve sonunda bir kişinin hayal edebileceği en kötü şeydir. Polignac Kardinali çok takdir gören

Beyli'ye (Bayle)'ye, 'Protestan olduğunu söylüyorsun. Bu sözcük oldukça belirsiz bir sözcüktür. Anglikan mısın, Luteryan mısın, Kalvinist mısın?' diye sorduğunda Bayle şöyle dedi: 'Tam anlamıyla Protestan'ım, bütün gerçeklere karşı çıkarım.' Böylece bu ünlü şüpheli birçok insanın ortak inançlarının her birinin asıl düşmanı olan Protestanlığın gerçek tanımını bize vermiş oldu. Bu durum onu bütün insanlığın düşmanı yapar, çünkü insan topluluğunun iyiliği tamamen söz konusu inançlara dayanmaktadır... Kendi dogmaları ve inançlarıyla Hıristiyanlığın yerini alsalardı, Müslümanlık hatta paganlık bile politik anlamda daha az zarara sebep olurdu, çünkü onlar dindir ve Protestanlık aslında hiçbir şey değildir." (B.Y.V.M., 2010: 951-53). İç karışıklık her zaman dıştan gelen saldırılara göre daha tehlikeli olmuştur. İki taraflı yıkımdır. Savaşın kazananı bir şekilde olur, ama iç savaşın sadece kaybedenleri olur. Mestir (Maistre), meseleye buradan bakıyor

sanki. Protestanlığın Batı'da protest eylemlere kapı araladığı da muhakkak. Niçe (Nietzsche), lanet okur Luter'e (Luther)'e, ama bunun nedeni Cozif de Mestir'in (Joseph de Maistre)'in iddialarının tam tersi doğrultusundadır, sanki Novalis'e cevap verir: "Luter (Luther), o tanrının belası keşiş, kiliseyi ve -bin kez beteri- Hıristiyanlığı, tam yenildikleri anda ayağa kaldırdı." (2011, 105). Maistre gibi Novalis de Protestanlığı Hıristiyan birliğini bozmak, tefrika çıkarmakla eleştiriyordu: "Reform'la birlikte Hıristiyanlık ortadan kaldırıldı ve o zamandan sonra bir daha var olamadı. Katolikler ve Protestanlar birbirlerine Müslümanlar ve Paganlardan daha bağnaz bir karşıtlıkla baktılar." (B.Y.V.M., 2010: 958). Luter (Luther), Hıristiyanlığı ihya mı etmişti yoksa imha mı etmişti, bu mesele uzun uzadıya tartışılmıştır. Montesquieu durumdan mustarıptir: "Hıristiyanlık bundan iki yüzyıl önce talihsiz bir şekilde Katolik ve Protestanlık diye iki mezhebe bölündüğünde, kuzey halkları Protestanlığı benimserken güney halkları Katolik mezhebine sadık kaldı." (2022, 569). İlk cümlesinden Montesquieu'nün Ortodoksluğu kabul etmediği sonucuna varmak mümkün; çünkü Hıristiyanlık çok evelden mezheplere bölünmeye başlamıştı. Ortodoksluğu Hıristiyanlıktan bir sapma, istibdadın, despotluğun kaynaklarından biri olarak görüyor olabilir Montesquieu, zaten "Kanunların Ruhu Üzerine"de Ruslara karşı olumsuz kanaatlerini sık sık belirtir. "Daha radikal philosophelar ortodoks Hıristiyanlığa adaletsiz bir toplumsal düzenin devam etmesini sağlayan bir mitler bütünü olduğu gerekçesiyle saldırmışlardır. Bu nedenle Holbach, 'despotizm batıl inançların eseridir' der. Batıl inancın kendisi aslında

zihinsel bir hatadır: 'İnsanın batıl inançlara sahip olmasının tek nedeni korkak bir varlık olmasıdır, korkak olmasının tek nedeni de cahil olmasıdır.' (Callinicos, 2013: 136). Tartışmalar uzar gider, kapitalizmle ilgili en veciz cümleyi Veber (Weber) kurmuştur bence: "Korkarım ki zenginliğin arttığı yerde, dinin içeriği de aynı oranda cılızlaşır." (2017, 159).

Göz medeniyeti öyle birdenbire doğmadı elbet. Göz, antik çağlarda da en önemli bilgi kaynaklarından biri olarak kabul edilmiştir, ama daha ziyade dünyevidir, daha ziyade diyorum, çünkü doğaya bakarak da varlık hakkında metafizik sonuçlara varılabilir. Aristo, "Metafizik"inde nesnel bilgi edinme esnasında gözün insana zevk verdiğiğine değinir: "Bütün insanlar, doğal olarak bilmek isterler. Duyularımızdan aldığımız zevk, bunun bir kanıtıdır. Çünkü onlar, özellikle de diğerlerinden fazla olarak görme duygusu, faydaları dışında bizzat kendileri bakımından da bize zevk

verirler. Çünkü sadece eylemle ilgili olarak değil, herhangi bir eylemde bulunmayı düşünmediğimizde de görmeyi, genel olarak, bütün diğer her şeye tercih ederiz. Bunun nedeni, bütün duyularımız içinde bize en fazla bilgi kazandırması ve şeyler arasındaki birçok farkı göstermesidir." (75-76, 1996). "Anlama Yetisinin Yönetimi Üzerine" kitabında "bilmek, görmektir," (2021, 100) diyen Lok (Locke), adeta Aristo'nun bu fikrini deneysel bilgiye temel ilke yapmak istemiştir. Sadece bunla yetinmemiş, Tanrı'nın varlığı ve ahlâkî önermelere dair bilginin matematiksel kesinlik derecesinde ispatlanabileceğini öne sürmüş –Dekart (Descartes), Leibniz ve Spinoza gibi akılcıları hatırlayalım-, Hıristiyan vahyi ve inancının aklî olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Bu bakımdan fideizme –biz buna İbn Tufeyli diyoruz- meylettği iddia edilmiştir.

Augustinus durmamış, Aristo'ya eklemelerde bulunmuş: "Farklı sanatlar, el işçilikleriyle insanoğlu ne çok eser yaratıp katkıda bulunmuş göz zevkini arttırmaya; elbiseler, ayakkabılar, çanak çömlek ve bu türden bir sürü eşya, bunlardan başka resimler, türlü türlü heykeller, zorunlu ihtiyaçlarını, gündelik kullanımlarını aşan ve dinsel anlamlandırmaların çok ötesine geçen yaratımlar. Dışsal anlamda yaratıklarının peşine düşüyor insanoğlu, ama içsel anlamda kendisini yaratanı terk ediyor, kendisi için yapılanları yok ediyor." (2019, 442-443). Aristo gibi Augustinus da bir hakikati hissedip dile getirir, "Söz"ü gerçek manada kavrayabilecek ruh gözünün unutulmasından rahatsızlık duyar. Güzel sanatlar meselesinde görmeye ve duymaya ayrıcalıklı yer verirken aynı zamanda mistik görevler yükleyen Hegel'i de konuya dâhil etmekte fayda var. Ona göre

"sanatın duyusal yönü, yalnızca iki teorik duyuya, yani görme ve işitme duyularına bağlıdır; buna karşılık koklama, tat alma ve dokunma sanat hazzından dışlanmıştı" (2018, 15); çünkü koklama havadaki maddî uçuculuk ile, tat alma nesnelere maddî sivilaşması ile, dokunma sıcaklık-soğukluk-pürüzsüzlük vb. ile ilgilidir, dolayısıyla bu duyuların kendilerini gerçek bağımsızlıkları içerisinde sürdürmeyi amaçlayan ve saf olarak duyusal bir bağa izin vermeyen sanatsal nesnelere ilişkisi olamaz. Carpenter ise evrim teorisinden yola çıkarak akli zorlayan ilginç sonuçlara varıyor: "Görme'nin ilk önce dokunma'dan türediğini hatırlatmak istiyorum... Görme hâlâ dokunmadır, bir mesafeden duyumsama ve dokunma gücüdür." (2008, 155). İlginç bir yerden bakıyor aslında, dokunmak bütün duyu organlarının temel özelliği. Tatmak – dil yiyeceğe dokunur-, koklamak –koku buruna dokunur, işitmek –ses kulağa dokunur, görmek –ışık göze dokunur-. O halde tek bir duyu organı var: dokunmak. Dolayısıyla boşuna değildir örtünme-tesettür, gözün dokunup haz almasını, muhatabına rahatsızlık vermesini engellemeye yönelik bir önlemdir. Böylelikle beden daha bir bireyselleşir. Çıplaklık beden toplumsallaşması-kamuya açılması demektir.

Bazen entelektüeller kendilerini düşünmenin hazzına öyle bir kaptırırlar ki –"kendilerini" göstergesi doğru yerde kullanılmıştır, bencillik ima edilmek istenmiştir-, toplumsal görevlerini unuturlar, genelde böylelerinin sonu bol bol spekülasyon üretmek, hakikatten kopmak olmuştur. Spekülasyonlara önce kendilerini, sonra okurlarını inandırırılar. Ortaya bir yığın gereksiz bilgi çıkar. Bilgi çöplüğü. Bunlarla ce-belleşip oyalanmak ise sonraki kuşaklara

kalır. Günümüz eğitim sistemi, bilgi çöplüğüne içine düşmüş, zihin ise dumura uğramış durumda. İnsanın kafa karıştıracak, bulandıracak çok bilgiye değil, kendisi için gerekli olan bilgiye ihtiyacı var. Gerçekten çoğu eğitim kurumunda öğrencilere Adam Smith'in bir iğnesi kadar değer verilmiyor. İş bölümü-branşlaşmalar, verimi artıran işbirliğinden çok, verimi daha da düşüren kopuklukla sonuçlandı. Bir makine gibi öğretmen öğrencinin öteki bilgi birikiminden, yeteneğinden habersiz, sadece kendi görevini, yani bilgi aktarımını yapıp geçmekte, çünkü o da öğretmenlerinden öyle görmüştür. İğne eğriyken iğneyi sivirtmek bir anlam ifade etmez. Zaman kaybı olur sadece. Okullar bir fabrika gibi işlememeli, öğrenciler elle işlenmeli, gerçek sanatçıların elinden geçmeliler yani. Buna uygun bir sistem geliştirmek şart. Ütopik argümanlarla yola çıkmamalıyız, sağduyu hep yanı başımızda olmalı. Con Edims (John Adams), meseleye son derece gerçekçi bir perspektiften bakar: "Eğitime verilebilecek kamu veya özel teşvik ne kadar büyük olursa olsun, halkın çalışan kesimi hiçbir zaman âlim olamayacaktır. Zengin ve fakir, çalışan ve aylak, âlim ve cahil arasındaki farklılıklar, yaradılış kadar eski ve yeryüzü kadar geniş, hiçbir sanatın veya siyasetin, hiçbir erdem veya felsefe derecesinin tümüyle yok edemeyeceği farklılıklar olmaya devam edecek ve bunlar rekabet doğuracaklardır." (B.Y.V.M., 2010; 965). Eğitimde popülist tavırdan vazgeçip daha gerçekçi hamleler yapmak zorundayız. Bireysel farklılıklar elbet olacaktır, ilerlemenin temelini oluşturur bu farklılıklar, tatlı rekabete kim hayır der.

Kitab-ı Mukaddes'te bilgiye mesafe konmuştur. Öyle ki cennetten kovulmanın

nedeni olarak görülmüştür bilgi: "RAB Tanrı Aden bahçesine bakması, onu işlemesi için Âdem'i oraya koydu. Ona, 'Bahçede istediğin ağacın meyvesini yiyebilirsin' diye buyurdu, 'Ama iyile kötüyü bilme ağacından [Bilgi Ağacı] yeme. Çünkü ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün.'" (Eski Ahit, Yaratılış 2/15-16-17). "RAB Tanrı'nın yarattığı yabanıl hayvanların en kurnazı yıldı. Yılan kadına, 'Tanrı gerçekten, bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin dedi mi?' diye sordu. Kadın, 'Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz' diye yanıtladı, 'Ama Tanrı, bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz' dedi. Yılan, 'Kesinlikle ölmezsiniz' dedi, 'Çünkü Tanrı biliyor ki, o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyile kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız.' Kadın ağacın güzel, meyvesinin yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi. İkisinin de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. (Eski Ahit, Yaratılış 3/1-7). Söz medeniyetinin "göz" nefretine de karşıyız, dengeli olmalı bu iki şey. İtidalde buluşmalı. "İkisinin de gözleri açıldı" ifadesinden dünyevî-bedensel olanla ilişkiye geçildi anlamına varmak mümkün. Demek ki, şehvî duygu ya da "arzu" uyandıracak maddî şeylere kör kalmak gerekiyordu. Cenneti yaşamanın şartı buydu. Yoksa ölüp cennetten kovulabilirlerdi, kovuldular da –"Börd Boks (Bird Box)" ve "Si (See)" filmleri böylesi bir laneti anlatır adeta-. Göz medeniyeti ilk günahla başlıyor. Kitab-ı Mukaddes'ten çıkan sonuç bu. Bilgi ölüm demektir. Dolayısıyla Kilise –zorunlu muhafazakârdır-, sıradan insan için bilginin tehlikeli olduğuna kanaat getirdi. Kili-

se adeta Tanrı rolüne büründü. Öyle cahil kalmalıdır ki insan, baldırı çıplak olduğunun bile farkına varmasın, başına gelenleri hiçbir surette anlamasın. Sömürü ilk, bilgi alanını ele geçirmiştir. Batı, bir sonuç aslında. Binlerce yıllık bir karanlıktan çıkmaya çalışan Batılı düşünürlerin aydınlanma süreçleri tamamlanmış değil, sancılı bir şekilde devam etmekte. "Öteki"ni tanıdıklarında bu süreç tamamlanacaktır. Onlar için en büyük öteki, İslam.

Hıristiyanlığın aksine İslam medeniyeti düşünmeyi-ilmî-bilgiyi ısrarla önerir; çünkü Kur'an'a göre Âdem bilgiyle değil, sonsuzlukla sınanmıştır: "Ne var ki, Şeytan o'na sinsice fısıldayarak: 'Ey Âdem!' dedi, 'Sana sonsuzluk ağacını ve (dolayısıyla) hiç çökmeyecek bir hükümlerliği(n yolunu) göstereyim mi?'" (Tâhâ Suresi, 120). "Bilgi Ağacı'nın meyvesi Müslüman'ı öldürmez, gerçek manada diriltir; fakat Hıristiyan Batı gibi düşünmeye başladığımızdan beri ölüyoruz. İbrahimî dinlere inanan herkes bilmeli, hakiki Tevrat ve İncil Kur'an'dır –arkeolojik araştırmalara gerek yok-, onlardaki öz, bir daha tahrif edilmemek üzere Kur'an'da yeniden dirime kavuşmuştur.

Not: Kaynakça, yazı serisinin sonunda verilecektir.

Dilare Adilgil*

EDEBİYATTA VE GERÇEKLIKTE İSTANBUL

2

023, Temmuz sonu... Evde önceden planlamadığımız tadilat çalışmaları başladı. İstanbul gezimse kışın planlanmıştı. Biletim alınmıştı, valizlerim kapıda hazırды... Hiçbir tamir havası beni baştan çıkaramaz ve yoldan alıkoyamazdı. Kapı

hem hayatta hem de edebî eserlerde her zaman bir sembol, bir arketip olarak görülmüştür. Yeni bir kapı, daha parlak bir geleceği çağırıştırır; umut ve iyi başlangıçlar vaat eder. Çoğu zaman kahramanların eserde kasıtlı olarak ilk karşımıza çıkması kapılardan olur. "Feng-shui" felsefesi aynı zamanda sokak kapılarının da enerjisine dikkat çekmektedir. Yeni yapılmış, işleniş kire-

mit şeklinde çikolataya benzer kapıma bakarken bütün bunları düşündüm ve evden çıkıp havalimanına doğru yola çıktım... Üç haftalık İstanbul tatilim böyle başladı...

İstanbul'da salgından önce bulunmuştum. Bir arkadaşım İstanbul'un benim sevgilim olduğunu, onu sık sık görmem gerektiğini, görmezsem gözlerimin dolacağını söylüyor. Arkadaşım kadar olmasa da her yaz Türkiye'ye gidiyordum ve "kıtaların baktığı şehre" her vardığımda en az iki üç gün Boğaz havasını soluyordum. İstanbul denince aklıma bir olay geliyor... Yıl 1984... Öğle yemeği zamanı, eşi yurt dışında çalışan bir arkadaşımız sohbet sırasında "Biz İstanbul'dayken..." dedi. Masada oturan herkes bir anda hasretle seslendi: "İstanbul'a mı gittin?" Varlığında, yokluğunda, hastalıkta, sağlıkta herkesin her işinde, her eyleminde yüzünü kuzeye, "Vatanımızın" başkenti Moskova'ya çevirdiği dönemlerdi. Bakü'de Türk film festivali düzenlendiğinde Sovyet Azerbaycan'ı bu filmleri Rusça çevirisiyle izlemiştik. Ancak tüm varlığıyla dikkat kesildiğinde Rusça sesin arkasındaki Türkçe kelimeleri duymak mümkün olmuştu. Duyduğumuz bir iki kırık söz bizi o demir perdeye yaklaştırmış ve anlık da olsa sevindirmişti. Daha sonra da sevdiğimizimize hatırladıklarımızı anlatmış, onları mutlu etmeye çalışmıştık.

2020'de aniden kötü şöhretli Kovid-19 yeryüzünü sarstı, dünya turuna çıktı, ülkeleri fethetti ve herkes hüzne büründü. Dünyanın kapıları kapandı. Sıra İstanbul'a da geldi. "İstanbul İstanbul olalı, hiç görmedi böyle keder!". Ortaya üç senelik bir ayrılık girdi. Serin baharların yerini sıcak yazlar, beyaz kışların yerini sarı sonbaharlar aldı. Biz de gözlerimizi ufka dikip sabırla sınırların açılmasını bekledik, anılarla avunduk. Atatürk Havalimanı'ndan çıktığımda ve İstanbul'un tuzlu rüzgârı

yüzüme çarptığında, bazen ayrılıkların hiç de kötü bir şey olmadığını anladım. Hatta gerekli olması gerektiğini düşündüm. Nefes almak, ilerlemek, farklı bir gözle bakmak, durumu değerlendirmek, değerini bilmek... Geçmişin hoş hatıraları ile harika bir duygu!

Mezuniyet, mezun kelimesinden türemiştir. İş ve kaygılardan mezun olmak. Beşinci fasıl olarak değerlendirilebiliriz. Doğru, dinlenmek için dinlenmek adına bir tatile daha ihtiyaç duyulduğunu söylüyorlar, ancak ona daha zaman var. Daha yolun başındayız...

Yurt dışında otelde kalmak benim olmazsa olmazımdır. Yazlıkta veya kiralık evde kalmak bana göre değil. Bu sefer apartman tarzı bir otel teklif edilince kabul ettim. Her şeyden önce tam merkezde, İstiklal Caddesi'nde bir mekândı. Bu da şehri erkenden göreceğim anlamına geliyordu. Sabah uyanma şekliyle... Makyajsız... Sıradan bir İstanbullunun nasıl yaşadığını merak ediyordum? Dizide ya eski evleri gösteriyorlar ya da gecekonduları... Burada sade bir İstanbullunun hayatını, günlük yaşamını, evinin iç mekânını görme, apartmanda sürekli oturanları gözlemleme fırsatı buldum. Evlerin içi oldukça konforlu ve işlevseldi. İhtiyaç duyulan her şey vardı ama eşya kalabalığı yoktu. Tavan yüksek olduğundan tasarım olarak da ferahtı. Balkonlar küçüktü... Bizimkiler gibi depo işlevi yoktu. Yapılış amacına hizmet eder. Karşı binanın zemin katında sabaha kadar tantuni pişirir, seyyar gece kafelerinin müşterileri sabahı sokakta yiyip içerek açıyorlardı. Bu şehirde geceyle gündüzün farkı yok...

Bütün büyük şehirler birbirine benziyor, biraz daha fazla, biraz daha az, benzer hikâyeleri olur. Deniz kıyısı, şehrin ortasından akan nehri, meydanı, sokağı, dönemeci.. Bakü'nün Kız Kalesi – İstanbul'un Kız Kulesi...

İstanbul'a selamım bu sefer İstiklal'den başladı. Kendine saygısı olan her şehrin böyle bir can damarı vardır. Mesela metropolün en yoğun, en işlek, en eski binalarıyla öne çıkan İstiklal Caddesi bizim Bakü'nün Targovı adlı semtini andırıyor. Herkes benzetiyor... Bu benzerliği ilk kez ben kendim algıladım. Kimseden duymadan... Mesela Bakü'de, aynı Targovı'da bir çiçek pasajı var. İstanbul'da, İstiklal Caddesi'nde de aynı şekilde çiçek pasajına rastlanılır. "Bayrak Caddesi" adı ve bulvar da buraya yaklaşıyor. Çünkü yaya alanı olduğu için her zaman bayraklarla süslenir. Burada kırmızı nostaljik tramvay dışında ulaşım yok. Biraz yürüyelim mi? İstiklal Caddesi'nin sonundaki ünlü Beyoğlu ilçesini, kırk beş ayrı bölümden oluşan özerk bir yerleşim yeri olarak da adlandırabiliriz. Burayı Pera Beyoğlu olarak da adlandırıyorlar. Çünkü tarihî, ikonik, efsanevi, zamansız Pera Palas Otelı burada yer alıyor. Pera Palas müze-otel statüsündedir. Farklı zamanlarda burayı ziyaret eden onur konukları arasında altı cumhurbaşkanı, on bir kral, otuz dokuz ünlü yazar vardır. Pera koridorları Kraliçe II. Elizabet (Elizabeth), İran Şahı Rıza Pehlevi, Lev Trotski, Caklin Kenedi (Jacqueline Kennedy), Alfred Hiçkok (Alfred Hitchcock) gibi ünlü şahsiyetler tarafından onurlandırılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün misafir olduğu 101 Numaralı oda bugün görmek isteyen tüm ziyaretçilere açıktır. En önemlisi Doğu Ekspresi'nden inip Pera Palas'ta geceleyen Agata Kırsti (Agatha Christie) kendisinin en ünlü romanını – "Doğu Ekspresinde Cinayet"i burada, otelin 411 numaralı odasında yazmıştır. Bugün bile Mis Merpil'in (Miss Marple)'in lüksünde geceyi geçirmek için sıraya giren çok sayıda hayran var ve ben de onlardan biriyim... Pera Palas Otelı'nin dünya edebiyatına katkıları bununla da bitmez... Ayrıca Örnst Hemingway'in (Ernest Hemingway)'in

"Kilimanjaro'nun Karları" romanının kahramanı Heri ve Gıraham Grin'in (Harry ve Graham Greene)'nin "Benim Teyzemle Seyahat Etmek" adlı romanının kahramanları da Pera Palas'ta konaklamışlardır.

Gülhane... İstanbul kent manzarasının ana vurgusu. Bu parkı ne kadar sevdiğimi anlatacak kelime bulamıyorum. Belki de kendisini görmeden önce adı romanlarda romantikleştirildiği için hafızama kazınmıştır. Güzelliği, huzur veren genişliği, doğallığı, şemsiye gibi sallanan ve parkın tamamını kaplayan yaşlı ağaçları ve her şeyden önce eskiliği ile dikkat çeker. Parkın arazisi tıpkı İstanbul gibi engebeli. Bu nedenle üst hiyabandan (bahçeden) her yeri izleyebilirsiniz. Önceleri de oraya sık sık giderdim, gidince de doyamazdım, ayrılamazdım... Ben burada olmadığım zamanlarda parkta kapsamlı bir imar çalışması yapılmış, girişteki iki sincap figürü kaldırılarak yerine kitap şeklinde bir çeşme yapılmıştı. Ben buraya yeşil deniz derim... Denize çok benzer. Açıklığı, dalgalanması, zümrüt rengiyle... İstanbul'un eski semtinde, "Gülhane" tramvay durağında, Marmara'nın kucacağında yeşil bir deniz.

Ya da bir ada... Çok uzakta değil, şehrin merkezinde yeşil bir ada... Parkın dışında hızlı akıp giden hayattan ve koşuşturmadan eser yok. Gülhane'nin sesi sessizliktir. Doğa asla ses çıkarmaz, insana susmayı öğretir. Ağaçlar hışırdar, yapraklar fısıldaşır, kuşlar usulca şarkı söyler. Bu sesler bile kalın ağaçlar tarafından "emilir". Belki küçük bir cennet? Değil mi? Çocuklar Topkapı'ya gittiler. Ben sarayın gül bahçesinde dolaşıyorum. Mekan hâlâ ismini koruyor. Güllerden yapılan oryantal süslemeler, çeşitli yazılar, nazar boncuğu şeklinde yapılan kompozisyonlar Gülhane'nin özel güzelliğidir. Fiskiye'nin Türk kültürü ve kentleşmesinde önemli bir yeri

vardır. Aşıkların buluşma yeri, kuşların dönüş yeri... "Türk-Osmanlı mimarları yüz yıllarca mermerden kasideler yapmışlardır." Hatta Fuzulî'nin "Su" kasidesi ile Sultanahmet Çeşmesi'nin şiirde ve mimaride ikili bir yeri paylaştığını söylüyorlar. En güzel çeşme Gülhane'dedir. Göz önündeki değil, tepedeki... Beyaz mermerden yapılmış... Küçük de olsa bir sanat eseri... Suyun sesi tarihi anlatır...

Etrafta dolaşırken üzerine "İstanbul Büyükşehir Belediyesi" yazan bir banka değil, uzun bir ceviz ağacının altına oturuyorum ve hemen Nazım Hikmet'i hatırlıyorum. *"Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane parkında / Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında"*. Nazım'ın nazımlığı yaman olurmuş! Park ve polis mizansen unsurları... Çarlı Çaplin (Charlie Chaplin)de sahne hazırlamak için bir parka, bir polise ve güzel bir kadına ihtiyacının olduğunu söylerdi... Biraz daha ileri giderek Gülhane'nin Sarayburnu Kapısına varıyorum. Önümde mermer gibi Marmara... "Başım kö-

pük köpük bulut, içim dışım deniz..." Buradan muhteşem bir Boğaz ve "Haliç" körfezi manzarası açılır. İstanbul'un her iki semti de görülmektedir. "Boğaz gümüş bir mangal..." Arkadan sesler duyulur: "Öyle çek ki, deniz çıksın..." Zaten her taraf deniz. Gülhane, genel olarak olmasa da bazı parçalarıyla (mesela "şah duvarı" ile kaplanması, denize çıkışı) bana Bakü'nün Gubernator bağı anımsatıyor.

Genel olarak her şey uzaktan daha net gözükür. Ülkenizi ve şehrinizi daha iyi tanıyabilmek için onun sınırlarının ötesine geçmelisiniz. Müzeden dönen çocuklar izlenimlerini şöyle paylaşıyorlar: – Padişah oğulları altın ve pırlantalı beşiklerde uyudular... "Evet öyle" diyorum... – Beşiklerini mücevherlerle süslediler, ergenlik çağlarında ise boğulup öldürüldüler... Dünyanın her yerinde bu tür olaylara rastlanılır, Hıristiyanlarda da, Müslümanlarda da. Taht ve taç kavgasının olduğu yerde fitne ve katliam eksik olmamıştır...

Pierre Lotti ve Çamlıca tepeleri... Tu-

ristler, İstanbul'un muhteşem panoramik manzarasını görmek için bu tepelere akın ediyorlar. Daha doğrusu tırmanıyorlar... Bu sefer Üsküdar'dan Çamlıca'ya yürüyerek çıktım. Sıcaktı. Tepe dimdikti. En yüksek noktaya vardım. Sanki uzansan gökyüzüne elin degecek gibi. Gerçekten de şair nasıl söylemiş: "Çamlıca'da yerdeymiş göklerin derinliği". Ama... ilgi çekicidir. Hem gezinti yolu, hem de arımda bıraktığım egzotik nüanslar, tepeden İstanbul'un tam silüet manzarası, halkın piknik telaşları, gelin ve damadın tepede yürüme gösterisini görmek buna değdi. Yeşil bir arka plan üzerinde siyah ve beyaz. Beyaz – gelin, siyah – damat... Ama burada bir sakinlik var. Anadolu yakası Avrupa yakasına göre daha az kalabalık...

Türkiye'yi ikinci vatanı olarak nitelendiren Fransız deniz subayı ve yazar Julien Vion'un müstear olarak kullandığı adından alınan Piyer (Pierre) Lotti Tepesi, İstanbul'un en güzide yerlerinden biri olarak kabul ediliyor. Piyer (Pierre) Lotti'nin kişiliği Türkiye'de "Türk'ün Türk'ten başka tek dostu" olarak seviliyor ve alkışlanıyor. Bir Türk kendisine değer verenin kıymetini bilir. Piyer (Pierre) Lotti'nin adı İstanbul'un en güzel yerlerinden birinde ölümsüzleştirilmiştir. Türkiye'de çay evine "çay bahçesi" denmektedir. Genelde bu çay bahçeleri manzaralı yerlerde bulunmaktadır. Özel menüleriyle öne çıkan bu bahçelerin isimleri de bir o kadar güzel: "Manzaraya Karşı Demli Bir Muhabbet", "Tarihî Çınaraltı", "Zeytinaltı Çay Bahçesi"... Burada denize sıfır alanda Osmanlı Türkçesiyle "tavşan kanı" veya Azerbaycan dilinde "horoz kuyruğu" diye nitelenen çayı içebilir ve gönülünüzce ziyafet çekebilirsiniz.

İstanbul'daki müzeler çok pahalı: Dolmabahçe - 35 euro. Bu sene İstanbul gezimin hedefi iki yeni müze oldu: Miniatürk Parkı

ve Madame Tusso'nun İstanbul şubesi. Minyatürk'ü bu şekilde hayal etmemiştim... Kapalı alanda masa üzerinde maketler göreceğimi düşünüyordum. Ancak farklı bir tabloyla karşılaştım; Tüm Türkiye'nin önemli tarihi ve kültürel eserlerinin minyatürleri, güzel bir tasarıma sahip, açık ve geniş bir meydana sergileniyordu. Büyük bir ülkenin küçük bir modeli... Şunu da söyleyeyim ki, Marmara kıyısında kurulan Miniatürk dünyanın en büyük açık hava müzesidir.

Madame Tusso Müzesi hayatımda gördüğüm en eğlenceli müzeydi. Diğer müzelerin yasakları (dokunmak olmaz, resim çektirmek olmaz) burada yoktu. Aksine her türlü temas memnuniyetle karşılanırdı. En sevdiğinizi arayın, okşayın, sarılın, fotoğraf çekin... Tiffany'nin masasına oturun, Tom Cruise'un motosikletine binin, Messi'yle gol macerası yaşayın... Sultanlar, Atatürk, Leonardolar – da Vinci ve DiCaprio, Bred Pitt, karı ve koca – Beckhamlar, Muhammed Ali... Başka kimler kimler.. Dünya senin... Biz bu kadar ünlü isimle buluşmaya adeta "protokol" çerçevesinde hazırlanmıştık.

İstiklal Caddesi'nde bulunan St. Antoine Katolik Kilisesi'nden de bahsedeyim. Cephesi kırmızı tuğlalarla kaplı, güzel bir mimariye sahip olan ve birçok turist tarafından ziyaret edilen bu yapı, şehrin en büyük Katolik kilisesidir. İstanbul'un göbeğinde yer aldığından Cadde-i Kebir'e (ana cadde) ayak basan her ziyaretçinin mutlaka burayı ziyaret etmesi gerekir. Bir mum yakıp dua etmek... En azından serinlemek, dinlenmek...

Bakü'den sonra yaşamak istediğim tek yer Büyükada! "İstanbul'u üç cümleyle tarif et" derlerse ilk önce Büyükada'yı tanıtırım. "Marmara Denizi'nde bir gerdanlık gibi duruyor." Azerbaycan Türkçesinde gerdanlığa boyunbağı diyoruz... Yeryüzünde cennet varsa Büyükada'dır. "İstanbul'un göbeğinde,

ada denen o yerinde, kışı başka, yazı başka olan bir yeşil cennet var". Trafik yok, motor gürültüsü yok, şimdi at arabası bile yok. Ada içi ulaşımda bisiklet ve elektrikli golf arabaları kullanılsa da genel ulaşım yaya olarak tercih edilmiştir. Kafa dinlemek için bir yer arıyorsanız Büyükada'ya gidin. Huzur içinde yürüyün ki yürüyesiniz! Büyükada'nın merkezi Saat Meydanı'ndan adanın derinliklerine doğru! "Her sokağında harika bir saray yavrusuna rastlamanız muhtemel". Bu "yavruların" çoğu bize göre yazlık evler, Azerbaycan Türkçesiyle bağlardır. Son Osmanlı döneminden kalma beyaz badanalı gösterişli köşklere, zambaklı ve begonyalı konaklara, sardunyalı arkasında gizlenmiş balkonlara ve deniz manzaralı şık otellere hayran kalarak yokuş yukarı yürümek çok keyifli. Aşağıya doğru yürümek de! İyi bir yol arkadaşın da yanında olursa, göstererek, konuşup paylaşarak gezdiğinizde tam keyif almış olursun!

Bana göre Büyükada'nın iki rengi var: Bembeyaz binalar, üzerlerine deli gibi sarmaşan pembe ve mor akasyalar. Çiçek patlaması... Büyükada'nın kendine has manzaralı yerleri var; tepe, kilise, müze... Her ne kadar I. Stalin'in sürgüne gönderdiği ve Sovyet Komünist Partisi'nin ders kitaplarından ezbere bildiğimiz solcu Trotski'nin yaşadığı apartman dairesi benim için hiç önemli olmasa da, özlemi duyduğum başka bir kültürel adres daha vardı. Türk edebiyatının ünlü yazarı, Cumhuriyet romanının kurucusu Reşad Nuri Güntekin'in yaşadığı evi ve bahçeyi görmeyi çok istiyordum. Üsküdar'da doğan Reşad Nuri, daha sonra gönüllü olarak "sürgün" hayatını tercih ederek ailesiyle birlikte adaya yerleşmişti.

Büyükada ile daha önce tanışmış olsam da kader diye bir şey de var. Bu yüzden adaya ayak basar basmaz doğrudan "Reşad Nuri Güntekin'in Yolu" adlı güzergâhla eserlerinden tanıdığım köşke gittim. Onu bu şekilde de hayal etmiştim. Her ne kadar

bir anıt plaket bulunsa da ev ne yazık ki şu anda müze değil. Yazarın torunu orada yaşıyor. Ama köşkü gezebilirsiniz. Biraz hayal gücü olanlar için bu hiç de küçümsenecek bir olay değil. Feride ile Kamran'ın romanının yazıldığı bu ev ve avlu, âdeta bir rehber gibi konuşuyor. Yeter ki dinle... Reşad Nuri çocukluğundan beri en sevdiğim yazardır. "Çalığışu" bir film olarak meşhur olmadan önce bile... Araştırmacılar, daha sonraki eserlerin "Çalığışu" yıldızı altında doğduğunu söylüyorlar. Büyükada, Türk edebiyatında ve sanatında sıklıkla anılan bir yer adıdır. Hatta Reşad Nuri'nin "Akşam Güneşi", Halid Ziya'nın "Aşk-i Memnu" gibi eserlere, Sezen Aksu'nun "Estirir de, ada yeli estirir, seni sevindirir, beni küstürür" şarkısına da yansımıştır. Büyükada sokaklarında "Çalığışu"nun, Nihal'in, Behlül'ün izlerini, film karelerinde, romanların satırlarında ise adanın izlerini bulabilirsiniz. Feride, Cafer Cabbarlı'nın "Almaz" adlı kahramanına benzer. "Çalığışu" romanı ve "Almaz" oyununda iki Türk kızının hayatı ve faaliyetleri anlatılır. Her ikisi genç ve güzel. Her ikisi de başkentten eyalete taşınarak öğretmen olarak çalışırlar. Eserlerin yazıldığı tarih ile ait olduğu dönem aşağı yukarı aynı zaman kesitindedir. Büyükada'yı bizim Şuşa'mız gibi algılıyorum. Neden? Özel coğrafyasından, doyumsuz manzarasından, özgünlüğünden, uzak konumundan ve kalbe yakınlığından. Biri dağın başında, biri denizin ortasında. Birinin yerlisine "kaleli", diğeri-ne "adali" denir. Burası bir dinlenme yeri... Bir ilham kaynağı... Adanın geçmişiyle ilgili pek çok korkunç hikâye anlatılır. Bu cennetin 700 yıllık bir hapisane, bir manastır ve bir sürgün yeri olduğuna inanmak çok güç. Burada taht kavgası nedeniyle prens ve prensesler korkunç işkencelere maruz kalıyordu. Bizans döneminde Prens Adaları olarak anılan bugünkü Büyükada ve çevresindeki adalara

zaman tünelinden bakıldığında nelere tanık olmuş nelere?!... Yazımın başında coğrafyaların kader bakımından benzer olduğundan bahsetmiştim. Hazar'ımızın da kendine ait "prens adaları" var. Artık kıyıda uzaklaşmış bu adaların tarihi ve geçmişi inceleniyor, araştırılıyor ve ortaya çıkarılıyor. Bakü takımadalarına ait adaların isimleri 18. yüzyılda Ruslar tarafından değiştirilmiş ve ada ölüm kampları haline getirilmiştir.

I. Büyük Petro, Finlandiya Körfezi'ndeki Nargin Adası'na benzediği için Zire Adası'na Nargin adını vermişti (İsmi her zaman sevsem de, bu kelimenin Türkçe olmadığı konusunda kuşku duymuşumdur). Nargin daha sonra bu politikanın devamı olarak "Cehennem Adası" ve "Yılan Adası"na dönüştürülmüş, Birinci Dünya Savaşı'nda rehin alınan Türk askerleri burada akıl almaz işkencelerle katledilmiştir. Bu "gelenek" devam etmiş, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin ünlü simaları, daha sonra katliam kurbanları Nargin ve Bulla adalarında kurşuna dizilmişler. Artık bu adalara bir "şans" daha verilmesi düşünülüyor ve bu süreç çoktan başlamış durumda. Bazen olumsuz duygulara kapılıp lanetli yerlere apartman, ev yapılmaz derler. Alanın negatif enerjisinin huzurlu yaşamaya engel olacağına inanılır. Bir de manevi tarafı var. Anlamak mümkün. Öte yandan dünyada acı veren o kadar çok yer var ki. Her yer boş bırakılamaz. Tarihi yaşatmak, hatıra plaketi asmak, tekrarını önlemek ve... ileriye bakmak, yaşayanları düşünmek gerekiyor. Geçmişe baktığınızda üzüntünüzün belirtisi olarak şapkanızı çıkarın, geleceğe karşı kollarınızı sıvayın ve çalışmaya başlayın!

Bu şehirde her şey var... Tarihi boyunca üç imparatorluğa ve onlarca kültüre başkentlik yapan İstanbul, geçmişi yaşatmayı ve geleceğe aktarmayı başarıyor. Sa-

bahleyin sıcak simit, öğleyin balık, akşam közlenmiş mısır, kavrulmuş kestane kokar bu şehir. Mesela İstanbul'u bir kadın imajında düşünenecek olursak sabah erkenden diri ve neşeli, günün ikinci yarısında yorgun, nefes darlığı çeken, akşam ise yaşlı, kilolu ve buruşuk görünür (Kadınla karşılaştırdığım için ikinci bölümdeki sıfatları kasıtlı olarak yumuşatmak zorunda kaldım). Burada herkesin acelesi var, İstanbul'da hayat yoldadır. İnsanlar tramvaydan inip fünikülere biner, oradan da yeraltına inerler. Metrodan çıkıp teleferiğe biner, oradan da vapura koşarlar. Gemiler ısıklı çalar, iskeleler dolup boşalır, eli valizli turistler aceleyle bir yerlere koşturur, herkes bir işin peşinde yürümektedir. Resim sürekli değişir. Bir de tren var. Rengârenk ve tıklım tıklım... Bir otobüsün 52(!) duraktan geçtiği ve insanı canından bıktıran İstanbul'un meşhur trafiğinde taksiler de ayrı bir dert...

Gün yollarda geçiyor. İstanbullular her güzelin bir kusuru olduğu gibi güzel prensesimizin kusurunun da yoğun trafik acısı olduğunu söylüyorlar. Şimdi bu büyüklükte bir mega - kentin karantina dönemini hayal edin. Tamam... Her zaman depresyonda olan şehirler var... Ne kadar acı olursa olsun, mesela Tebriz. Ama İstanbul... Bunalımı kendisine yakın bırakmaz. Bu şehri kafası karışık, umutsuz, sıkışık, köşeye sıkışmış insanlar olmadan düşünmek mümkün değil! İşte derler ya, "Güleni şöyle dursun, ağlayanı bahtiyar!". O kadar büyük ki bir ucu diğerine denk gelmez. Çamlıca ve Büyükkada'yı bir şehrin iki iç parçası ve birbirine bakan mekânları olarak düşünmek zor. Sanki farklı coğrafyalar tek şehirde birleşir. Evet, gerçekten öyle! Farklı coğrafyalar derken şehrin farklı semtlerini kastediyorum. Asıl mesele şimdi aklıma geldi. Asya ve Avrupa başka nerede bulu-

şuyor? Burası İstanbul! İstanbul'un kendisi bir antidepresandır. Orhan Pamuk "Hayat bu kadar kötü olamaz" derdi, evet, sonuçta Boğaz'da yürüyüş yapılabilir.

Eğer uzun süre kalacaksanız İstanbul seyahatinin vazgeçilmez parçası olan boğaz turuna gerek yok. Zaten her yere gemiyle gidiyorsunuz. Köprünün altından veya üstünden geçmediğiniz gün gezi programına dahil değildir. İki kıtayı birleştiren bu mucizenin altı ya da üstü fark etmez, her geçişinizde gözlerinizi kapatır, kalbinizde bir dilek tutar ve elinizdeki kuruşları başınızın üzerinden denize atarsınız. Suyun büyümesine ve dileğinizin gerçekleşeceğine inanırsınız. Roma'nın Trevi Çeşmesi dünyanın en zengin fıskiyesi olarak kabul ediliyor. Yıllık geliri 1.500.000 Euro'dur. Başlangıçta evsiz ve yoksul öğrencilerin geçimi için kullanılan bu parayı Roma belediyesi ve Vatikan yıllardır bölüşmektedir. Marmara ise biriktirdiği dilek paralarını sularında biriktirir... En iyi ihtimalle yunus ve diğer balıklarla paylaşıyor... İstakozlar ve kalamarlar da bu paralardan nasibini alıyor.

Başlangıçta Bizans, Orta Çağ'da Konstantinopolis, şimdi ise İstanbul olarak anılan bu kıtalararası, eşsiz şehir hakkında yazmak cesaret ister. Ona âşık olmayan kimse yoktur. Her köyü yazarların, seyyahların, turistlerin diliyle sevildi; her caddesi, sokağı eserlere işlendi; mahalleleri metre metre tarihe aktarıldı. Eğer içinizde ufak bir edebiyat sevgisi varsa, İstanbul sizi şair de yapar, yazar da... Eline kalem alan herkes onu farklı görür. Başka bir şekilde anlatır... Burada anlattığım benim İstanbul'um... "Geceleri sümbül kokan, Türkçesi bülbül kokan İstanbul".

* Azerbaycan Millî İlimler Akademisi, Nizami Gencevî Edebiyat Enstitüsü

GERÇEĞE ACIKANA DUDOMİ

3 DAKİKADA
HAZIR

Hayrettin Taylan

SANAT VE YAZMANIN İÇ DİNANİZMİ

Sanat, düşünsel bir itkidir. Toplumun ve bireyin ilerle-
mesinde, eğitilmesinde, eğlenmesinde, olmasında ve
kendine ermesinde ciddi etkisi var. Sanat, bireysel ve
toplumsal mutluluğun da sürecini başlatır. Bu yüzden
sanatın öznel erkleri geniştir. Sanatın sosyolojik arketipleri insanı ve
toplumu özel bir yere taşır.

Üretmenin merkezinde, bireyselliği tamamlayan temel edimler
var. Üretilen bir metin, sadece "düş gücünden" ibaret değildir. Zekâ,
çağ, kültür, medeniyet, toplum, siyasi ve fikrî erkler, düşünce, sosyal

dokular, beslenişler ve besleniş kanalları, psiko-sosyal bağ, psiko-biyolojik etkiler, sağlık, aile, duruş ve duruş çevresi gibi onlarca nitel edim var.

Tek başına, bireyin düş gücü, zekâ-sı, yazma duruşması yetmez. Ortaya çıkan "ürünün" onlarca ortak etki ve itkisi var. Sanat, onlarca çıkarımın ürünüdür. Edebî eserler için de aynı şey geçerlidir. Bireysellik, aktarılış ve rastlaşmalarda olur. Her insanın özel mizacı vardır. Bu mizaç kelimalarına, kalemine, sanatına da yansır. Mizaç, sosyo-genetiktir. Bu, insanın tümü değildir, genetik bağ ile genlerin, insan üstündeki etkisi sınırlıdır. Sosyal kimlik, sosyolojik çevreyle, psiko-sosyal dönemle oluşup şekillenir.

İcra, en zor kısmıdır. Burada başlar sanatkârın, edibin meziyeti. Düş gücü, duyarlılık, zekâ, ilham, besleniş ve hayata bakış, yazma gerekliliği gibi temel amaçlar zinciri sanatın ilgasında hatta eserin tekâmülüne yansır. Sanatın amacı ise nitel olanı estetize edip üst akıl ve kalbin süzgecinden geçirip üst zevki sunmaktır. Sanatın amacı, duygudaşlığı harekete geçirmektir. Nasıl sorusundaki nitel sonu bulmaktır. Bu yönüyle nedenin sonunu arayan bilimden ayrılır. Bilim, sonuç ve sonucun tezini arar. Sanatın öyle bir tezi yok. Bir son, bir sonucun sayısal verisine sığınmaz. Estetik zevki arar. Sanat, nitel edimlerden beslenir. Sonuçlardan çok sonucun etkisi üstünde durur. Dahası, duygudaşlığı harekete geçirmek ister. Ruha, kalbe, iç huzura, iç tezlere doyurucu hamleler yapar.

Düşünsellikle beraber, yansılma, eğretilme, dil ve sanatın diğer öğeleriyle birikimleri, deneyimleri kendi süzgecinden geçirip nitel aynada insana sunmak eylemidir, sanat. Daha önce dile getirdiğim,

sanat bir psiko-sosyal, biyo-sosyal bir süreç ve rastlaşmadır. Sanatkâr ya da edebî farkı kendine özgülüktür. Her, sanat eseri aynı zamanda mizacın yansımasıdır. Her eser, aynı zamanda sosyolojik bir bakıştan süzülür. Her eser aynı zamanda sosyo-antropolojik süreci verir. Her eser, özne olan yazarın yaşadığı çağ ve o çağın tüm psiko-sosyolojik ortalamalarını sunar.

Sanat, "üretenin" bilinç ve bilinçaltı parametrelerinde şekillenir. Aldığı ve sakladığı verilerin besin gücüyle yoğrulur. Düş ve düşünce gücü bireyselliği kısmen yansıtmayabilir. İnsanın, düşleri, düşünceleri, biyo-sosyolojiktir. Psiko-sosyaldir. Mizacı tamamlayan edimler farklıdır. Sosyo-coğrafya, din, kültür, medeniyet, coğrafya, din gibi güçlü sosyal itkileri üretilen her metinde, eserde var. Bireysel olan "üretenin" kendine özgü aktarış ve duyuş tarzıdır.

Üslup kısmen bireyseldir. Çünkü sanatın temeli "öz" ve nesnedir. Bu iki temel, tarih boyunca devam etmiştir. Öz(tema) her devirde, sosyal doku ve olaylara göre değişmiştir. Nesne(form) poetik atlasta her dönem farklı şekillerle karşımıza gelmiştir. Ama ana kökler aynı kalmıştır. Hz. Âdem'den beri şiir aynıdır. Yani "öz ve nesne" merkezkaç olarak devam etmiştir. Sosyal, kültürel, epik, didaktik, düşünsel lirizmi temsil etmiştir. Manzum, lirik, coşku ve duyguların rastlaşması, aktarımı olarak devam etmiştir.

Diğer türlerin de "özü ve nesnesi" aynıdır. Tahkiyenin de özü ve nesnesi aynıdır. Hz. Âdem'in yasak elmayı yemesi, kovulması. İşte, her şeyin "özü" tahkiyenin irşadındadır. Dünyanın oluşumu bile tahkiyedir. Dünya, oluşum, doğal olaylar her şey hem sanatsal, hep düşünseldir. Bize kalan bunu kendimizce okumaktır.

Üretilen her şey niteldir. Bu nitelle-ri estetik ve poetik süzgeçten geçirmeliyiz. Poetik süzgeci de önemlidir. Çünkü üretilenleri formsala (şekil) kısaca sürüklemek de doğru değildir. Sanatsal gerçekliğin nicel unsuru zayıftır. Bireysellik, nitelik, duruluk, özgünlük, özlülük, duyarlılık gibi nitel edimlerle beslenir ve güçlenir. Nesnelere resmetmek, Aristo'nun poetik tezini güçlendirebilir. Lakin taklit "öz"e zarar verir. Her şey bir tasavvurdur. Tasavvurun sınırı da yok. "Göğün altında söylenmemiş söz yoktur. Göğün altında benzerin benzeri olmayan şey yoktur. Her şey, iki merkezde toplanmıştır. "Öz" ve nesne. Temel merkezler üzerinde tematik ve poetik yenilik ve dönüş her zaman devam eder. Peki, yazara, şaire, sanatkâra ne düşüyor? Bireysellik, nitelik, estetik zevk, poetik duyum, özgünlük, farklılık. Belçikalı ressam Röne Margirıt (Rene Margritte), gerçeğine çok benzeyen bir pipo resmi çizmiş, altına da "Bu, bir pipo değildir" yazmıştır.

İki gerçekliği es geçemeyiz. Doğanın gerçekliği ve sanatsal gerçeklik. Ama asıl sanatçının, sanatsal gerçeklik süzgecinden geçmeli ürünler. Üretenin sanatsal gerçeği, bireyselliği, niteliği, özgünlüğü, farklı bakış açısını, sosyo-etkiyi verir. Sanat, burada başlar. Sanatı tek itkiye indirmek de doğru değildir. Paul Valéry gibi sembolistlerin sığındığı gerçekçi simgeleşmeler de yetersizdir. "Üreten" renkli, farklı, yenilikçi, öz'e ve nesneye yakınlaşmalıdır. Yeniliğin sosyal-antropolojik boyutunun da farkında olmalıdır. Ne yenidir? Yeni bir şey nedir? Ne ilktir? Ne değişimdir? Temel değişimlerin sosyal normlarıyla yürümeli sanatkâr. Herkesin kullandığı ortak bir dilin dışına çıkmak ya da yeni poetik özgünlükler şaşırtıcı olabilir. Bunlar yeniliği vermez. Bu, bireysel arayış ve aktarıştır.

Ya da André Gide'nin dediği gibi: "Sanatta ulaşılan güzellik ise doğadakinden ayrıdır. " Şimdi, biz bu ayrılığı kendimizce yorumlamalıyız. Aynı ağacı çizmek değil. Ya da ormanın verdiği sinemografiyi dizelere aktarımız bize özgün olmalı.

"Benzemezlik" ilkesinin yolunda, kendi benzerinin de zor bulunacağı özgün üretimlere yönelmeliyiz. Farklılaşma, bireyselleşme, nitel edimi çoğaltır. Sanatsal renklilik getirir. Doğa, ustalar, uslar, id'ler , itkiler gibi etkiler zincirin içinde kendi bağlarımız, kendi bağlamlarımız, kendi bağdaştırmalarımız, kendi göstergelerimiz, kendimize ait yolculuğumuz oluşmalı. Mesele, yansıtmak ya da kâğıda dökmek değildir. Bu süreç zordur. Dünyanın en zor olayı sanatsal üretimlerdir. Bu yüzden itkisi ve etkisi farklıdır. Resim, şiir, heykel, müzik gibi duygu imparatorluğun üretimleri her zaman önemlidir.

André Gide'e göre "Sanat ve doğa birer hasımdır. Bence, hem hasım, hem hı-sım hem de hışımdır" Dengeyi altüst eden edimlerden bahsediyoruz. Simgeler, eğretileme, betimlemeler, musiki gibi farklı nitel unsurlar tek başına üretilen metnin gücünü besleyemez. Edebî akımların gücünü ayrı tartışmalıyız. Hepsinden beslenmek daha doğru olur. Bireysellik burada başlar. "Öz ve nesne kadar insanın bireyselliği" öz" mü gerçek mi taklit mi? Nazım Hikmet'in, gelecekçilik, Maykosvki, tesirlerini göz ardı mı edeceğiz? Bireysel üretimleri, yani "öz" taklit mi gerçek mi? Kendinden üretimler, öz'ünden, özgünlüğünden çıkarlar. Akımlardan, ustalardan, diğer derin sosyo-kültürel etkilerden arınmış kendi "özünün" özgün metinleri, üretimleri. Benim önemseydiğim budur? Bireysellik ve üst nitel estetizm böyle başlar. Bir şair, sanatkâr, yazarı etkile-

yen, besleyen, tetikleyen, değiştiren, onun iç dünyasını harmanlayan çok unsur vardır. Karakterinin %60'nı bireysel ve sosyal çevreden alır. Günlük binlerce sosyal veri alır. Günlük aldığı veriler, karakterinin oluşum süreci, gen, genetik bağ, kültür, medeniyet, din, çağ, gelenek, ustalar, akımlar, dil gibi "üretenin" üstünde izler bırakan onlarca edim var. Şimdi, yazarın ortaya çıkardığı metin nedir? Etkilenişleri yok mu sayacağız? İnsan, İstiklal Marşı'nı neden yazar ki? Demi, sosyo-çağ, coğrafya, din, millet, bayrak, inanç, dava, duruş, beslenişler merkezlerin hepsi, yazmayı, sanatı yani özü ve nesneyi çevreler. Önemli olan bütün bu etkiler, beslenişlerden sonra üretenin kendi orijinalliğidir. Yani, her şeyden beslenebilir; ama kendi "öz"ünden üretilen özgünler önemlidir. Akımların ustaların, tarzların, sosyal dokunun, beslenişlerden uzak; ama onlarla harmanlanmış özgün, farklı, üst sanatı veren üretimlerdir asıl amaç. Estetik bilgi, poetik gücün alanı bellidir. Öz ve nesne'nin çevresi de bellidir. Benzemez olanı aramak. Kendine ait benzemezler bulmak ve bunda ısrar etmek. Benzemezleriyle kendine özgü bir tarz yaratmak. Bu tarzı sürekli yenilemek, üstüne koymak. Özüne yakın olanla "öz"e yakın olan arasında bir bağ oluşturmak.

Sanatsal ruh(öz) ve biçem(nesne) sanatı belirleyen iki öğedir. Sanatkârı, yazarı da belirleyen kendi" öz'ünün özgünlüğüdür. Yazdığı, biçimlendirdiği, ürettiği şeyler bu temel öğelerle olan ilişkisi bizi ilgilendirir. Herkesin ürettiği farklıdır. Her şair, her ressam, her yazar ayrı bir peotika, kuramsal çizgi çizer. Ortak bağlar bellidir. Ortak olmayan üretenin kendi özündeki özgünlüktür.

Osman Hamdi'nin çizdiği "Kaplumbağası" eseri, eser olmaktan çık-

mış, artık onun "kaplumbağası" olmuştur. Sanat böyle, özgünlükleri sever.

Oğuz Atay'ın Olric'i artık, O'nundur. Küçük Prens'in evcilleştirdiği tilki de O'nun tilkisidir. Yani, orijinaliler önemlidir. Mehmet Âkif'in Asım'ı, artık O'nundur. Sezai Karakoç'un Taha'sı, dirilişi, artık, O'dur, O'nundur. Yunus Emre'nin sevgi ve dili, artık O'nundur. Raskolnikov, yazardan daha çok hayatımızda. Yazar, öldü ama o yaşıyor. Yazmak, etki gücünü ölümsüzleştirmektir.

Öz'den oluşmuş taklitten uzak, arınmış özgünlükler. İşte, sanatın en üst seviyesi budur. Nazım Hikmet'in, fütürizm, sosyalizm, Maykovski'den arınmış şiirleri daha güçlüdür, daha özeldir. Metinleriyle eseri arasındaki bağ, kendisiyle olan bağ gibi kendinden olmalıdır. Kendi gerçeğimize, özümüze, duruşumuza, uyumlu ve benzersiz bağın içindeki orijinalitedir kastettiğim. Düş ve düşünce gücünün öznellediği, öz'den beslenen metinler. Öznellik, sanatın, yazmanın, üretmenin temel ilkesidir. Ama hangi öznellik? Nasıl bir öznellik? İşte, bunlara cevap aradım. Herkesten farklı sıra dışı bir düşünce ve yaşam çizgisine yakın olup sanatsal ve düşünsel dengeyle devam etmek lazım. Ortak anlayış, ortak sanatsal bağ, ortak düşünceler, ortak onlarca beslenişten kopmadan, onların kökü üstüne estetik, poetik, kuramsal özgürlükle harmanlanmış öznellik. Her ben kendi başkasını taşır. Evrensellik, dinamizm, sosyal dokular, devrin öncüllerine bağlı kök üstünde öznel sanat. Bireyselliğim dışavurumları, tasavvurları, olguları, algıları, ilgileri, itkileri, kendi benzemeye akarak duru ve doğru bir sanat ve metinler. Herkesten ve her şeyden bir parça ama benzemez.

Könül Nehmetova*

HAKİKATİN BÜYÜĞÜ YER VE AZATLIK FELSEFESİ

*Ucundadır dilimin hakikatin büyüğü,
Ne koydular diyeyim, ne kestiler dilimi.*

Ali Bey Hüseyinzade, dilinin ucundaki hakikatle vatani yarattı ve bu hakikatin bayrağını bizzat yükseltti.

Ali Bey'in "*hakikatin en büyüğü*" dediği şey neydi?
"Yer (Arazi) ve Özgürlük Felsefesi"

Böyle bir zamanda felsefe yapmak mümkün mü? Aramızda Rusya Devlet Duması'na seçilmeyi hak eden bir filozof var mı? Bakü'de böyle bir filozof veya doktor var mı ki Kafkasya'da kölelik sıkıntısı çeken, yersiz, yurtsuz kalan biz Müslümanların da "arazi ve özgürlüğe" ihtiyaçları olduğunu Petersburg Meclis-i Mebusan'ında diğer millet vekilleri gibi bağırsın ve sesimizi duyursun. "Arazi", yani ekim ve tarım arazisine ihtiyaç vardır. "Özgürlük", yani Müslüman ve Türk toplumunun bir bütün olarak ilerlemesi ve mutluluğu için her türlü fona hür ve serbest şekilde başvurabilmesi için özgürlüğe ihtiyacı var!... Sen bize "Arazi ve Özgürlük" felsefesini anlat!..."

Hasan Bey Zerdabi'nin ulusal temelde çıkardığı ilk gazetenin – "Ekinçi"nin devamını Ali Bey gerçekleştirdi. O, "İrşad" arzusuyla "Hayat"ı yarattı. Bu "Hayat"ın devamı için ise "Arazi" istedi ki "Özgürlük" ruhuna sahip Türk ideolojisini ulusal zeminde filizlendirsın, Türk çocuklarını yetiştirsın. Özgürlük tohumlarının ekildiği ulusal toprak ise anavatandı.

*Vatan ne Türkiyedir Türklere, ne Türkistan
Vatan, büyük ve müebbet bir ülkedir:
Turan!* (Ziya Gökalp)

"Viladet Tezkiresi" veya "Vesika-i Neşet" diye adlandırılan "Arazi ve Özgürlük" felsefesinin marşı da köklerini Ali Bey Hüseyinzade'nin hazırladığı zeminden almıştır: "Sadece edebiyata değil, çağdaş anlamda kamusal düşünceye ve dünyanın ideolojik söz varlığına da yayılan Turan ilkesi, Ali Bey Hüseyinzade'nin henüz çok gençken İstanbul'da yazdığı manzumesinden – "Türk ittihadı üzerine yazılmış ilk şiirden" (Ziya Gökalp) başladı ve Ali Bey'in "Turan" şiiri "Panturancılık ideolojisinin ilk tezahürü" olarak ortaya çıktı (Ziya Gökalp), (Azer Turan).

Turan ile İslam'a giden yolun aynı olduğuna inanan Ali Bey Hüseyinzade, Fuzûlî'yi de vatan felsefesi bağlantısında değerlendiriyordu:

*Sizlersiniz ey kavm-i Macar bizlere ihvan
Ecdadımızın müştereken menşei Turan
Bir dindeyiz biz, hepimiz hakperestan;
Mümkün mü ayırsın bizi İncil ile Kur'an?*

Ali Bey Hüseyinzade, Hıristiyanlığın ilk yayıldığı ülkelerden birinde, yani Yunanistan'da, fakir bir Hıristiyanın evinin duvarında resim yerine Müslüman tarzı bir levha asılı olduğunu gördü: "Açık mavi satenden oluşan o levhanın üzerine altın çizgiyle Yunanca bu kelimeler yazılmıştı: "İnanç, umut, sevgil" İşte bunlar İsa'nın evrenin kurtarıcısı olduğunu gösteren üç temel ilkeydi. Kanatımızca bu üç kelimenin üçünü de daha kapsamlı bir kelime olan "muhabbet/aşk" ile ifade etmek mümkün olduğu gibi, aşk kelimesini de kelimetullah yani İsa kelimesi ile değiştirmek mümkündür: *aşk yani İsa, İsa, yani aşk!*. Bu o güçtür ki "Hatemü'l- Enbiya ve'l-Mürselin" yedi asır sonra ona taze bir

ruh, taze bir aydınlanma, kıyamet günü bile sönmeyecek bir ruh ve aydınlanma verdi... Bunu düşünerek, yeryüzünün hem doğusunu hem de batısını seven, Müslümana dünyayı, dünyaya da Müslümanı sevdiyen Hüseyinzade şu ifadeleri dile getirdi: "*Kainatın Efendisi, delalet ve inançsızlık içinde olan bir ülkenin sadece adaletle ayakta kalacağını, adaletten yoksun bir ülkenin ise İslam adını taşısa bile özgür olamayacağını buyurmuştur...*

Adalet varsa özgürlük vardır, özgürlük varsa sevgi ve şefkat vardır. Hem İsa'nın hem de Muhammed'in buyurdıkları ve kanunları bu gerçeği anlatmaktadır.."

Fuzûlî de "ser-i kûy-ı yârın" vatan olduğuna inanıyordu...

Turan, Hakkın vatanydı Ali Bey Hüseyinzade için!

Turan, İslam'ın yürüdüğü mekan idi Ali Bey Hüseyinzade için!

Turan, Kuran'ın baki kaldığı yer idi Ali Bey Hüseyinzade için!

Ama Turan hem de Kızıl Elma'ydı!..

Geleceğin kurucusu, yüzyıllardır yabancı topraklarda otu köklerinden kazınan, yabancı çizmeler altında yabancı tohumlarla beslenen ulusal zemini anavatana dönüştürmenin yolunu da gösterdi Ali Bey Hüseyinzade: "Türk kanlı, Müslüman inançlı ve Avrupalı kıyafetli fedai": "*Çirkefe taş atmak lazım! Dolana kadar, yok edilinceye kadar, ortadan kaldırılınca kadar taş atılmı, mümkün olduğu kadar büyük taş atılmalı, kayalar yuvarlatılmalıdır. Bir taş, kaya bile yeterli değil. Zehirli mikrop doktorun tavsiye ettiği öldürücü ilaçla doldurulmalı, üzerine petrol gazı dökülerek kokusundan ve organik sarılığından eser kalmayınca kadar ateşe verilmelidir. Fedai lazımdır fedai! Yükselen kirlilikten korkmayan bir fedai! Türk kanlı,*

Müslüman itikatlı, Frenk düşünceli, Avrupalı kıyafetli bir fedai!"

Anavatanın koynundaki çirkef ne anlama geliyordu? Hasan Bey Zerdabi gibi bir aydını, düşünürü milletin hayatından çıkarıp Devlet Duması'na (Rusya İmparatorluğunda Devlet Meclisi) talip olanlar çirkefin ta kendisi değil miydi? Yıllar önce İstanbul'da öğrenciyken bulunduğu ve "Hakikatin Büyüğü" olarak adlandırdığı üçlü formülü (Türkleşme! İslamlaşma! Modernleşme!) önce ruhunda filizlendirmiş, sonra Ziya Gökalp gibi alplerin ruhunu uyandırmıştı "yukarı sıçrayan çirkeflerden korkmayan fedai": "Bu manevi doktor, İstanbul'a geldikten sonra, Türklerin bulaştığı toplumsal hastalığın nedenleri üzerine bir sene düşündü. Bir sene sonra Ali Bey'in sınıfta Arşimet gibi 'Buldum, buldum!' diye bağırdığını duydular. Sınıf arkadaşları da onun etrafına toplanıp 'Ne buldun?' diye sordular.

'Toplumsal hastalığımızın adını buldum, yangeldizm (umursamazlık) hastalığına bulaşmışız.' dedi.

Aslında yüzyıllarca umursamadık. Avrupa'nın gelişim yolundaki ilerlemesine kayıtsız bir gözle baktık. Bizi bu umursamazlık hastalığından kurtarmak için, ruhlara ateşli coşku verebilecek kutsal bir ideolojiye ihtiyacımız var."

Ali Bey Hüseyinzade Bakü'ye dilinin ucundaki "hakikatin büyüğü" ideolojisiyle geldi. Geldi. Peki neye tanık oldu?

*Bilir misin cühela ne ettiler vatana?
Ne koydular uyuya, ne koydular uyana.*

Ama son nefesinde diri olan vatanını bulması bile kayda değerdi:

*Durur bila-hareket reva mı bir diriye,
Ne gitmede ileri, ne dönmede geriye*

Ali Bey'e "Debistan" dergisi şöyle soruyordu: "Uyuyan vatani nasıl uyandıralım?"

Ali Bey de şöyle düşünüyordu: "Dört beş yüz yıldır Avrupalı komşularımızın gözleri geleceğe sabitlenmişken, biz hâlâ gözlerimizi geçmişten ayıramadık. Hatta görmeyi bile unuttuk. Geçmiş bilmek ama geleceği belirlemek için görmek şarttır!.. Böylece putperestlik denilen bir nevi maziperestliğe bulaşmış olduk!"

Maziperestliğin farklı biçimleri vardır: ılımlı biçimi muhafazakarlık, aşırı biçimi ise ricetpesendlik adlanır. Her iki hâlde de uyumak, rüya görmek, rüyaya göre olacakları yorumlamak maziperestlik alametlerindendi ve uyanık olan biri vardı, şunu düşünüyordu: "Bu maziperestlik, ricetpesendlik yüzünden biz Doğulular, biz Müslümanlar, son dört ila beş yüz yıldır dünyada gelişen olaylardan habersiz yola koyulduk.

Biz umursamaz olduğumuz ve habersiz kaldığımız için çok kayıplar ve zararlar verdik... Bu dört, beş yüz yılda neler oldu veya neler olmadı?! *"Dünyada olağanüstü büyük bir olay, devrim niteliğinde bir olay yaşandı!..."* Büyük Türk düşünürü bunları gözden geçirirken teessüf ediyordu: *"... ama bunların hiçbiri bizi zerre kadar etkilemedi!.. Bizim bu olaylardan haberimiz bile yoktu."*

"Beşeriyetin büyük bir kısmı bu olaydan faydalandığı halde biz hep habersiz kaldık".

Ali Bey Hüseyinzade "büyük hakikati" dilinin ucundan düşürüp, "Arazi ve Özgürlük Felsefesi" ile Şeyhül-Turan olana kadar "hal-i vatan" böyleydi:

"Ebu (düşman) kırır kapıyı, biz evde bihaberiz,

Ne başka başkalarız, ne ittihad ederiz."

Peki ne yapmalı? Uyuyanlar, geçmişe takılıp kalanlar, "halifelik ve saltanat kavgasını henüz bitirmemiş olanlar", "Avrupa'nın kalbinde, Fransa'da kopan fırtınadan" etkilenmeyenler nasıl uyandırılacaktı? Çevrelerini saran karanlığı göremeyenlerin gözleri geleceğe nasıl baktırılacaktı? Bütün bunlar "Arazi ve Özgürlük Felsefesi"nin temel sorunlarıydı.

"İrşad" yolunu tuttu Ali Bey Hüseyinzade "Hayat"a doğru: "İrşad'ın ortaya çıkışı, milli hayatımızda çok önemli bir ilerlemedir. Hatta bu konunun öneminin, son dönemde başka şehirlerde çıkan gazetelerin ortaya çıkmasından daha büyük olduğunu söyleyebilirim". Şehrimiz için çok önemli bir olay "Ekinci" gazetesinin ortaya çıkmasıydı. O dönemde Müslüman gazetelerin olmadığı bir dönemde "Ekinci" gazetesi çıkmıştı. Halkımız o zaman gazetenin ne olduğunu

bile bilmiyordu." İşte Ali Bey asıl meseleye burada değiniyor. "Uyuyan insan, uyuyan insanı nasıl uyandırır?" sorusu henüz unutulmuş değil. Gelecek "Arazi ve Özgürlük" memleketinin her bir ferdi uyanır uyanmaz uyuyanları uyandırmayı düşünmelidir: "Eğer milletin ve cemaatin (halkın) gözü gazetedirse o halkı tek gözlü yapan Hasan Bey Hazretleri'ydi".

Vatanının fertlerini iki gözlü olarak uyandırmanın zamanı çoktan gelmişti ama hâlâ bu görevi üstlenecek kimse yoktu. Bu zavallı millet, *"Yatmışları razı değilim kimse uyandırısın"* (Mirze Alekber Sabir) düşünceyle sadece kendi çıkarlarını düşünenlerin zevaline gelirdi. "Ekinci" gazetesinin kapatılmasının ardından Hasan Bey, Bakü'de bir süre faaliyetsiz kaldı ve kendi köyü olan Zerdab'a taşınmak zorunda kaldı. "İşte halkı ilk defa tamamlanmış mahlukat gibi iki gözlü yapan da "Hayat" ve "İrşad" olmuş oluyor". Ancak iki gözlü olmak bu toplum için yeterli değildi.

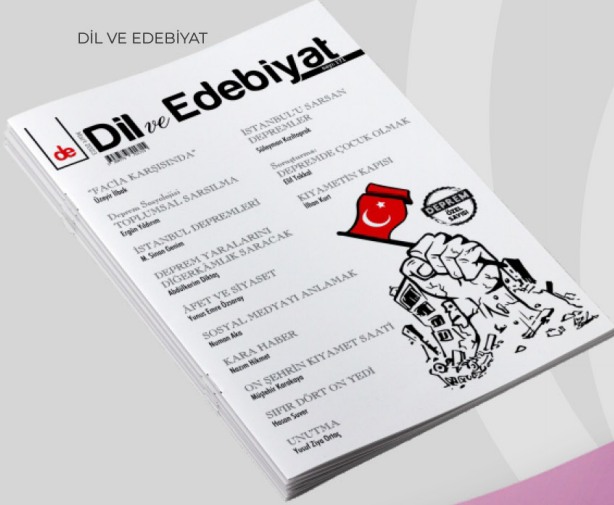
Yunan mitolojisindeki Argos gibi çok gözlü olmak gerekiyordu. Ama yine de Ali Bey, iki göze sahip olmanın bir lütuf olduğunu düşünüyordu ve "İrşad" ile "Hayat"ı stereoskopun (Arapça: mücessembin) iki çift "fotoğrafçısına" benzetiyordu: İşte şehrimizin insanları olayları iki yönlü izleyip izlerse mutlaka o şeyi, o olayı daha dürüst, daha somut, daha mükemmel bir biçimde göreceklerdir. Hele hele büyük devrimlerin yaşandığı bu günlerde birkaç gözün olması lazım!"

Geleceğine stereoskopla bakılan "Hayat"ın "gerçek anlamı" sözkonusuydu. "Arazi ve Özgürlük" eşittir "Anavatan" filozofunun sorusu yanıtsız kalmıştı: "Hayat"ın gerçek anlamı nedir? Hareket, faaliyet, rekabet, mücadelenin anlamı nedir ve niçindir?... Pek

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

DİL VE EDEBİYAT

OLAĞAN ŞİİR

DİL VE
EDEBİYAT
ARAŞTIRMALARI

OLAĞAN HİKÂYE

KARDELEN

Yer: Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği Genel Merkez
Adres: Merkez Mahallesi Feshane Caddesi No:3 Eyüpsultan / İstanbul
İletişim: 0212 581 61 72 bilgi@tded.org.tr

[tdedtr](#) [tdedtr](#) [turkiyedilveedebiyat](#)

çok âlim ve bilim adamı bu konu üzerine kafalarını yormuşlardır.

Bize kalırsa "Hayat"ın gerçek anlamı meyl-i "Füyuzat"tır!... Fuzûli gibi anlatırdı Vatan filozofu. İki fikir ileri sürüyordu: Birincisi, "Hayat" gazetesinin yayınlanması "Füyuzat"ı oluşturmak içindi. İkincisi, "Hayat"ın amacı manevi mutluluğa olan eğilimdi! "Hayat"ın gerçek anlamı meyl-i "Füyuzat"tır! – sloganıyla yarattığı hayatı yaşayacak "Arazi ve Özgürlük" vatandaşını yoğururdu Ali Bey Hüseyinzade: "Sözlerimize dikkat edelim: "Hayat", "Füyuzat"tır demiyoruz, "Hayat" meyl-i "Füyuzat"tır diyoruz!" Bir başka ifadeyle "Hayat" çok vicdanlı olma arzusudur. "Hayat"ın inayetinden doğan mücadelemiz ve tüm mücahitlerimiz bu manevi coşkuyu yaşamaktalar. Bir bireyde, bir toplulukta, bir millette veya tüm insanlıkta şevk-i füyuzat yoksa o ferdin, o topluluğun, o milletin ve tüm insanlığın ölmüş sayılması gerekir". Bu hükmün sebebini kendisinden başkası bu kadar mükemmel bir şekilde açıklayamazdı: Fakir bir mümin, vicdanının paklığı ve temizliği nedeniyle, ölümden sonra sonsuz mutluluğa ulaşacağından emindir. Zengin bir dinsiz insan ya öldükten sonra saadete ulaşacağından emin değildir ya da böyle bir sonsuz hayat saadetinin varlığına inanmaz. Bu iki hayattan hangisi daha mükemmel? Kuşkusuz ki, birincisi: bu dünyada vicdanları temiz ve pak olanlar, geçici mutluluklarla değil, sonsuz mutluluk coşkusuyla yaşayanlardır... Demek ki gerçek asalet ve saflık da bu sonsuz mutluluktur.

İşte büyük inkılâplarda gördüğümüz ve hayranlık duyduğumuz bütün o muhteşem kahramanlıklar, bütün o yüce fedakârlıklar, işte böyle sonsuz bir sevinç sayesinde tecelli etmektedir... (Ali Bey Hüseyinzade).

"Öyle bir büyü ya da tılsım bulunmasını isterim ki, onun gücüyle bütün milletimiz bir anda ahlak-i vicdan sahibi kılınsın!" Böyle bir hayal uğruna ancak peygamberlerin döktüğü gözyaşlarıyla bereketlendirilen Ali Bey Hüseyinzade, "Arazi ve Özgürlük" memleketinin vatandaşlarının yetişeceğini umuyordu: "Ancak insanların dünyada ve ukbada yavaş yavaş başarıya ulaşabilmeleleri için ellerimizde vasıtalar var". Nedir? diye sorulsa yanıt aşağıdadır:

Söyleyip bildirmek!

Kelam ile haberdar etmek!

Fikir ve zihni ışıklandırmak!

Kalbi heyecana getirmek!...

MANİSA KADISININ TABDUK SULTAN VE YUNUS EMRE'YE DAİR VERDİĞİ BİLGİLER

Yunus Emre'ye dair Osmanlı kaynaklarına yansımış bilgilerin neler olduğu her zaman merak konusu olmuştur. Öyle ki Osmanlı'da Yunus Emre'nin şiirlerinin bazı meclislerde Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin (1490-1573) fetvasına dayanarak yasaklandığı zaman zaman gündeme getirilmiştir.¹ Yunus Emre'nin "*Cennet cennet dedikleri, bir ev ile birkaç huri / İsteyene ver sen onu, bana seni gerek seni.*" Ve "*Sen bir ulu sultansın/Canlar içinde cansın/Çün ayan gördüm seni/Pinhan kapısı değil.*" Sözlerine karşı verildiği söylenen fetva dışında Osmanlı kaynaklarında Yunus Emre'ye dair bilgilerin ne olduğunu araştırmak gerekir.

Osmanlı kaynakları arasında Müminzâde Ahmed Hasîb Efendi'nin *Hasîb'in Sil-kü'l Leâli Âli Osmân* adıyla iki cilt olarak yayımlanan manzum eserinde Yunus Emre ve Tapduk Emre ile manzum satırlar bulunmaktadır. Müminzade Ahmet Hasib Efendi'nin eseri Osmanlı'nın 1299-1481 yıllarını manzum bir şekilde anlatmaktadır. Eser "*Tevârîh-i Âl-i Osmân*" türünde yazılmış bir eserdir. Müminzâde Ahmed Hasîb Efendi'nin Bursa'da doğduğu 1752-53 yıllarında vefat ettiği bilinmektedir.² Müminzade Ahmet Hasib Efendi'nin eserinde "*Fâtih devri şairlerinden, tabiplerinden, şeyhlerinden, vüzerâ ve ümerâsından, bazı tarikat ehlinin menâkıbından ve Fâtih devrinde tamir edilen cami, türbe gibi binalarla bazı yeni yapılardan bahsedilir.*"³

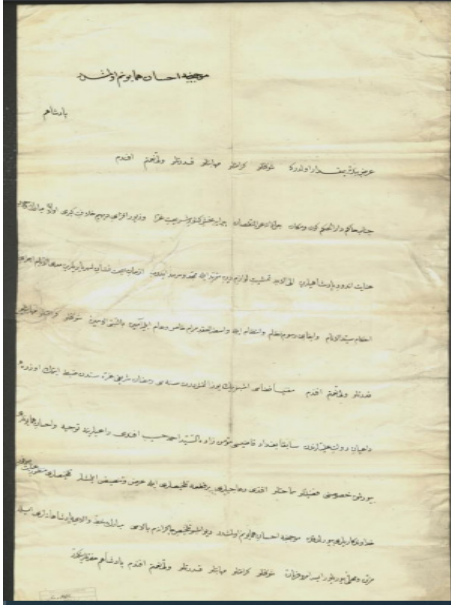
Eserde Tapduk Emre ile Yunus Emre hakkında bilgiler verilmektedir. "*Yaşadığı dönem ve vefat tarihi tartışmalı olan Tapduk Emre'ye, Yıldırım Bayezid devrinde kısaca değinir. Eserde ilgili kısımda verilen bilgiler şunlardır: Büyük velilerden biri de Tapduk Emre'dir. Sakarya köylerindedir. Nâmı "Şeyh Yûnus'tur. Daima o semtin halkını irşadla meşgul olmuştur. Hacı Bektaş-ı Velî'yle görüşmüş, onun büyüklüğünü takdir ederek ona tâbi olmuş ve halk arasında nâmı 'Tapduk' diye anılmıştır.*"⁴ Hasîb'in Yıldırım Bayezid bölümünde bahsini ettiği diğer bir isim de Tapduk Emre'nin öğrencisi Yunus Emre'dir. Eserde Yunus Emre hakkında yazılanlar şu şekildedir:

1 İstanbul Millet Kütüphanesi Şer'îye nu. 80'de kayıtlı Fetâvâ-yı Ebussuud, 217a - 217b.

2 Günay Kut, "Ahmed Hasîb Efendi" TDVİA, C.2,1989, s.87-88.

3 Günay Kut, agm, TDVİA, C.2,s.87-88.

4 Göker İnan, Hasîb'in Silkü'l-Leâli Âli Osmân İsimli Manzum Tarihinde Fatih Devri (İnceleme-Metin), s.84-85

Miminzade Ahmed Hasib'in 1751 tarihinde Manisa kadılığına tayin edildiğini gösteren belge.*

"O da şeyhi gibi Hacı Bektaş-ı Veli'nin sırlarına mazhardır ve keramet sahibidir. Uzun süre şeyhinin dergâhına odun taşımış ve ömrünü hizmet yolunda tüketmiştir. Şeyhi vefat edince de onun yerine postnişin olmuştur. Yüzlerce ilahisi vardır. Bunlar Türkçedir; fakat Araplar ve Acemler arasında da güzel sesle okunurlar."⁵

"Kamusu aşka dairdir, bütün iklimi sayırdır
Velakin kalbi hayildir rümuza sırrı ruhani"

Ahmet Hasib Efendi'nin Yunus Emre ile ilgili 1700'lü yıllarda verdiği bilgiler bir ölçüde Osmanlı'da Yunus Emre'ye bakış açısını yansıtmaya bakımından da önem arz etmektedir.

Eserde Abdülkadir Geylani'nin (ö. 561/1165-66) bu Türkmen pirinin kendisini geçeceğini söylediği rivayet edilir. Hasib, Geylani ile Yunus Emre arasındaki zaman farkına da işaret eder. Fakat söylenenleri inkâr yoluna gitmeyip Allah'ın veli kullarının tayy-i zamân durumuna atıf yaparak te'vil yoluna gitmeyi uygun görür.

"Zamanı Şeyh-i Yunus'la bu Abdülkadir'in aşırı

Miyanında nice yüz yıl olup fakr-ı firavani" ile başlayan şiiri ve eserde verilen diğer şiirlerden hareketle Tapduk Emre'nin dua ettiği ifade edilmektedir.

Tapduk Sultan ve Yunus Emre'nin kabirleri konusunda da bilgiler veren Hasib'e göre kabirlerin yeri konusunda ihtilaf vardır.

"Kimisi Sakarya tarafında medfun olduklarını ve türbelerini gördüklerini söylerken kimisi de Bursa'da medfun olduklarını söyler."

"Görüldüğü üzere Hasib, Tapduk Sultan ve Yunus Emre'nin Bursa'da medfun olduklarını ispat eden manevi işaretler olduğunu, Niyâzî-i Mısırî Bursa'da Emir Sultan'ı ziyaret ettiğinde o camide Yunus Emre ve şeyhi Tapduk'un kabirlerinin de bulunduğunu söylediğini kaydeder. Niyâzî Mısırî'yi sevenlerin ona güvendiklerini de sözlerine ekleyen Ahmed Hasib, son olarak kendisinin de ziyaret edip Rabbânî sirlara mazhar olduğunu kaydederek kendine ait zuhuratla bu kısmı tamamlar."⁶

Görüldüğü gibi Osmanlı Devleti kayıtlarında da Tapduk Sultan ve Yunus Emre'nin mezarlarının nerede olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Hasib'in eserinde Yunus Emre tarzı şiirler yazan Niyazi Mısri'nin etkisiyle Yunus Emre'nin mezarının Bursa'da olabileceği üzerinde durduğunu düşünüyoruz.

** Tarih Bilim Uzmanı: ORCID: 0000-0003-3580-313X ; bilgi@tarhistan.org

* Göker İnan, *Hasib'in Silkü'l-Leâli Âli Osmân İsimli Manzum Tarihinde Fatih Devri (İnceleme-Metin)* (Danışman: Doç. Dr. Ali Öztürk), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2019, s.1063.

5 İnan, agt, s.85.

6 Göker İnan, "Manzum Bir Osmanlı Kroniği Olan Silkü'l-Leâli Âli Osmân'ın Kaynakları", *TARR/ Turkish Academic (Türk Akademik Araştırmalar Dergisi)* e-ISSN: 2602-2923 Yıl:2021 Cilt: 6 Sayı: 1, 4 Ocak 2022 tarihli İnternet kaydı için: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1498361> ; (2019) "Hasib'in Silkü'l-Leâli Âli Osmân İsimli Manzum Tarihinde Fatih Devri (İnceleme-Metin)", s.84-85.

Aykut Nasip Kelebek

MİKROP

Toplumsal felaketlerin kişisel felaketlerimizi bir parça olsun unutturabilmek gibi bir özelliği var. Bunu üç yıl önce, koronavirüs salgınının henüz patladığı günlerde derinden hissetmiş; büyük acılardan kıvrandığım bir dönemde böylesi küresel bir dehşeti hayatımıza sokup dikkatimi başka yerlere vermemi sağladığı için Allah'a şükürler etmiştim. Dünyada, şehrimde ve yakın çevremde sürekli tanıdığım tanımadığım insanlar ölüyordu ama benim komadaki psikolojim yavaş yavaş hayata dönüyordu; salgın bir çeşit şok tedavisi miydi benim için? Belki. Türkiye'de ilk koronavirüs vakaları çıkmaya başladığında Selma'yla ayrılalı iki ay olmuştu; öyle dolu dolu bir ilişkimiz vardı ki, onunla ayrılınca kendimi bilmediğim bir evrende yapayalnız kalmış gibi hissetmiştim. Başka gezegenlerde hayat olup olmadığını bilmiyordum ama artık be-

nim için dünyada da hayat yoktu. O halimle biraz da koronavirüsle henüz karşılaşan dünyaya benziyordum; ben Selma'nın yokluğuyla nasıl baş edeceğimi bilmiyordum, dünya da koronavirüsün varlığıyla nasıl baş edeceği konusunda pek bir endişeliydi. 1 Ocak 2020 -Selma yeni yıla, daha doğrusu yeni hayatına bensiz başlamak istediğini yeni yılın ilk saatlerinde açıklamıştı- ile Mart 2020 arasındaki o karanlık günlerde evde öğleye kadar uyuyor, neredeyse ikindiye doğru yaptığım yarım yamalak kahvaltılarda güç bela bir şeyler yiyebilirsem yiyor, akşama kadar sersem sersem tavana bakıp duruyor, karanlığın hafiften inmesiyle birden hüngür hüngür ağlamaya başlıyor ve bir yandan da sigara üstüne sigara yakıyordum. Aslında ayrı ayrı yapıldığında insanı bir nebze olsun rahatlatan sigara içme ve ağlama hadiseleri, şimdi bir araya gelince büyük bir azaba dönüşüyor ve acımı ikiye katlıyordu. Aynada o kan kırmızı yüzüme baktığımda halime bir hayli acıyordum, her şeyin unutulup gittiği şu günlerde bile o azabı yaşamış olduğum için çok üzülürüm. Selma'yla ayrıldıktan birkaç gün sonra yayıneviyle de yollarımızın ayrılması, yani koca yayınevinin genel yayın yönetmenliğinden kovulmam bana başlangıçta intihar için çok haklı bir gerekçe gibi görünüyordu. Hayali cenaze törenimde insanlar tabutuma anlayışla bakıyorlardı. Ama meseleye olumlu yanından yaklaşmak da mümkündü, Selma'dan sonra hiçbir şey olmamış gibi iş hayatına devam edebilmem imkansızdı, dolayısıyla işsizlik bana kendime gelebilmek için genişçe bir zaman sağlamıştı. Bir yıl çalışmasam bir şey kaybetmezdim. Banka hesabımda Selma'yla evlendiğimde harcarım umuduyla tuttuğum ve ara sıra mutlulukla açıp baktığım para; evin bir yıllık faturalarını, mutfak masraflarını ve günde iki pakete çıkardığım sigaramı karşılamaya fazlasıyla yetecek düzeydeydi. Doksan metrekairelik mezarımda bana bir süre ölüm yoktu. İşte o iki aylık zaman diliminde hayatım bu kadar acınası bir durumdaydı; salgının başlamasıyla Selma'dan kalan boşluğu milyonlarca insanı yok edecek bir hastalıkla doldurma imkanı elde etmiştim. Başkalarının ölümü, kendi ölümümün üzerini örtüyordu. Ne kadar başkalarına ihtiyaç duymadığımızı söylersek söyleyelim, ne kadar insanlardan sözümona kaçarsak kaçalım, ne kadar evcimen geçinirsek geçinelim; bunlar manipülasyondan ibarettir. Daima başkalarının varlığına ihtiyaç duyarız, daima etrafımızda bir canlılık işareti görmek isteriz ve birilerinin canlılıktan ölüme geçişi bile yarattığı hareketlilikle hayatımızda bir şeylerin değişimine yol açar.

Selma'yla bizi ayrılığa götüren süreçte yaşadıklarımızı, ayrılık esnasında aramızda geçen ikimiz adına da kırıcı konuşmaları ve ayrılığa ilk tepkilerimi daha sonra uzun uzun anlatacağım. Aslında ilişkimizin son birkaç ayında bazı şeylerin yolunda gitmediği ortadaydı: Birbirimizden sıkılmış değildik, heyecanımızı yitirmiş değildik, büyük büyük tartışmalar da yaşamış değildik ama aramızda adını tam koyamadığımız bir gerilim

oluşmaya başlamıştı; bunu bazen Selma'nın esprilerim karşısındaki zora-ki gülümsemelerinden bazen de Selma'nın muayenehanesine çiçek miçek göndermez oluşumdan sezebiliyordum. Yine de ayrılık beklenmedik bir gelişmeydi. Selma'yla birkaç saatlik bir ayrılık konuşması yaptık, birkaç gün içerisinde konuşulması gereken her şeyi konuşup geriye doğru hesabi kapattık ve birkaç hafta içerisinde de bütün hediyelerimizi esasen aptalca bir geleneksel tavırla birbirimize iade ettik. Kendisine Saraybosna tatilinde "İyi sakla, evlendiğimizde karşılıklı kahvemizi bunlarla içeriz," diye hediye ettiğim kahve takımını, bir önceki yazın ilk günleri hediye ettiğim Ray-Ban marka siyah çerçeveli güneş gözlüğünü -gözlerini saatlerce bakabilecek kadar çok seviyordum ama bu gözlük gözlerindeyken sevgilimi daha bir sahiplendiğimi hissediyordum-, doğum gününde hediye ettiğim pembe gömleğini, masasında bir şeyler yazmak için değil ama çok güzel bir sanat eseriymiş gibi sergilemek üzere bulundurduğu dolmakalemini, 80'lerden kalma ikinci el Omega marka otomatik saatini, her buluşmamızda bol bol üzerine sıktığı -neredeyse yarısından fazlası kullanılmış- parfümünü, çoğu hiç açılmamış irili ufaklı kolonya şişelerini ve her ilişkide çiftler tarafından birbirlerine hediye edilen türlü çeşit eşyayı büyükçe bir koliye koyup adresime kargolamıştı. Bu koliyi bir defa açıp incelemiş, sonra korkunç bir duyguya kapılarak evin uzak bir köşesine sıkıştırıvermiştim; içinde mutlulukla yaşadığım bir evden arta kalan enkaz parçaları gibi geliyordu bana bu hediyeler. Bu koliye aradan geçen üç yıla rağmen hâlâ dokunmadığımı burada hemen itiraf edeyim. İlişkimizin bütün iyi ve kötü hatıraları sanki bu kolinin içindeymiş gibi hissediyordum ve bu hatıraların her çeşidinden aynı ölçüde kaçmaya çalışıyordum. Aynı günlerde ben de Selma'nın bana hediyelerini büyükçe bir siyah poşete doldurup gönderdim. Yeniden bir araya gelme ihtimalimiz yoktu, bunu ikimiz de biliyorduk. Zaten inişli çıkışlı, zaten gerilimli ve zaten karakteri gereği zehirli ilişkilerin yeniden onarılması, çiftlerin bir araya gelmeleri kolaydır; ama kendilerini bir masalın içinde hisseden çiftler bir kere kavgaya tutuştular mı yeniden başlamaları çok zor oluyor. Bizim yaşadığımız da aslında buydu. Bu gerçeği çok erken kabullendim, kabullendim kabullenmesine ama bir gerçeği kabullenmek o gerçekle kesinkes başarılı bir şekilde savaşabileceğin anlamına gelmiyordu. Birbirimize iki aydan fazla bir süre boyunca, yine daha sonra anlatacağım o ana dek hiç telefon açmadık, sesimizi dahi duymadık. Yayıneviyle de yollarımız ayrılınca kendime yepyeni bir hayat kurmam gerektiğini, bunun için de bir an önce atağa geçmem gerektiğini düşündüm. Yeni bir sevgili edinebilir -ki Selma'dan ayrıldıktan sonra bir ihtimal yeniden görüşebileceğim eski sevgililerimi ve çevremdeki potansiyel sevgili adaylarını aklımdan geçirmeye başlamış, birkaçıyla mesajlaşmış, bunlardan biriyle de güzel bir akşam geçirmiştik; ama hiçbiri yıkılan hayatımın yerine bir başka hayat kurabilme

umudu sunmuyordu-, yeni bir işe soyunabilir, epeydir görüşmediğim bazı arkadaşlarımla buluşup zihnimi toparlamaya girişebilirdim. Bunun en azından kısa vadede pek bir mümkünatı görünmüyordu. Celal dışındaki arkadaşlarım bu ayrılığa pek samimi bir tepki göstermemişlerdi, kiminin alttan alta sevindiğini dahi gözlemleyebiliyordum. Aile üyelerim Selma'yla üç defa bir araya gelmiş, müstakbel gelin adaylarını çok beğenmişlerdi; yeni yılın ilk günleri Selma'nın ailesiyle tanışmayı beklerken böyle bir haberle karşılaşmak benimkileri bir hayli hayal kırıklığına uğratmıştı. Ama bu ayrılığı öyle çok da dert etmemişler, bana bir yandan yakın uzak akrabaların kızlarını hatırlatmaya başlamış ve istersem falanın çok hanımefendi kızı filanla mutlu bir yuva kurabileceğimi söylemişlerdi. Ayrılıktan sonraki ilk bir hafta tahmin ettiğimden kolay geçmiş, bir haftadan sonraki süreç ise öngöremeyeceğim türden bir eziyete dönüşmeye başlamıştı. Çocukluğumda karlı bir kış günü, neredeyse tamamı buz tutmuş Yeniçarşı Caddesinde arkadaşlarımla yokuş aşağı kayarken düşüp sağ kolumu kırmış, ilkin evde öylesine sargı bezleriyle bağlamış, kolun kırık olduğunu ise ancak üç gün sonra hastanede öğrenmiştim. Kalbimdeki derin kırığın da ancak beş-on gün sonra farkına varmış, başvuracak herhangi bir merci de bulunmadığından kendimi büsbütün acılarımın ellerine bırakmışım. Aşk acısı usul usul kendisini gösteriyor, tepeden tırnağa bütün hücrelerimi esir alıyor ve iştahsızlık ve bitkinlik gibi silahlarını da başıma dikerek beni olduğum yere çiviliyordu. İşin bir sosyal hayat boyutu da söz konusuydu: Selma'yla kendimize göre bazı ritüel ve alışkanlıklarımız vardı ve şimdi bunlar bütünüyle hayatımdan çekilmiş durumdaydı. Haftada birkaç akşam bildiğimiz bilmediğimiz güzel restoranlara gidip yemek yer, kendimizce yemeklere puan verir, yemekten sonra -o da bir ritüel halini almış- hesap ödeme kavgası yapar -bu kavgalar esnasında Selma'nın hesap ödeme isteğini çoğunlukla geri çevirsem de alttan alta çok beğenirdim-, sonra gösterişli bir kahveciye ya da tam aksine derme çatma fakat çayı güzel bir çay ocağına gider, geçip giden zamanın tadını çıkarırdık.

İşte ayrılığımızla beraber bütün bunlar geride kalmıştı. Ocak başıyla Mart başını büyük ölçüde hastalıklı bir ruh haliyle geçirmiş, sonra koronavirüsün gelişyle daha önce de söylediğim gibi biraz sağlık sıhhat bulmaya başlamışım. Önceleri pek de insanların dikkatini çekmemişti koronavirüs, hayatlarında herhangi bir değişiklik yaratmamış, hatta arkadaş sohbetlerinde espri konusu yapılmaktan öteye de geçmemişti. Ama Mart başında insanlar birer ikişer ölmeye başlayınca, aylardır hazırlıkları yapılan ulusal-uluslararası birtakım etkinlikler alelacele ertelenince, okullar ve camiler kapatılınca salgının insanlar tarafından algılanışı da ciddi ölçüde değişmişti. Farklı insan psikolojileriyle karşılaşmak mümkündü: Kimileri işlerinin bozulacağı korkusuyla endişeye kapılıyor, kimileri süreci tam aksine

FUZUL'DEN HERKESİN GÖNLÜNE GÖRE KAMPANYA!

3

ayda ev,

3

ayda
otomobil
sahibi olun.

fırsat dönemi olarak değerlendiriyor, kimileri evinde korku içinde salgının kendisini bulacağı anı beklerken kimileri de hiçbir şey olmamış gibi hayatına devam etmeye çalışıyordu. Yine de henüz sokağa çıkma yasağı kararı açıklanmamasına rağmen -sonraları resmi yasaklara rağmen içeri girmeye direnen- kalabalıklar sokakları kendiliğinden terk etmişti, koca İstiklal Caddesi'nde toplam insan sayısı bazı saatler beş on kişiyi geçmiyordu, hele ara sokaklar bomboş haldeydi, adeta milyonlarca dolar harcanmış bir korku filminin figüranları gibiydik. Açıkça söyleyeyim: Salgın karşısında herhangi bir korkuya kapılmamış; aksine, şehrin böyle birdenbire boşalmasını mutlulukla karşılamıştım! Bazen tek başıma bazen de evde huysuz karısı Yasemin'le bunalımlardan bunalım beğenmekte olduğu için kendini sık sık dışarı atan Celal'le şehrin sokaklarında uzun yürüyüşlere çıkıyor; insanların kendilerini eve hapsederken yaşadığı hava değişimini, ben iki aylık yarı inziva döneminden sonra, İstanbul'un sokaklarında yaşıyordum. Bu gezintiler bana hayli iyi geliyordu. Selma'yla gece gündüz demeden adımladığımız kalabalık sokaklar şimdi bomboştur, bu boşluğun içinde adeta ruhsal bir arınmadan geçiyordum. Daha birkaç hafta öncesine kadar oradan oraya koşturan, kendi kendine ya da eşi dostuyla geleceğe dair irili ufaklı planlar yapan ve bir an olsun hayat karşısında ürperti duymayan insanların şimdi korkuyla evlerine çekilmelerinde metafizik bir şeyler seziyordum. Hakkında verilecek ilahi kararı bekleyen bir cemaat haline gelmiş, tek bir noktaya odaklanmıştık. Milli takımın uluslararası turnuvada oynayacağı yarı final maçını ya da milyonları peşinden sürükleyen bir dizinin final bölümünü bekler gibi akşamları televizyonda sağlık bakanını bekliyor, bu bir hayli müşfik görünümlü bakanın açıkladığı ölüm rakamlarının üzerinden komplo teorileri üretmeye soyunuyor ya da büsbütün çaresizlik hissiyle kıvranıyorduk. Uzmanların kişisel temizliğe dair yaptığı ısrarlı vurgular ise benim gündelik hayatımda herhangi bir değişiklik yaratmıyordu. Ben zaten yaz kış demeden her gün yıkanıyor; fırsat buldukça hamama gidiyor, üstüne güzel de kokmak için parfüm ve kolonyalara dünyanın parasını harcıyordum. O süreçte Selma'nın salgına verdiği tepkiyi ise ölesiye merak ediyordum: Acaba o da akşamları tedirgin tedirgin ekran karşısına geçiyor muydu? Acaba hastanede durumlar onun adına nasıldı? Yeni dönem onun adına şartları nasıl değiştirecekti? Göz doktorları bu sürecin neresinde yer alacaktı? İçinden hiç bana telefon açıp halimi hatrımı sormak geçiyor muydu?

Sokağa çıkma yasaklarının henüz ilan edilmediği günlerde, evde akşama kadar bir şeylerin ertelenmekte ya da iptal edilmekte olduğunu bildiren haber bültenlerini izliyor, telefonda herkes gibi eş dostla "bu iş"in nereye varabileceğine dair biraz da iş olsun minvalinde sohbet ediyor, ertelenen ya da tamamen iptal edilen bir şeyler karşısında her şeyin sonuna geldiğimiz duygusuna kapılıyordum. Yine de akşamları sokaklarda dolaş-

mak keyifli sayılırdı, altı yıldır oturduğum Feridiye Caddesinden Taksim Meydanına çıkar, ardından Siraselviler Caddesinden Firuzağa Meydanına doğru iner, in cin top oynayan ara sokaklarda biraz vakit öldürdükten sonra, ailemin tam 30 senedir yaşadığı -benim de hayatımın ilk 24 senesini geçirdiğim- Çukurcuma'daki evine uğrayıp uğramamayı düşünür, bundan hemen vazgeçip kendimi Firuzağa çevresinde sürekli oturduğum çay ocaklarından birine atardım. Selma'yla ayrıldıktan sonra bütün aile üyelerinden köşe bucak kaçar olmuştum! Hem onları kendi açımdan hayal kırıklığına uğrattığım için suçluluk duygusu yaşıyor ve bu suçluluk duygusuyla karşı karşıya gelmek istemiyordum, hem de onların önce Selma'yla yeniden bir araya gelme ihtimalimize ve kafalarındaki başka gelin adaylarına dair yoklamalarından büsbütün bunalıyordum. O dönemde, ilkokulu okuduğum Firuzağa İlköğretim Okulunun tam karşısında bulunan Firuz Kafe benim için iyi bir kaçış noktasıydı. Salgın Mart'ın sonlarına doğru hayatımıza iyice yerleşmişti. Firuz Kafe'nin geveze ve sevimli çalışanı Selami çayımı masama bırakırken "Beş kişi de bugün gitmiş abi," dedi. Birkaç gün sonra "Bugün 10 kişi ölmüş diyorlar ama yalan abi, bana sorarsan her gün yüzlerce adam ölüyor ama gizliyorlar abi," diyecekti. Bununla da yetinmeyecekti Selami, köşesine çekilip "80 milyon adam yaşıyor memlekette, üç kişi öldü beş kişi gitti deyip kimi kandırıyorsun sen," diye söylenecekti. Selami liseden sonrasını okumamış, şansını bir dönem çeşitli sektörlerde denedikten sonra biraz burada harçlığını çıkarırım diyerek babasının arkadaşı Kemal beyin kafesine girmiş ama burada gayet de iyi bir kafe çalışanı olup çıkmıştı. Akşamları onun mekanında geçirmek, onun önemsiz gündemlerine bir yerinden dahil olmak sınırlarımı gevşetiyordu; kendimi böylece salgın akşamlarında yalnız hissetmemiş oluyordum! Bu boşlukta, Selami'nin "boş muhabbet"i nimetten bile sayılabilirdi. Onun salgına dair söyledikleri ise insanların salgın karşısındaki genel ruh halini iyi yansıtıyordu, salgın ve depresyon gibi ölümlü kalımlı durumlarda pür dikkat resmi ağızları dinlemek ve fakat onlara zerre kadar inanmamak, bu tavrın doğruluğu yanlışlığı bir kenara, genel bir toplumsal özelliğimizdi. Resmi kanalları an be an takip ediyorduk, ama bizim de kendimize göre kanallarımız, haber ağlarımız ve istihbarat teşkilatımız vardı! Bir akşam, yanlış hatırlamıyorsam Nisan ayının ilk akşamlarından biri, Firuz Kafe'de günün ölüm sayılarını resmi ağızlardan dinlerken Selami "Ne hikâye anlatıyorsun kardeşim ya," deyip birden ayağa kalkmış, bana dönüp "Arkadaş söyledi abi, sadece bugün bizim İlyardım Hastanesinde koronavirüsten 30 kişi ölmüş abi," demişti. Nerede ne yüzden kaç kişinin öldüğüne dair en ufak bir fikrim yoktu; ama Selami'nin kendini bir "arkadaş" -artık hangi arkadaşsa- üzerinden toplumsal hayat içerisinde üstün bir yerde konumlandırma çabasını ilgi çekici buluyordum. Kendini toplumsal hiyerarşinin aşağılarında hissedenler anonim

tanıdıkları üzerinden övünmeyi zorunluluk sayıyorlardı, genelde çok hoşlanmadığım bu tavrı Selami'ye bir hayli yakıştırıyor, bunun onda sevimli durduğunu düşünüyordum.

Salgının ilk bir aylık sürecinde artık hepimizin yakın-uzak çevresinde hastalığa yakalanan birileri vardı, dolayısıyla birçoğumuz daha başlangıç aşamalarında koronavirüse dair bir hikaye sahibi olmuştuk. Çukurcuma'daki çok eski komşularımızdan yetmiş yaşındaki Fatma teyze, 11 Nisan'daki ilk karantina yasaklarından beş gün önce fenalaşmış, bir gün içerisinde ayağa kalkamaz hale gelmiş, ambulansla götürüldüğü hastanede doktorlar tarafından "Yazdığımız ilaçları kullan, bir şeyin yok teyzeciğim," denilerek endişeli çocukları eşliğinde evine gönderilmiş, ertesi gün artık iyice perişan olunca götürüldüğü bir başka hastanede ise "Seni bu halde nasıl evine gönderirler," diyen doktorlar tarafından önce servise sonra yoğun bakıma alınmıştı. Karantinanın ilan edildiği 11 Nisan gecesine yoğun bakımda giren Fatma teyze, tam kırk beş gün yoğun bakımda yattıktan sonra mahal-
lelinin mutlu ve şaşkın bakışları altında evine dönmüş, ilerleyen dönemde yakınları koronavirüsten yoğun bakımda yatanlar için bizim çevremizde iç rahatlatıcı bir örnek haline gelmişti. İnsanlar birbirlerine "Allah'tan umut kesilmez," dedikten sonra, bu umudun altını doldurmak amacıyla "Bak, Fatma teyze de o kadar yoğun bakımlarda yattı ama şimdi sapasağlam ayakta kadın," diye açıklamalarda bulunuyordu. Kimileri de koronavirüsü ayıp bir şey gibi algılıyor ve kendilerinin ya da yakınlarının salgına yakalandığını özenle gizliyorlardı. İnsanlar salgına yakalanan birinin adeta semtine dahi uğramamaya çalışıyor, hastalığı atlattıktan haftalar geçse bile şüpheli muamelesinde bulunuyor, hatta aynı muameleyi kişinin yakınlarına da gösteriyor ve çoğunlukla zaman içerisinde kendileri de salgından paylarına düşeni alıyorlardı. Çoğumuz salgın, sel, yangın gibi herhangi bir felaketi daha önce hiç tecrübe etmemiştik. Veba ve kolera gibi kadim zamanlarda şehri kırıp geçirmiş olan hastalıklar, yakın tarihimizde öyle kayda değer bir yere sahip değildi. Seller ara sıra şehrin adamakıllı kotarılmamış uzak semtlerinde ara sıra can kaybına neden oluyordu; ama onlar da ülke gündemini uzun süre işgal edemiyordu. Ufak tefek yangınlar da yine ara sıra birkaç kişinin ölümüne neden olsa da gündelik hayatımızı sekteye uğratmıyordu, geçmişin o sokakları, mahalleleri, semtleri birkaç gün içerisinde adeta haritadan silen yangınları şehir tarihinin nostalji sayfalarında bir yere sahipti ancak. Sadece deprem korkusunu çok yoğun bir şekilde yaşadığımız söylenebilirdi. Özellikle 17 Ağustos Büyük Marmara Depremi yaşamış olanlar, farklı farklı deprem uzmanları tarafından giderek yaklaştığı belirtilen "Büyük İstanbul Depremi" hakkında sanki gerçekleşmişcesine acıyla konuşuyor, depremde yaşayacağımız muhtemel büyük problemlerden korkuyla bahsediyordu. Kimilerine göre depremde ölmek

bile deprem sonrası kargaşa ortamında açlıktan kırılacak, çeşitli terör örgütlerinin ya da mafyanın eline düşecek, o kıyamet ortamında ölmekten beter olacaktık. Ben 17 Ağustos depremi sırasında memlekette tatilde olduğumuzdan bu afetin niteliği hususunda da herhangi kaydadeğer bir deneyime sahip değildim. Dolayısıyla doğal felaketlere bir hayli yabancıydım! Bu nedenle de koronavirüsün getirdiği yeni şartları ve insanların bu şartlara verdiği tepkileri sanki bir toplumbilimci gibi kenardan kenara gözlemlemekten de hoşlanıyordum.

Ailemden köşe bucak kaçıyordum ama bizimkilere sevgim ve daha doğrusu bağlılığım bu salgın günlerinde daha da artıyordu. Dedem 1960'larda geldiği İstanbul'da başlangıçta çeşitli zorluklar yaşasa da tutunmayı başarmış, uzun yıllar kapıcılık yaptıktan sonra Cihangir'de biri şu an babamların oturduğu daire olmak üzere üç daire satın almıştı. Ondan daha gözü pek ve kararlı çıkan babam ise küçük yaşlarda öğrendiği demircilik sayesinde hatırı sayılır bir seviyeye gelmiş ve dedemin bıraktığı mal varlığının üzerine benim oturduğum daireden başka altı daire daha eklemişti. Babam, Cihangir'in sayılı demircilerinden biriydi! Çoğunu televizyondan tanıdığımız ünlüler ve yarı ünlülerden okul ve hastanelere kadar semtteki birçok kişi ve kurumun işlerini yapar, paranın yanı sıra üst düzey bir çevre edinmiş olmanın da gururunu tadardı. Bütün bu her şeyi ilk okul mezunu olmasına rağmen elde ettiğini sık sık vurgular, "ilk okul mezunluğu" üzerinden de çevresindeki silik ya da kendi halinde üniversite mezunlarına karşı tartışmasız bir üstünlük kurmaya çalışırdı. Bazen beni de küçümsediği insanlar arasına dahil ettiğinden şüphelenir, alttan alta ona karşı düşmanlık hissiyle dolar, biraz zaman geçince düşmanlığı bir kenara bırakır ve ben de onun çevredeki hükümlerinden gurur duymaya başladım. Ellilerine gelen babam artık eskisi kadar çalışmıyor, ilkbaharın gelişle birlikte memlekete gidiyor, bağda bahçede ve köyün yazları daha bir şenlenen ortamında günlerini geçiriyor, köylünün el ustalığı gerektiren işleriyle uğraşiyor, etrafındaki insanları çoğunlukla lüzumsuz yere azarlıyor, aklına eserse geceleri tavşan avına çıkıyor, yılın sonlarına doğru köyün boşalmasıyla birlikte İstanbul'a dönüyordu. Babam, üç çocuk sahibi dedemin en büyük oğlu; ben de iki çocuk sahibi babamın büyük oğluydum. "Hayatın gerçekleri" adını koyduğumuz birtakım hadiselerin çok sert bir şekilde başımıza geldiği o günlerde, üstelik işten de ayrılmama rağmen hayatımı rahat rahat sürdürebilmemde ailemin büyük payı bulunmaktaydı. Hiç beklemediğimiz bir felaket gelmişti, yavaş yavaş salgının bulaşıcılığına karşı maske takmaya başlayan insanlar sokaklarda ekme kavgasına devam etmekteydi, gelecek asla öngörülemez tehditlerle üzerimize üzerimize çullanmaktaydı ama işte ben bir şekilde bu yoksulluk ve umutsuzluk çemberinin dışında bir yerde durabiliyordum. Bu duygularımdan ötürü ba-

zen kendimden utanç duyuyordum; ama salgının asıl güzel yanı bana sosyo ekonomik durumum hakkında ip uçları vermesi değil, Selma'yı günden güne unutmamı sağlamasıydı. Falanın hastalığı, filanın yoğun bakıma kaldırılması, falancanın oğlunun genç yaşta hayatını yitirmesi derken Selma eskisi kadar aklıma gelmez olmuştu. İçimden, "Bir saattir," diyordum: "Selma'yı düşünmüyorum,". Bazı günler Selma hiç aklıma gelmiyordu, bomboş sokaklarda ve bazı sosyal medya uygulamalarında yeni bir sevgili aramaya başlamıştım bile. Korkulu salgın günlerinde evde sevgilimle dışarıdaki bütün mikroplardan, bütün virüslerden ve bütün tehditlerden uzakta zaman geçirme fikri şimdi çok çekici, bir yerde egzotik geliyordu. Salgın insanların aşk hayatında sonradan daha açıkça anlaşılabilir bir hareketlilik yaratmıştı; kimi evli çiftler ya da sevgililer süratle ayrılırken kimileri bu depresif ortamdan çıkışı yeni bir aşk macerasında arıyordu. Öte yandan, yayınevinden ayrılmamda da aslında hayır vardı; yeteneksiz taşralı muhafazakarların, sanatta başarısızlığa uğramış kompleksli orta yaşlıların ve her nedense kaprisli ihtiyarların yayımlayalım diye gönderdiği kitap dosyalarından kurtulduğum için çok mutluydum. Genel itibariyle zamanın bu şekilde akmasından memnundum; ama 11 Nisan'da ilk karantinanın ilan edildiği akşam her şey bambaşka bir hal almış, tarih benim adıma artık geri döndürülemez bir düzleme oturmuştu.

11 Nisan akşamı saat sekiz buçuk gibi Tünel Meydanı'nda Celal'le buluşmuş, tepeden tırnağa kıyamet psikolojisi yaşayan İstiklal Caddesi'nde içimiz ürpere ürpere yürümüş ve Turnacıbaşı Caddesi üzerinden Cihangir'e doğru kıvrılıp her zamanki gibi Firuz Kafe'ye oturmuştuk. Yürüyüş boyunca sadece koronavirüsün yarattığı ruh haliyle yüklü değildik; aramızda, çok yakın iki arkadaşın mutlaka konuşması gerektiği halde bir türlü konuşamadıkları henüz adı konmamış bir meselenin gerilimi de vardı. Ben bir şey saklamıyordum, dolayısıyla gerilimin asıl ölümcül yükü Celal'in omuzları üzerindeydi! Daha Celal'le bulduğumuz an onun yüzünde bana söyleyip söylememeye karar veremediği bir şey olduğunu fark etmiş, yol boyunca bunu kendisine de ısrarla belirtmiş ama bir türlü kilidi açamayınca süreci akışına bırakmıştım. Asıl zor durumda olan kendisiydi, anlatması çok zor olan ama bir yandan da mutlaka anlatılması gereken konu kimdeyse azabın sahibi de o demektir ve er ya da geç meseleyi açmak zorundadır. Firuz Kafe'ye oturduğumuzda Celal'in bir bardak çaydan sonra biraz gevşediğini gördüm, salgına ve başka şeylere dair konuşmaya başladık. Celal'e göre hükümet ara sıra yalpalasa da süreci iyi idare ediyordu, maske dağıtımında sıkıntılar vardı ama ne yapalım, güya büyük devletler bile salgınla adamakıllı savaşıyordu, biz yine birçoğuna göre iyidik, yaza doğru da illaki ölü sayıları düşecek, işler biraz yoluna girecekti. O günlerde kararsızlık, bir genel psikoloji halini almıştı. Mesela aynı Celal, iki gün önce yukarıda

aktardıklarımın tam aksini, hem de korkunç bir nefret duygusuyla dile getiriyordu. O yüzden onun düşüncelerine pek takılmıyordum. Asıl önemlisi, Celal yavaş yavaş gücünü toplamış, hafiften neşesini bulmuş, kendisinde her ne pahasına olursa olsun üzerindeki yükten kurtulacak enerjiyi hissetmeye başlamıştı. Konuşacaktı, konuşmalıydı, nasılsa ucunda ölüm yoktu! Ondaki bu duygusal değişimi açık bir şekilde görüyordum; ama meseleyi onun açmasını beklemekte yarar olduğunu da içten içe biliyordum. Bir "Bir şey yok dedim ya," cevabıyla daha muhatap olmanın bir anlamı yoktu. O yüzden salgın gündeminden devam ettim. Celal, "Ne diyorsun, yaza doğru salgın hafifleyecek mi?" diye öylesine sorduğum soruyu "Bakalım," diye yanıtladı. Sonra, "Bak," dedi. "Bakıyorum abi," deyip sözlerini hiç bölmeden dinlemeye başladım. Direnişi kırmıştım, Celal konuşacaktı. Onun o an bana söylediklerini kelimesi kelimesine ve hiç araya girmeden -çünkü bazı konuşmaları kendi duygularımızı katmaksızın olduğu gibi iletmek gerekir- aktarıyorum: "Bak dostum, hayatta yığınla saçma sapan şeyle karşılaşılıyor. Şu koronavirüs, hiç akla gelecek şey mi? Kimin aklına gelir, ortaya böyle acayip bir salgın çıksın, milleti bir iki derken kırsın geçirsin. Mesela Avrupa Şampiyonası, yazın bir ayını kurtardık diyorduk, ne oldu, iptal oldu abi. Yani oluyor böyle şeyler, sen istediğin kadar bunlara takıl, dert et. Oluyor. Şimdi, Selma meselesi. Güzel kızdı. Yakıştırdık sizi. Güzel, tahsilli, doktor kız yani. Senin durum zaten iyi. E kafalarınız falan da uyuşuyor. Yaza düğünümüzü yaparız diyorduk. Ama olmadı. Hayır vardır diyelim. Şimdi bir şey öğrendim, olay beni de şaşırttı. Şaşırdım demeyeyim, şaşırmak değil, valla dilim damağım tutuldu, ne diyeceğimi bilemedim abicim ya. Neyse, kafaya takmak yok, mesele haline getirmek yok, beni dediğime diyeceğime pişman etmek yok. Sonuçta herkesin kendi hayatı, bir yerde sen yoluna ben yoluma. Selma, bir aydır bu senin patronun oğlu Mücahit'le berabermiş. Dediğim gibi, hiç kendine dert etmiyorsun." Hayatımda o andan daha onur kırıcı, daha küçük düşürücü, daha sersem edici ve daha yıkıcı bir an yaşamamıştım. Mideme dayanılmaz bir ağrı girmiş, ellerim titremeye başlamış, dilim damağım kitlenmişti. Herhangi bir şey düşünemedim, bir Celal'in yüzüne "Şaka lan şaka," demesini bekler gibi bakıyor, bir Selma'yla geçen günlerimizi gözlerimin önünden geçiriyor, aynı zamanda kinle Mücahit'in yüzünü zihnimde canlandırmaya çalışıyordum. Celal "Şaka lan şaka," demiyordu. Aksine bana son derece kederli ve şimdi ne yapacağını bilemez bakışlarla bakıyordu; ama bir yandan da gözlerinde hiç böylesi bir yıkım yaşamamış insanlara has bir mutluluk ifadesi vardı; bu, o an içimdeki yıkımı daha da derinleştiriyor, beni artık geri dönüşü olmayan bir yola girdiğime şüpheye mahal bırakmayacak şekilde ikna ediyordu. Tam ağzımı açıp "Sana kim söyledi," şeklinde son derece anlamsız o klişe soruyu soracağım an, çay ocağının oradaki Selami birden başını telefondan kaldırıp "Sokağa çıkma

yasağı ilan etmişler abi," dedi, bizim bir ağızdan şaşkın şakin "Ne," dememiz üzerine "Bu gece on ikiden Pazar gecesi on ikiye kadar sokağa çıkma yasağı olacakmış," diye ekledi. İki saatim vardı: Daha üç dört ay önce bizi evinin salonunda ağırlayıp çaylar-kurabiyeler ikram eden Mücahit'i İcadiye'deki evine gidip öldüresiye dövmek, Selma'ya olan aşkımın değilse bile içimdeki onur kırıklığının acısını çıkarmak için iki saatim vardı. Hemen masaya yirmi lira bırakıp çay ocağından çıktım. Sokağa çıkma kararı üzerine evine ekmek, süt, peynir ve bir dünya gerekli gereksiz erzak almak için market, bakkal ve fırınlara hücum eden sayısız insanın arasından geçerek soluk soluğa, arkamda Celal'le birlikte Feridiye'deki evime gittim. Firuzaga'dan evime ulaşmak beş dakika ya sürmüştü ya sürmemişti. Celal o an arkamdan geliyordu ama ne yapmayı planladığımı hususunda o an herhangi bir fikri olduğunu sanmıyorum. Sadece dostluğun gereği olarak beni o zor anımda yalnız bırakmamaya çalışıyordu; ama o an bence bir yandan da Tepebaşı'ndaki evime gitmek istiyordu, çünkü sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti, içgüdüsel olarak onun da akli huysuz karısıyla küçük kızındaydı. Dördüncü kattaki evime geldiğimizde anahtarı sertçe çevirip kapıyı açmış, hemen yatak odama geçmiş, dolabımın en alt çekmecesindeki dede yadigarı tabancayı -dedem bana bu tabancayı ölümünden iki yıl önce, 20 yaşında hediye ederken "İnsan bunu hayatında bir kere kullanır, değmeyecek bir şey için kullanma," demişti- belime takıp hemen üzerime siyah deri ceketimi giymiştim. O an Celal oturma odasına geçmişti, herhalde üstümü başımı değiştirip dertleşmek için karşısına oturacağını zannediyordu. Beni kot pantolon, siyah deri ceket ve tahminimce vahşet ve nefret dolu yüz ifadesiyle salonda görünce çok şaşırıp "Nereye kardeşim yahu," dedi. "Ben çıkıyorum," dedim, "Görüşelim bakalım Mücahit beyle,". Celal'in "Bırak yollarına gitsinler, ne halleri varsa görsünler, demedim mi ben sana sakın kalacaksın," türünden o an için içi boş ama esasen mantıklı sözleri benim için bir anlam ifade etmiyordu; ama arabanın anahtarını çevirip kontağı çalıştırdığım an bu eski dostumun yanımdan olmasından çok memnundum. Celal üzerime tabanca aldığımı bilmiyordu, nitekim birkaç saat sonra tabancayı gördüğünde büyük bir şok yaşayacaktı. Çok acayip bir zaman kesitinin içindeydik. Şimdi bütün İstanbul sokağa çıkma yasağı öncesi korkunç bir hengamenin içinde ne yapacağını düşünüyor, insanlar birtakım işletmelerin önünde gecenin bir vakti uzun kuyruklar oluşturuyor, küçük sürtüşmeler saniyeler içerisinde büyük kavgalara dönüşüyor ve insanlar bütün bir salgının ve bence yaşadığımız hayatın acısını birbirlerinden çıkarıyorlardı. Boğaziçi Köprüsünden Anadolu Yakasına doğru geçerken gecenin ve salgının karanlığının aksine zihnim berraktı. Peki, İstanbul tarihinin ve aynı zamanda benim hayatımın en ilginç gecelerinden biri olan o 11 Nisan gecesi neler yaşandı? O geceyi bütün ayrıntılarıyla anlatacağım; ama hikayeyi en başından, tam bir yıl öncesinden almak istiyorum.

dudomi.com

GERÇEĞE ACIKANA DUDOMİ

3 DAKİKADA
HAZIR

 eriş | erisstore.com

DUDOMİ

ÜÇE ÇEYREK KALA

Buralara kırk yıldır böyle kar yağmadı." dedi mezar kazıcısı. "Hanım ablayı da gömdük mü benim işim tamamdır. Eşinizdi değil mi?" "Eşimdi." dedi yaşlı adam. Konuşmaya pek hevesli görünmüyordu.

Mezar kazıcısı soğuk havaya rağmen terden sıırıslam olmuştu. Onu bu hale getiren toprağın ağırlığı, küreğın sertliğı ve yaptığı işin beden gücü gerektirmesiydi. Nefes nefese kalmış, üstelik susamıştı. İçmek için satın aldığı bir litrelik suyunu ise gusülhane de unutmuştu. Etrafını saran tipi görüş açısını daraltıyor, bu şartlar altında çalışması gittikçe zorlaşıyordu. Uğuldayan sert rüzgâr kurumuş çalı dallarını sağa sola yatırdı, cılız ağaçları köklerinden söktü. Bu rüzgâr şehrin boş sokaklarından değil de sanki buzullardan esiyordu. Başka yerlerden gelen gri bulutlar ansızın boşalmak için şehrin üstünde kümelenmişlerdi. Çok değil, üç gün öncesi tipi ile gelen ve aralıksız

devam eden kar yağışından bu yana her yer bembeyaz örtüye bürünmüştü. Bir ara yağın kara baktı, sonra;

"Ey gidi mevta!" dedi içinden. "Ölecek onca güzel gün varken bu karda kışta toprağını kazacak beni mi buldun? Büyük bir pişmanlıkla "Tövbe estağfurullah!" dedi. "Yaradan'ın işine de karışılmaz ki."

Mezar kazıcısı kendi çapında ufak bir vicdan yaptı. Düşüncelerinin okunmuyor olmasına şükrederek, elindeki küreği kara saplayıp gömdüğü naaşın başında bekleyen yaşlı adama baktı. Yetmişinde, kısa boylu, kavanoz dibini andıran gözlükleriyle mendeburluktan hayli uzak sevimli bir ihtiyar karşısında duruyordu. Soğuktan elleri titreyen bu adam üzgün olmasına üzgündü ama insan içinde ağlayıp acısını belli eden o yaygaracı tiplerden değildi. Mezar kazıcısına göre o, yılgın acılarını, kumbaraya para atar gibi atıp biriktirenlerdendi. Sonrasında o kumbarayı açıp eskileri yad eden ve yeniden acısını büyütüp içinde saklayanlardandı.

Mezar kazıcısı işine geri döndü. Vakit ilerliyordu. Kaybedecek zamanı yoktu çünkü ayağındaki botları su alıyordu. Birazdan ayakları donacak, geceyi romatizmadan dolayı ağrıyan kemiklerini ovalayarak geçirecekti. Böyle olsun hiç istemezdi. Kış mevsimine özgü olan günlerin kısalığını, göz açıp kapayıncaya kadar geliveren akşamın karanlığını hatırladı. Küreği tekrar eline aldı. Küreğin sapı avucunun tam ortasındaki nasırı acıtmıştı. Avuçlarının içine tükürüp küreğin sapını yeniden kavradı. Soğuktan dolayı kızarmış parmak uçları, alnından akan teriyle tezattı. Düşünmeden edemedi, onca tere rağmen bu karda kışta elleri ne diye buz keser insanın? Çıplak ellerini dudaklarına götürüp nefesinin buharıyla ellerini ısıtmaya çalıştı. İnsan üşüyünce ne diye bunu yapardı? Bu yaptığı çocukluk hatıralarından kalan bir oyun muydu yoksa mağara devrindeki atalarından kalma hayatta kalma dürtüsü mü? Bilemedi... Kaskatı olmuş toprağı kazdıkça sımsıcak bir ağustos düşledi. En azından düş kurmak vicdan yapmaktan daha güzeldi. Deniz, ıslak kumu sahile yığıyor, tatlı bir lodos umarsız bir uçurtmayı göğe yükseltmenin derdindeydi. Tek tasaları tatil yapmak olan insanlar sıcaktan hararet basmışken, buzlu limonata içmek gibisi var mıydı? Buz tanecikleri cam bardağa vurdukça vuruyor ve sıcak güneş âdeta insanın tenini kavuruyordu. Daha otuzundaydı mezar kazıcısı. Buralara kırk yıldır böyle kar yağmadı demişti demesine ama o lafın gelişi idi. Vurdu küreği buzlu toprağa. Kasları şiştikçe şişti. Bir tabak çorbayla bir ekmek yiyen o güçlü kuvvetli erkeklerdendi. İşini sevdiğini söylerdi ama bu, kocaman yalandan ibaretti. Kim toprağa ceset atmaktan memnun olmuş ki o da olsun.

Kar altında bekleyen karalar giyinmiş kalabalık dağıldı. Çoğu konu komşu, birazı da mahalle esnafıydı. Taziye kabul eden yaşlı ihtiyarın

içinde bir huzursuzluk, kimler geldi, kimler gitti not tutmak lazım diye düşündü. Ne de olsa insanın gerçek dostları acı günde belli olur. Sonra el ayak iyiden iyiye çekildi. Etrafta üç beş karga. Birazı kondu, birazı uçtu. Doğrusu bu ya, kış günü darı bulmak da kuşlar için sorundu. Bir mezar kazıcısı kaldı mezarın başında bir de yaşlı ihtiyar. Biri işine sadıktı, diğeri eşine.

Rüzgâr gittikçe sertleşti. Yaşlı adam ellerini ceplerine soktu. Siyah yünden atkısını sıkı sıkıya boynuna doladı ve rüzgârın insana neler yapabileceğine dair düşüncelere daldı. Mezar kazıcısına dönüp,

"Ah bu rüzgâr insana neler yapmaz ki evladım." dedi. İnsanın yüzüne döver gibi çarpıyor. O da yetmeyince soğuşunu iliklerine kadar işletiyor, diğerlerini bilemem lakin benim canıma okuyor, fakat ben rüzgârın kulağıma hışırdayan kar taneciklerinin sesini bırakmasını hep sevmişimdir. Gel gör ki bu rüzgârı ölene dek unutmayacağım."

"Nedenmiş o?"

"En acı günümde beni yalnız bırakmadı da ondan. Görmüyor musun? Rüzgâr bile halime dövünüp duruyor."

Mezar kazıcısı ses etmedi. Mezarın üstünü toprakla kapatıp bir an önce gitmenin derdindeydi. Bir noktadan bir noktaya havalanan kar yığınlarına baktı, gördü ki erimekten ziyade bu kar yığınları kalın bir buz tabakasına doğru sürüklenmekte. Gecenin kör vakti yolda kalmak istemiyordu. Her zaman olduğu gibi toplu taşımayla evine gidecekti ama bugünkü kısa yolculuğu diğer günlerden farklıydı. Yoğun kar yağışından dolayı bu hafta sonuna kadar şehirdeki herkes mecburi olarak toplu taşımaya binecekti çünkü özel araçların trafiğe çıkışı yetkililer tarafından yasaklanmıştı. Toplu taşımadaki o kalabalığı düşündükçe küreğin metalik sesi daha da yükseldi. Son toprak yığınlarını da düzleyince mezar kazıcısının yüzünde bir sevinç belirdi. Bu, işinin sona ermesinin sevinciydi. İhtiyarın gözünden kaçmadı bu sevinç. Yaşlı adam mezar kazıcısına dönüp,

"Acımdan bir gam yüklenip de gitsen ne iyi olurdu, belki dururdu bu kalp sızım." dedi. Mezar kazıcısı şaşırıldı. Sözün bittiği yerdeydi ama işinin verdiği ustalıkla konuyu değiştirmesi gerektiğini anladı. Ne de olsa bir insanın kaybı evvela en yakınının aklını alırdı. Mezar kazıcısı yaşlı adama baktı uzun uzun. Birazdan ona söyleyecekleri için adını bilmediği bu adama bir hitap sözcüğü bulmalıydı.

Bey amca desem kırılır mı, ihtiyar çok mu abes olur, abi desem genç değil ki mübarek, beyefendi şimdilik iyi ama o da fazla resmi.

En sonunda bir hitap eklemeyen konuşmaya karar verdi. İki söz arasındaki suskunluğunun arasından sanki asırlar geçmişti.

"Gençliğinde ne iş yapardın?"

Yaşlı adam fark etti ki mezar kazıcısı konuyu değiştirmekte, böylece acıdan dağlanmış yüreğine su serpmekte. Bu sorusunu hiç duymamış gibi devam etti.

"Onunla birlikte ben de öldüm, gel gör ki o gömüldü?"

Anlamıştı mezar kazıcısı. Bey amca demekten imtina ettiği bu yaşlı adam kendi dünyasında yanıp kavrulur. Bu soğukta umudun da elle tutulur gözle görülür bir yanı olmalıdır lakin umut bu yaşlı adamın çok uzağında. Ona şunları söylemek isterdi:

Senin de pilin bitmiş sayılır bey amca. O kadar kendini kahretme ne de olsa sana da eninde sonunda yol görünür. Hoş, o ışıklı yol bana, sana, herkese görünür.

Tam dilinin ucuna gelmişken cümleler tuttu kendini. En güzel gerçeğin hiç söylenmemiş gerçek olduğunu fark etti. Tuhaf bir hüzne kapıldı sonra. Dışından melek görünüp içindeki şeytani saklamak her babayığidin harcı mıydı? Bir kez daha anladı ateşin düştüğü yeri yaktığını ve bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasındı.

Yaşlı adam ayakta dikilmekten yorulunca yere çöktü. Beti benzi sararmıştı ve çökmüş avurtları ikinci ayazında suyunu kaybetmiş bir dere yatağı gibi kuruyup çatlamaktaydı. Mezar kazıcısının içine bir merhamet düştü. Titreyen sesiyle,

"Burada bir başına ne kadar daha bekleyeceksin? Bir saat mi, beş saat mi? Yoksa kış bitip bahar gelesiye kadar mı? Bak...Kimsecikler kalmadı. Donacaksın bu soğukta, kalk da evine git."

"Bu ateş yüreğimde olduktan sonra şafak sökene kadar buradayım evelallah!" dedi ihtiyar.

"Sen bilirsin, ilk gün illa ki zordur. Zamanla alışırısın. Allah rahmet eylesin eşinize." dedi mezar kazıcısı ve şimdiye kadar hiç kimseye sormadığı o soruyu sordu.

"Mevtanın adı neydi?"

"Fatma" dedi yaşlı adam. "Yirmi üç yıllık karımdı."

Mezar Kazıcısı kazmaları kürekleri topladığı gibi vurdu omzuna. Geride karda kapanmayı bekleyen bir çift ayak izi kaldı.

O gece, yatsıdan sonra eve döndü yaşlı adam.

Ev buz gibiydi. Ölü evinin sessizliği dışarıdaki soğukla birleşmişti. Bu sessizlik onu ürküttü. Pencerelerde ıssız dağların zirvelerinde esen rüz-

gârın aynısı kükrüyordu. Ne demeli şimdi? Ne etmeli? İlk gün en zor olanı demişti mezar kazıcısı. Açlığı geldi aklına, neyse ki konu komşu tencere tencere yemek yapıp mutfağa koymuştu ama iştah, hayatta olanlara özgü yaşamsal bir ihtiyaçtı. Tencerelerin kapaklarını kaldırmaya tenezzül dahi etmedi. Öylesine yorgun, öylesine bitkindi. Arka odaya gidip kırkyama battanibesini aldı. Boylu boyunca yayı atmış eski karyolasına uzandı. Puslu şafağın doğuşunu gözlemeye yemin vermişti, doğrusu bu ya; o şafağı hiç göremeyecekti çünkü yas da bir yere kadardı ve yas tutmak için güç lazımdı, ihtiyar bugünkü yediği ayazdan sonra takatten kesilmişti.

Gece yarısına doğru rüzgâr çatıları söküp neredeyse yerinden kaldıracaktı. Yine aynı rüzgâr şehrin dar sokaklarına, ıssız kaldırımlarına, ağaçların dallarında kalan son yaprak kırıntılarını da koparıp peşinden sürükledi. Sokaklar başıboş köpeklerle kalmıştı ama köpekler bunun tadını çıkaramadılar, soğuktan dolayı kuytu köşelere saklanıp acı içinde havladılar.

Adam dışarıdaki fırtınadan habersiz öylesine derin uyuyordu ki rüya bile görmemişti. Uykusunda bir ara nefesi kesildi. Bir gıcık gelip boğazına oturdu. Komedinin üzerindeki saate baktı. Saatin tik taklarına göre üçe çeyrek vardı. Susamıştı. Gel gör ki ona göre mutfak, Fizan kadar ıraktı. Sağ dirseğiyle yanındaki boşluğu dürttü.

"Fatma kalk. Bir bardak su ver bana, boğazım kurudu."

Fatma artık çok uzaktaydı, her kim onu görmek isterse mezarlığın yolunu tutmak zorundaydı. Yaşlı adam sağına döndü. Sokak lambasının solgun ışığında iki kişilik yatak da yalnızca kendisinin yattığını fark etti. Ne çabuk da Fatma'nın öldüğünü unutmuştu. Kendi kendine kızdı, zinhar bunu başka birisi yapsaydı Fatma'nın hatırı için onu tekme tokat döverdi ve sonra anladı ki bu gerçekte unutmak değildi, kabullenmemekti.

Bütün gün kendini tutmuş en sonunda hıçkırıklara boğulmuştu. Saat üçe çeyrek kala acılarla dolu olan o kumbara nihayet açılmıştı. Her kumbara sahibinin yaptığı gibi biriktirdiği acıları oturup tek başına sayacaktı.

Arzu Ceylan

GEMİNİN DÜMENİ YOK

Usta bir anlatıcı olsaydım eğer Hafize'yi anlatmak için söze şöyle başlardım: Hoyratlığına inat gözlerinin parıltısı yeter. Evet, tam olarak böyle tanımlardım galiba. Bir sabah serinliğinde kıvr kıvr saçlarıyla, evlerinin penceresine kurulmuş sokağı izlerken görmüştüm ilk kez onu. Sanki bakışları birini, bir şeyi arar gibi sokaktan geçen tüm yüzlerin, bedenlerin üzerinde geziniyordu. Tam da o anda gözlerinin yorgun telaşı sokağın ortasında duran beni adeta yakıp kavurmuş, inceden de hesap sormuştu. "Aradığım sen değilsin, burada ne işin var?"

Aslında verebilecek pek çok cevabım olsa da susmayı tercih etmişim. Susuşun da asaletten geldiğini iddia ettiğimden değil el-

bette. Ruhumun Hafize'yi anlayabilecek kadar olgun olmadığını kavradığımdan susmuştum. Bir kaş çatışıyla önünden geçmiş ve geçerken de ona bakışlarımla "Bu seni ne ilgilendirir?" deyivermiştim. Hafize'nin bakışlarının altında ezilmemek için attığım cüretkâr bakış karşı tarafta pek istediğim etkiyi uyandırmasa da ben yolumun üzerindeki engelleri kaldırmış olmanın gururunu yaşıyordum. İmalı bakışların altında ezilmemek için insanın insana ördüğü duvarlar altında eziliyorduk. O an birbirinden hazzetmemiş iki insandan fazlası değildik. İşin aslı ise günler sonra anlayacağım üzere; Hafize'nin kendi âlemine tutsak, gerçek dünyayı yalnızca evlerinin penceresinden gören genç bir kadın olduğuydu. Küçükken annemin bir düstur gibi ezberlettiği şu sözler aklımdan geçivermişti tüm gerçekler kar taneleri gibi tepemden aşağıya dökülürken. "Gerçeği ancak zamanla kavrarsın."

Günler günleri kovalamayı çok iyi biliyordu. En nihayetinde yüzyıllardır olagelen şey buydu. "Dünde" bıraktığımız her ne varsa artık tarihin sinesinde kendine yer buluyordu. "Yeni" bir gün eskiyip tarihin tozlu raflarına kaldırılırken "diğer" gün hemen onun yerini dolduruyor, vakti bitince o da tarihin tozlu sayfalarından kendine yer beğeniyordu. Böylesi bir döngü içinde aradan tam bir hafta geçti ve ben her sokaktan geçişimde; bitkin, yorgun halde pencerede oturan Hafize'yi gördükçe içimde acıma duygusuyla karışık, ne olduğunu tam kestiremediğim ama ruha zararı olmayan hisler uyanıyordu. Hafize'yi hiç tanımasam da gözümde; sanki çaresizliğin tanımı gibi, usta bir ressamın kaleminden fırlamış gibi, ulaşılmaz şekilde öylece pencerelerinde oturuyordu ve ben bu tabloya her baktığımda yüreğimi yıllık atlarına emanet etmişim gibi dörtnala atarken buluyordum. İçimi kemiren, garip, tarifi güç duygulara yenildiğimi fark ettiğim bir gün artık kararımı vermiştim. Kapılarına kadar gelmiş sonra ne olacaksa olsun deyip zile basmışım. Böylece Hafize'nin gizemli dünyasına ilk adımımı atmış bulunuyordum.

Kapıyı ilk açan Hafize'nin annesi oldu. Yüzüne öylesine yerleştirilmiş gülümsemesine ek sorgulayan bakışlarıyla bir çırpıda kapılarına gelen bu genç kadının şecerelerini çıkarmıştı ya da öyle sanıyordu. Karşılıklı bakışan gözler artık konuşmak gerektiğini anlamıştı.

"Buyur kızım kime bakmıştın?"

"Merhaba teyzeciğim, nasılsınız?"

"İyiyiz çok şükür."

"Ben bir ay kadar önce taşınmışım mahalleye, çok bilmiyorum

FATİH

Since 1980

Colorful Creations,
Endless Imaginations

fatihkalemcom

www.fatihkalem.com.tr

export@fatihkalem.com.tr

buraları ama siz terziymişsiniz sanırım, daraltılması gereken bir pantolonum var da, o sebepten gelmiştim."

"Ah tabi kızım buyur içeri, hemen hallederiz şimdi, sen hiç merak etme."

Küçük, tatlı bir yalanla içeri girmeyi başarmıştım. Hafize'nin annesi Şerife teyzeyle birlikte dar bir merdivenden üst kata çıktık. Gözüm hemen Hafize'nin odasını aradı. Kapısı hafif aralık olan odada Hafize görülebiliyordu. Uzun zamandır pencerenin dışından baktığım bu tabloya artık dokunma mesafesindeydim. Yalnız, Hafize etrafından bihaber olacak kadar bu dünyadan uzaktaydı. Yine kendi dünyasına çekilmiş, sokaktan geçen insanların yüzünde tanıdık birilerini arıyordu. İyi ama o "birileri" kimdi? Düşünceler içinde kıvrılırken Şerife teyze beni kör kuyulardan çekip alır gibi kurtardı.

"Kızım şu odada pantolonu giyebilirsin." Doğru ya, ben Hafize'nin evine değil terziye gelmiştim.

"Teşekkür ederim, hemen giyinip geleyim."

Üzerimi giyinip geldiğimde Hafize annesinin yanında dikiş makinasının önünde oturuyordu. Yüzüm kıpkırmızı kesildi, Hafize'yi ilk gördüğüm zaman attığım o küçümseyici bakış aklıma gelmişti. Sanki büyük bir günahı örtbas etmek ister gibi alelacele, dolayısıyla acemice gülümseyiverdim. Özrüm Hafize'nin kalınca duvarlarına takılıp düştü. Benim evlerindeki varlığımın bile farkında olmayan bu genç kadın, durmadan annesine postacının gelip gelmediğini soruyordu. Onun derdi benle değildi, ben onun hayatında bir nokta bile olamazdım.

"Anne geldi mi? Ha geldi mi postacı? Getirdi mi mektup? Ben baktım pencereden yoldan hiç geçmedi, belki uyurken gelmiştir. Getirdi mi bize mektup?"

İnanılır gibi değildi, Hafize'nin telaşı şaşılacak derecede sara krizlerini andırıyordu. Vücudu arada kasılıyor, kendini ileri geri sallıyordu. Bana "Aradığım sen değilsin, burada ne işin var?" diyen bakışların sahibi olan genç kadın aslında yolunu kaybetmiş bir meczup gibi karşımda acı çekiyordu. Annemin dediği gibi, gerçeği zamanla kavrayabildim...

Şerife teyze kendinden emin, kızının ellerini sıkıca kavradı, gözlerinin ta içine bakıyordu. Aralarına girseniz oracıkta mum gibi eriyeceğinizi düşünürdünüz. Gözbebeklerinden yayılan güven dolu bakışlar konuşmaya hacet bırakmadan sorunları çözüverdi. Hafize az da olsa

sakinleşmişti. Şerife Teyze Hafize'yi kolundan tutmuş odasına götürürken Hafize hıçkırıklar içinde ağlamaya başladı.

"Hadi kızım odana geç, gelir elbet postacı da, merak etme sen." Hafize geçirdiği krizin yorgunluğuyla konuşacak dermanı kendinde bulamadı. Sadece çaresizce dudaklarından şu soru dökülverdi: "Ne zaman..." insanın içini parçalayan bu sorunun verilebilecek bir cevabı yoktu. Çünkü postacı hiçbir zaman Hafize'ye istediği mektubu getirmeyecekti. Doğruyu söylemek vicdansızlık olurdu. Biz de üzerimize düşen görevi hakkıyla yerine getirdik, sustuk.

Şerife teyze döndüğünde yüzündeki gözyaşları görülebiliyordu. Kızını teselli ederken yorulan kalbi arada bir sıkışıyor, aldığı nefes ciğerlerine yetmeyince de derin derin iç çekiyordu. O günü nasıl atlattım hiç bilmiyorum. Hayat bana yeni bir yüzünü daha göstermişti.

"Bitirdi bu kız beni, kör olası Ömer'in yüzünden gencecik kız aklını kaçırdı. Allah'ın her günü pencere önlerinde sabahtan akşama kadar postacı yolu gözlüyor. Gelmeyeceğinin o da farkında, neden bu ısrar! Neden! Kusura bakma kızım sana da ayıp oldu. Sen istersen şimdi git, ben yarına bitiririm pantolonun işini. Yarın gelir alırsın olur mu?"

"Ne kusuru, estağfurullah. Tabii ben yarın gelir alırım, siz de dinlenin."

"Bana bu dünyada dinlenmek haram oldu kızım, ölürsem belki."

"Öyle demeyin lütfen."

Nasıl olurdu da bir insan yıllarca ömrünü pencere önlerinde, olmayacak işlerin peşinde heba edebilirdi. Düpedüz insanın kendine yapabileceği en büyük kötülük buydu. Geride bırakılamayan yaşanmışlıklar gelip ayağına dolanıyordu işte.

Evlerinden çıktığımda nereye gideceğini, ne yapacağını bilemeyen, bilincini kaybetmiş birine dönüşmüştüm. Ruhum yorulmuş, vücudumun çeşitli yerleri de seğirmekten bir hal olmuştu. Ama yılmadım, ertesi gün pantolonumu alma bahanesiyle tekrar uğradım, kapının önünde ayaküstü muhabbet ederken içeriden Hafize'nin sesini duydum. Ben de gayri ihtiyari Hafize'nin dünden sonra nasıl olduğunu sordum. Şerife teyzenin yüzü düştü, beni içeri davet etti. Böylece gidip gelmelerim sıklaşmaya başladı. Kimi zaman yaptığım keklerden götürüyordum, kimi zaman daraltılması gereken yeni kıyafetleri bahane edip misafirleri oluyordum. Günler geçtikçe Şerife teyze beni artık kendi kızı gibi görmeye başladı. Hafize'yle de aram her geçen gün daha iyiye gidiyordu.

Hatta artık odasına bile girebiliyordum. Odasını ilk gördüğümde köşede, üzeri sararmış mektup zarflarıyla dolu bir masa dikkatimi çekmişti. Daha detaylı bakınca bu mektupların yerde bulunan büyükçe torbaların içinde de olduğunu görmüştüm. Hafize, tüm bu zarfların içinde aklını kaçırmış gibi öylece sandalyede oturuyor ve kendi kendine o bilindik ileri geri sallanma haliyle durmadan "Yine gelmedi" diye hayıflanıyordu. Demek o ki postacı yine gelmemişti, postacı hiç gelmeyecekti... Şerife teyzeden öğrendiğim kadarıyla mektupların sırrı on yıl öncesine dayanıyordu. Hafize gönlünü düşürdüğü gence yıllarca mektup yollamış, karşılık alamayınca da mektup yazmaya devam etmiş ama hiç göndermemiş. Gönderilmeyen mektuplar dağlara dönüşmüştü. Odada adım atacak yer yoktu. Buzdağına çarpacağını bilemeyen gemi nasıl seyir alırsa Hafize de öyle seyir almış, yıllarca odasında bu mektupları biriktirmişti. Son gidişimde kendi kulaklarımla duyduğum savunması canımı öyle yaktı ki; ne desem boştu. Belki Ömer ölmüşmüş, belki hapse düşmüşmüş, kim bilir aklının yitirmiş ondan Hafize'yi unutmamış. Değilse muhakkak mektup yazmakla kalmaz, buraya, Hafize'nin yanına gelirmiş. İşte tüm bu kendini kandırma cümlelerinin içine sıkışıp kalan gencecik kadın yaşadığı hayatı kesinlikle hak etmiyordu. Sabrımın sonuna gelmiştik. Usulca Hafize'nin önünde diz çöküp ellerini avuçlarıma içine aldım ve konuşmaya başladım: "Hafize seni ne kadar çok sevdiğimi, sana değer verdiğimi biliyorsun. Asla kötülüğün için bir şey söylemem, söyleyemem. Bak, sen bir geminin içindesin ve Geminin dümeni yok Hafize! Geminin dümeni yok! Bir gün son mektubunu yazmak zorunda olduğunu biliyorsun değil mi? Bir gün gelir her şeye veda edersin, ömrünü böyle çarçur etme. Yazdığın onca mektup şu odanın içinde ayağına dolanan, gereksiz kâğıtlardan fazlası değil, anla artık." Ben içimi dökmüş ferahlamıştım ama Hafize öyle hiddetlenmiş, öyle çılgına dönmüştü ki beni aniden ittirip ayağa fırladı. Ne yaptığının bilincinde olmadığı her halinden belliydi. Yine sara krizine benzer bir kriz geçiyor, eline ne alırsa etrafa fırlatıyordu.

"Geminin dümeni yok öyle mi? Al sana geminin dümeni, senin bunları söylemeye hakkın yok, Ömer'i tanımıyorsun bile. Bu kâğıtlar gereksiz öyle mi? Asıl sen gereksizsin. Defol evimden, defol!" Kalmanın aramızdaki ilişkiye daha çok zarar vereceğini anlamıştım. Çantamı alıp dışarı çıktım. Tartışmamızdan sonra Hafize'yi iki gün ne pencerede ne de kapılarının önünde gördüm. Ta ki elinde torbasıyla saç başı dağılmış, bitap halde evlerinin çatısına çıktığı güne kadar. Onun zihninde güçlü düşüncelerin fitilini ateşlediğimi yeni anlıyordum. Her geçen da-

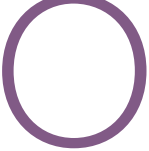
kika sokağın ortasında artan kalabalık çılgınlık atıyor, intihar edeceğini düşündükleri genç kadını caydırmaya çalışıyordu. Hafize kimseyi umursamadan öylece kalabalığı izledi, elindeki torbanın ipini çözüp içindeki mektupları çatıdan aşağıya kar taneleri gibi serpiştirdi. İşte o anda sararmış, rengi solmuş, mürekkebi silinmiş sayfalar havada uçuşmaya başladı. Uçuşan sayfaların arasından gözüme ilişen kelimeler kısa sürede yere düşüp çamura bulanana dönüşüyordu. Hafize ise ordularını kayıpsız ülkesine getiren kumandanlar gibi gururlu, omuzları dik, kalabalığa seslenerek herkese mutluluğunu duyurdu.

"Nereye gideceğimi biliyorum! Artık geminin dümeni var!"

Son sözlerinden sonra öyle bir asaletle çatıdan aşağıya indi ki; sanki her adımında ökçelerinden yeni hayatının kıvılcımları saçılıyordu. Hafize içeri girdiğinde kalabalığı yarıp evlerinin zilini çaldım. Şerife teyzenin hiçbir şeyden haberi yoktu, belli ki şekerleme yapıyordu. Kapıyı açtığı anda telaşımın nedenini anlayamamıştı. Koşarak üst kata çıktım. O sırada Hafize masasının üzerine bıraktığı son mektubu özenle eline aldı, usulca inceledi, sonra çakmağı çaktı. Artık her şey kül olmuştu. Lafın özü geminin dümeni bulunmuştu...

Cansev Ciğerim

AYAKKABI

 toyolun kenarında yerde duran, pek de eski gözükmeyen, markası yazmayan ama kenarındaki üç tane çizgiden bir vakitler çok para verilip alındığı belli olan kırmızı spor ayakkabıyı almak için yavaşladı çöp arabası. Genç ve daha dinamik olan çöpçü, araba daha durmadan atladı ve hemen alıp konteynere attı. "Keşke diğer eşi de olsaydı, güzel ayakkabıymış." diye geçirdi içinden. "Mehmet Abi yaaa bunları böyle nasıl düşürüyorlar anlamıyorum!" dedi daha yaşlı, tecrübeli ve artık eskiye nazaran daha yavaş hareket eden mesai arkadaşına bakarak.

Onlar aralarında bunları konuşurken Ender eve henüz varmamıştı. Fırının önündeki kuyrukta biraz beklemiş, sıcacık Bağdat simidi ve ekmek almıştı. Buhar yapıp yumuşamasınlar diye paketin ağzını açık bırakmıştı fırıncı. Bir elinde kıyafet, diğerinde fırın poşeti sallana sallana yürüdü. Poşetin açık kısmından eline doğru yükselen sıcaklık onu ısıtmaya yetmedi. Hava epey soğuktu. Aslında seviyordu soğuk havaları. İşini yapmasını kolaylaştırıyordu. Sıcak olunca daha zordu çalışmak.

Eve vardığında zile basmadan kapıda durup biraz içeriden gelen sesleri dinledi. Beş yaşındaki küçük kızı Özge yine bir şey için ağlıyordu. Tam olarak anlayamadı neye ağladığını ama ondan birkaç yaş büyük olduğu için sık sık "sen benden küçüksün, sözümü dinleyeceksin" diyen büyük kızının sesi de belli belirsiz geliyordu. Belli ki problem yine ikisi arasındaydı. O arada eşinin de sesi geldi: "Kızım! Sus artık! Bak baban gelir şimdi. Zaten yoruluyor tüm gece, bir de sen yorma sesinle." "Sen de üstüne gitme kardeşinin, küçük o daha!"

Karısı Zehra... Kimse onunla birlikte olmak istemezken işine rağmen onu seven, şefkatle sarılan, hayatı zevkle paylaşan, her sabah eve

döndüğünde tüm geceyi unutturan, dünyadaki en güzel menemeni ve pilavı yapan, yıllardır hiç yüksünmeden her sabah kıyafetlerini yıkayan Zehra... Yüzündeki gülümseme ile zile bastı. Sabahın telaşıyla henüz taranmamış saçları, sürekli giyilmekten dizleri iz yapmış gri eşofmanı, biraz kilo aldığı için hafif dar gelen ama yine de giymeye devam ettiği pembe tişörtü, annesinden hatıra kaldığı için kulaklarından hiç çıkarmadığı güllü altın küpesi ve evlenirken takılan sekiz bilezikten geri kalan kolundaki tek bilezikle kapıyı açtı Zehra. Biraz da erkeksi bir ses tonuyla "Hoş geldin." dedi.

Elindekileri uzatırken ayakkabılarını çıkardı Ender. Eve girince eşikte durup kapının dışında duvara dayalı duran, çocuklar hızla kapatıp açtığı için kapak ayarı bozulmuş, aslında ilk alındığında rengi yeşilken şimdi soluk bir griye çalan ayakkabılığa koydu. "Zehraa yine dağılmış bunun içi, bir bakiver kızım şuna yaa!" diyerek kapadı kapıyı. O sırada karısı çoktan fırın poşetini mutfak kapısının koluna asmış, banyoya geçmişti. Hızlıca boşalttı kıyafetleri. Her sabah kocası gelince hiç aksatmadan yaptığı gibi önce kısa programa ayarladı ve sadece deterjan koydu. Ellerini üç kere yıkadıktan sonra kenar dantelini genç bir kızken ördüğü havluyla kuruladı. Banyodan çıkıp mutfığa geçerken Ender'e takıldı gözü. Hiçbir yere oturmadan ayakta bekliyor ve kızlarının birbirlerini şikayet etmelerini dinliyordu.

-Baba ablam bana dedi ki okula gidince tembel olacaktım.

-Hayır baba öyle demedim. Böyle hep televizyon izlersen tembel olursun dedim.

-Ben şimdi ödevlerim olmadığı için böyle yapıyorum. Öğretmenim olunca ödev verince böyle yapmam dimi baba?

-Ama şimdi de anaokulunda öğretmenin ödev veriyor sen onları da yapmıyorsun. Çalışkan olsan ödevlerini akşam bitirmiş olurdun.

-Ama ödevimde babanıza sorun diyordu. Babam yok ki akşamları. Baba sen neden hep gece çalışıyorsun? Keşke Melis'in babası gibi gündüz çalışsan akşamları bizimle olsan. O zaman ödevlerimi de akşamdan yapardım. Ender susarken Zehra kızlara dönüp "Rahat bırakın adamı. Yorgun argın bir de sizinle mi uğraşsın." diyerek ortamın gerginliğini azaltmaya çalıştı fakat gergin ses tonuyla bunu yapması pek de mümkün değildi. O sırada Ender banyoya girdi, duşunu aldı, temiz kıyafetlerini giydi ve hazır olan kahvaltı masasına oturdu. Yemek boyunca Özge konuştu ve tüm aile dinledi. Bir ara küçük kızın sesine dışardan bir erkek sesi eşlik etti. Apartmanın önünde durmuş cep telefonu ile konuşuyordu.

-Abi hepimizin gideceği yer orası. Önemli olan bu dünyada nasıl yaşadığımız. Benim alnım ak Allah'a şükür. Kimsenin hakkını yemedim, kimseye yan gözle bakmadım. Yapanlar düşünsün.

İHTİYAÇ DUYDUĞUNUZ ZAMAN

ANINDA

FINANSMAN

Anlaşmalı
bayilerde

**QR İLE
ANINDA
KULLAN**

*Ziraat Katılım Anında Finansman bir Ziraat Katılım ürünüdür.
Ziraat Katılım, kampanya koşullarında değişiklik yapma hakkını saklı tutar.*

**Müşteri İletişim
Merkezi**

www.ziraatkatilim.com.tr

/ziraatkatilim

O sırada Ender de adamı düşündü. Bir gece sabaha karşı cesedini toplayabilme ihtimalini. İş buydu Ender'in. Ceset toplamak. Tüm şehir uykundayken, öldürülüp şehrin bir köşesine bırakılan cesetleri önce polis savcısı görür, sonra onlar derler toplar götürürdü. Kimisini adli tıbbı, kimisini direkt morga. Ellerine, yüzüne, elbiselerine ceset torbası kokusu sinmişti. Zehra yıkar dururdu kıyafetlerini ama çıkmazdı. Ahh Zehra.. Yıllar içinde ölüleri düşünmez olmuştu Ender. Poşete konulan ekmekten simitten farksızlardı. Gözleri açık olurdu bazısının. O zaman üzüldü. Geride ne bıraktılar acaba diyerek. Yine de en çok hamile kadınlara üzüldü. Bir keresinde sanki bebeğin kalp atışını duymuş gibi olmuştu da savcı "saçmalamayın" demişti. İçinden usulca tüm ölülere bir Fatıha okudu. Bütün insanlık adına vazifesini yerine getirmiş gibi bir hisle kızına cevap verdi:

-Hayır, yumurta bitmeden çikolatalı ekmek yiyemezsin.

Babaları son çayını içerken kızlar okul için hazırlanmışlardı bile. Zehra yine ne güzel örmüştü ikisinin de saçını. Gençliğinde onun da saçlarını Ender örerdı. Karısının pek ağarmamış ama dökülmekten azalmış saçlarına sevgiyle baktı.

-Kızları bıraktıktan sonra Süheyla'ya kahveye uğrayacağım. Uyanınca ara gelirim, diyerek kızlarla beraber evden çıktı Zehra. Bardağı tezgaha bırakıp karısının yokluğundan istifade ellerini mutfak lavabosunda yıkadı Ender. Evde olsa kavga sebebiydi. Sanki ne vardıysa ellerinde!

Kendisi yatsın diye yatağın cam tarafında yorgan açık bırakılmış, geri kalan kısmı güzelce toparlanmıştı. Usulca yatağa girdi. Tonlarca kilo ağırlığındaki başını mavi çiçekli yastığa bıraktı. En son taşıdığı cesedi düşündü. Belli ki kendisi yaşlarda bir adamdı. Çocukları var mıydı acaba? Boğazındaki kesik geldi gözünün önüne. Bir de ayakları. Tek ayakkabısı yoktu. Etrafa biraz bakınmış ama görememişti. O sırada biri alıp götürdü mü acaba diye düşünmüş ama sonra işine dönmüştü. Zaten ölülerin ayakkabılarını kim giyerdi ki!

Sena Yiğci

EKSİK

Henüz gözlerimi açamamışken perdeyi açtım. Gün, karanlık örtüsünden sıyrılmıştı. Pencereden içeri giren ışık huzmesi önce gözlerime sonra da bütün odaya hücum etti. Gözlerimin yuvalarına yerleşmiş olan karaltı ışığa daha fazla dayanamayıp orta yerinden çatladı. Biraz sancılı oldu ama nihayet uyandım.

Sadık çoktan çıkmıştı. Onun iş yeri daha uzak olduğundan daha erken çıkması gerekiyordu. Aslında isteseydik beraber çıkabilirdik. Ama çıkmıyorduk. Beraber kahvaltı edebilirdik ama etmiyorduk. Bunun yerine çantalarımıza hızlıca hazırlanmış sandviçleri atıyor, üzerlerine isim yazdırdığımız karton bardaklara özensizce dökülmüş bayat kahveleri içiyor, yalnızlıklarımızı paramparça edip yanımızda götürüyorduk. Son tartışmadan sonra aramızdaki ipler iyice gerilmişti. Ne bende ne onda birbirimize laf anlatacak hal kalmıştı. Meseleyi katlayıp öylece bir kenara koymuştuk. Artık Sadık'la anlaşamadığımızı düşünüyordum. Ona karşı içten içe bir öfke büyütüyordum. Her şeye karşı takındığı o umursamaz tavır, giderek bencilleşen dili, katılaştan kalbi, beni büsbütün çileden çıkarıyordu. Geçen gün başım ağrıdığından baş ucuma limonlu su ve ilaç bırakmış. Ne yalan söyleyeyim yumuşadım. İçimde bir yerlerde gizlediğim merhamet bir yol bulup aktı gitti. Ama ona ördüğüm duvar yine de kırılmadı. Biz o duvarları neyden ördük bilmiyorum ama arkalarına sığınmak birbirimize sığınmaktan daha iyi geliyor artık. Belki de bütün sorun buydu. Artık ne onda bana yer kalmıştı ne de bende ona. Küçüldük. Ya dünyalarımız büyüdü ya da biz küçüldük. Kollarımız, kalbimiz, bakışımız küçüldü. Yalnız kendi dermansızlığımıza yer kaldı. Ne zamandır böyle bilmiyorum ama yalnızlığımızı bile paylaşamayacak kadar ayırıyoruz artık.

Bir yığın kalabalıktan, uğultudan geçeceğim endişesiyle apartmandan çıktım ve dik yokuşu ağır ağır inmeye koyuldum. Botlarımın kısa topukları henüz uyanmamış olan asfalta vurup duruyor, sabahın sükûnetini zorluyordu. Yokuş, ayaklarımın altında öyle uzadı öyle uzadı ki bir aralık sestem bütün mahalle uyanacak, beni kapı dışarı edecek sandım. Neyse ki kimse uyanmadı, uzun bir süre daha uyanacağına da benzemiyordu. Yokuşun bitimindeki köşeyi dönecekken gözüm büfenin önüne ilişti. Bir müddet bakındım. Anlamlandıramadığım bir boşluk hissi gelip göğsüme oturdu. Neyi kaybettiğini unutmuş bir meczup gibi olduğum yerde gözlerimle aranıp durdum.

- Hayırdır abla, ne aradın?

Gelen sesle irkildim. O an her ne olduysa unuttuğum dile geldi. Dalgın bir edayla,

- Burada böyle düşkün bir amca vardı, mendil satıyordu. Yani hep burada olurdu sabahları. Göremeyince merak ettim, dedim.

Adam alaycı bir tavırla,

- Haa, dedi. Deli Lütfi'ye baktın sen.

Adamın laubali tavrı canımı sıksa da sözünü bitirene kadar onu dinledim. Lütfi'yi çoluğu çocuğu terk etmiş. Eski karısı yüzünden varına yığına haciz gelmiş, o da o gün bugündür sokaktaymış. Bir gece camide bir gece parkta günü kurtarıyormuş. Akı da tam değilmiş zaten. Büfenin önünde mendil satmasın diye çok kez uyarmışlar ama bunak işte anlamamış! Geçen günlerde çocuklar oynayacağız diye mendillerini alıp kaçmışlar. Lütfi de peşlerinden koşarken atlayıvermiş yola. Arabanın biri sen gel koskoca adama çarp. Ee herkes üzülmüş tabii ama ne yapsınlar. Ölüm Allah'tanmış, çocuklar da bilememiş.

Teşekkür edip adamın yanından ayrıldım. Kafamın içini çizip duran ucu açık bir yığın kalemle birlikte otobüse bindim. Otobüste binlerce insan vardı, bazılarının gözlerine takılıp farklı yerlere sürüklendim. Yolun içinde yol gittim, canım ağrıdı. Ezildim, büzüldüm, kalabalığın içinde küçüldükçe küçüldüm. Daha iş yerine varmadan üzerime yorgunluğumu giydim. Ofise girmeden evvel ayaklarım geri dönme konusunda çok diretti. Her zaman olduğu gibi irademin hükmüne tâbi oldum, ofise girdim. Yapay selamlamalar, canım cicimler, hafta sonu yapılanlar, bir sonraki hafta sonu yapılacaklar, tatil planları, çocuklara tutulan bakıcılar, alınan robot süpürgeler, son sürümü çıkan telefonlar... Bu ses, bu uğultu büyüdükçe büyüyor, beni de içine alarak kocaman bir girdaba dönüşüyordu. Konuşmaların ardı arkası kesilmiyor, ilerleyen zamanda hangi sesin kimden çıktığı dahi seçilmiyordu. Önümde dağ gibi bir dosya yığını vardı. Büyük salonda televizyon açıktı. Televizyondaki kadın iklim değişikliğinden, ölümlerden, seçimlerden, savaşımlardan söz ediyordu. Ama buradaki uğultu susmak bilmiyordu. Saat

ilerledikçe gözlerim kapanıyordu. Arada birileri yanıma geliyor, çaya kahveye çağırıyordu. Kendimi bilinçsiz bir şekilde yanlarında buluyordum. Sordukları sorulara cevap veriyor, sonra uzun uzun susuyordum. Televizyondaki kadın konuşmaya devam ediyordu. Ağzından on binler yüz binler dökülüyordu. Her nasıl oluyorsa kulağımda iç içe geçen sesler tek bir gürültüye dönüşüyor, televizyondaki kadının söylediklerinin pek bir ehemmiyeti kalmıyordu. Mesai bitimine yakın masamda hâlâ yığınla dosya vardı. Kafamda hâlâ önemli önemsiz bir dünya ses çınılıyordu. Ben neyi kaybettiğimi hâlâ bilmiyordum.

Yine binlerce kişilik bir otobüsün içinden kendimi zar zor dışarı attım. Sabah geçtiğim köşe başına bakınca aklım Lütfi amcaya gitti, adını henüz öğrendiğim, yanından hiçbir geçişimde mendil almadığım hatta yüzüne bile bakmadığım Lütfi amcaya. Hiç tanımadığım, önemsemediğim bir insanın yokluğu bile nasıl büyük bir boşluk yaratmıştı içimde, ne çeşit bir yalnızlık, nasıl bir yerine oturmamışlığı benimki! Eve girdiğimde Sadık çoktan dönmüş hatta yemeğini bile yemişti. Mutfak masasında süpürülmemiş bir tabak, yarısı içilmiş bir bardak su vardı. Salonun kapısından bir süre Sadık'a baktım. Geldiğimi fark ettiğinde o da bana baktı. Bir süre hiç konuşmadan birbirimize baktık. Sonra ayaklarını uzattığı yerden telefonu ile ilgilenmeye devam etti. Karşısındaki koltuğa oturdum.

- Lütfi amca ölmüş, dedim. Manasız ve bıkkın bir çift gözle bana bakarak,

- Kim? Dedi.

- Köşe başındaki büfenin orada mendil satan amca, dedim.

İnsanın bütün cümlelerini kursağına dizecek bakışlarını bir süre daha üzerime diktikten sonra kalkıp gitti.

Yerimden hiç kımıldamadan hıçkırığa hıçkırığa ağladım. Sesimi duyurmaktan çekinmedim. Çünkü Sadık'ın kaskatı kalbi artık benim hiçbir göz yaşımı duymazdı.

Elimi yüzümü yıkarken gayriihtiyari aynaya baktım. Gözüm saçlarımdaki beyazlara ilişti. Yüzümü dikkatlice inceledim. Bugünlerde tenim, olduğundan daha solgundu. Ölüme yaklaşmış bir hasta gibi bitkindim. Ne kadar uyusam azdı. Ne kadar uyansam ne kadar yürüsem ne kadar yaşasam azdı.

Mutfağa girip bir bardak su içtim. Sonra da günlerdir çantamda taşıdığım boşanma evraklarını mutfak masasının üzerine bıraktım.

Nihayet uyumak üzere başımı yastığa koydum. Düşüncelerim, o deli hızla akan nehirden alınmış da bir kıyıya serilmiş gibiydi.

Düşmüştüm ve bütün kan dizlerimden akmıştı.

Düşmüştüm. Hiçbir şey düşünmemek zamanıydı şimdi.

Türk Telekom ayrıcalıkları Atatürk Kültür Merkezi'nde.

İçinde sanat, dışında hayat, kalbinde Türk Telekom.

- ▶ Çocuk atölyelerinde ücretsiz etkinlikler.
- ▶ Robot Cafe'de kahve keyfi.
- ▶ Atatürk Kültür Merkezi ve yakın çevresinde ücretsiz WiFi hizmeti.
- ▶ Teknolojimizi doyasıya yaşayacağınız Türk Telekom Lounge alanı.

